

gemeente
Neder-Betuwe

Begroting 2020 en meerjarenraming 2021-2023

NEDER – BETUWE

- Dodewaard
- Echteld
- IJzendoorn
- Kesteren
- Ochten
- Opheusden

Opheusden, 8 oktober 2019

Behandeling
gemeenteraadsvergadering
van 8 november 2019

<u>Voorwoord van het college .....</u>	<u>3</u>
<u>Leeswijzer .....</u>	<u>6</u>
<u>Programmaplan .....</u>	<u>10</u>
Programma BESTUUR EN DIENSTVERLENING	11
Programma OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID	18
Programma FYSIEKE LEEFOMGEVING	25
Programma ECONOMIE	40
Programma WMO, JEUGDZORG EN PARTICIPATIEWET	49
Programma ONDERWIJS, SPORT EN WELZIJN	62
ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN, OVERHEAD, VPB, ONVOORZIEN	70
<u>Paragrafen.....</u>	<u>80</u>
Paragraaf 1 Lokale heffingen	81
Paragraaf 2 Weerstandvermogen en risicomanagement	89
Paragraaf 3 Onderhoud kapitaalgoederen	98
Paragraaf 4 Financiering	104
Paragraaf 5 Verbonden partijen	110
Paragraaf 6 Grondbeleid	125
Paragraaf 7 Bedrijfsvoering	128
<u>Financiële begroting.....</u>	<u>131</u>
A: Het overzicht baten en lasten en de toelichting	132
B: Uiteenzetting financiële positie en de toelichting	139
C: Het overzicht van lasten en baten per taakveld.....	152

VOORWOORD VAN HET COLLEGE

Geachte gemeenteraad,

Hierbij bieden wij u de begroting 2020 aan. Met deze begroting geven wij voor het tweede jaar in deze coalitieperiode 2018-2020 inhoud aan ons coalitieprogramma 'Samen bouwen aan Ruimte voor de Samenleving' en het uitvoeringsprogramma. In deze begroting staan onze beleidsvoornemens, is de financiële vertaling daarvan voor het jaar 2020 opgenomen en geven wij een financiële doorkijk naar de jaren 2021 tot en met 2023.

Financieel duurzame en gezonde gemeente

In overeenstemming met artikel 189 van de Gemeentewet moet u erop toezien dat de begroting reëel en structureel in evenwicht (sluitend) is. Wij moeten u een reëel en structureel sluitende begroting 2020 en een meerjarenraming 2021-2023 aanbieden ter vaststelling. Met deze begroting voldoen wij aan deze wettelijk gestelde eisen.

Hoofdlijnen financiële positie gemeente Neder-Betuwe					
Bedragen x € 1.000	begroting 2019	begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Geraamd resultaat bestaand beleid	279	-38	-264	-154	-146
Nieuw beleid conform kadernota		-174	75	-34	-22
Nieuw beleid na kadernota		-98	8	109	36
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	279	-310	-182	-80	-132

Het overzicht hoofdlijnen financiële positie is zo opgebouwd:

1. Onder het geraamd resultaat bestaand beleid zijn de financiële veranderingen van het vastgestelde beleid tot en met eerste bestuursrapportage 2019 opgenomen;
2. Onder het nieuw beleid conform kadernota zijn de financiële veranderingen opgenomen zoals verwerkt in de kadernota 2020-2023;
3. Onder nieuw beleid na kadernota zijn de financiële veranderingen opgenomen, die zijn ontstaan na de kadernota 2020-2023.

Economisch zit het tij mee. Onze financiën zijn op orde. De begroting is meerjarig sluitend. Het weerstandsvermogen ligt in 2020 op 1,9 en is daarmee ruim voldoende. Wel moeten wij waakzaam blijven, aangezien wij te maken hebben met fluctuerende uitkeringen van het rijk, grote risico's op ons af zien komen in het sociaal domein en de mogelijk negatieve gevolgen gaan ondervinden van de uitspraak van de Raad van State inzake het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Daarbij kunt u denken aan het niet of uitsluitend in aangepaste vorm doorgaan van beoogde ruimtelijke ontwikkelingen en vertragingen of zelfs uitstel als gevolg van de benodigde extra onderzoekslasten.

Daarnaast volgen wij de door het rijk ingezette herijking van de algemene uitkering op de voet. Door het Rijk is aangegeven dat de herverdeeleffecten van deze herijking zichtbaar zullen worden in de meicirculaire 2020.

De strikt toegepaste begrotingsdiscipline in de afgelopen jaren en de alerte reactie op nieuwe ontwikkelingen en risico's heeft ervoor gezorgd, dat onze financiën op orde zijn, wat een positieve invloed op onze vermogenspositie heeft gehad.

Dit is de tweede begroting binnen de nieuwe raadsperiode na de verkiezingen in 2018. Een periode waarin onze ambities onverminderd hoog blijven. Een solide financiële positie is niet alleen noodzakelijk om nu en in de toekomst onze ambities waar te blijven maken, maar is zeker ook

beslissend voor de zelfstandigheid van onze gemeente. De in het verleden noodzakelijke financiële pas op de plaats heeft ervoor gezorgd, dat we als Neder-Betuwe de zaken financieel goed op orde hebben. De solide financiële basis is essentieel gebleken om de noodzakelijke stappen vooruit te zetten in de komende jaren. Om deze stappen te blijven zetten, kijken wij hoe wij de samenwerking met andere gemeenten kunnen intensiveren en zo goed mogelijk gebruik kunnen maken van subsidiegelden van hogere overheden, bedrijven en overige instellingen.

In deze begroting zijn veel doelen uit het nieuwe coalitieprogramma opgenomen in een financieel solide en toekomstgerichte begroting en meerjarenraming. We streven er naar om samen met onze inwoners te zorgen voor het behoud van een schone, veilige en prettige leefomgeving, die kansen en voorzieningen biedt voor alle inwoners. De begroting is een vertaling en financiële onderbouwing van alle activiteiten, die wij samen met de samenleving opzetten om onze maatschappelijke doelen te bereiken en onze voorzieningen in de dorpen te behouden.

Het coalitieprogramma is (vanzelfsprekend) bepalend voor de inhoud van onze begroting en meerjarenraming. Al het nieuwe beleid zoals opgenomen in de kadernota 2020-2023 is in deze begroting verwerkt.

Wij gaan de komende jaren onder andere meer geld uitgeven aan:

- 75 jaar bevrijding
- Inzet Legitiem voor inventarisatie van adressen voor huisvesting van arbeidsmigranten
- Veiligheidsstrategie Oost-Nederland
- Voorbereiding rondwegen (Opheusden en Ochten)
- Herinrichting dr. M. van Drielplein in Ochten en plantvakken Hoofdstraat in Kesteren
- Niet vergunning gebonden toezicht en handhaving
- Gemeentelijk vastgoed
- Realisatie skatepark op multifunctionele sportaccommodatie
- Verduurzaming openbare verlichting
- Ambulantisering en door-decentralisatie GGZ (Beschermd wonen)
- Voorkomen van eenzaamheid
- Voorlichting over vaccineren
- Eerste inrichting Onderwijsleerpakket
- Veranderingsopgave wet inburgering
- AED's
- I&A programmagids
- Privacy officer
- Traineeship Regio Rivierenland

Ook wordt in deze begroting het verlagen van de belastingdruk voor onze inwoners voortgezet. Wij laten de Onroerende Zaak Belasting ook in 2023 jaarlijks met 2% dalen. Ook worden er plannen gemaakt om de ontvangsten precariobelasting weer terug te geven aan de burgers.

U staat aan de vooravond van het vaststellen van de begroting. Een begroting die vol staat met allerlei ambities om maatschappelijke doelen voor de gemeente Neder-Betuwe te verwezenlijken. Wij kijken met vertrouwen naar de toekomst, waarin wij deze ambities - zoveel als mogelijk samen met onze inwoners - kunnen gaan waarmaken. De genoemde ambities en resultaten kunnen niet gehaald worden zonder de loyale inzet van onze medewerkers. Wij wensen hen veel arbeidsvreugde en perspectief binnen onze organisatie. Een goede en open sfeer, maar ook wederzijds vertrouwen dragen bij aan een prettige werkomgeving.

Wij hopen, dat we allen de kracht en wijsheid mogen ontvangen om onze gemeente dienend te besturen ten goede van onze inwoners. Er komen veel (complexe) zaken op ons af en dat vraagt veel van onze inzet en verantwoordelijkheid, zowel van het college als van de raad. Ook in het komende jaar zien we uit naar een goede samenwerking om met elkaar te bouwen aan een betrokken, vitale, initiërende en ondernemende samenleving.

Uw raad mag zich in het werk gesteund weten door het besef, dat velen u wijsheid toewensen en met ons om kracht en Gods zegen voor u bidden.”

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Neder-Betuwe,

De secretaris,

mr. G.S. Stam

De burgemeester,

A.J. Kottelenberg

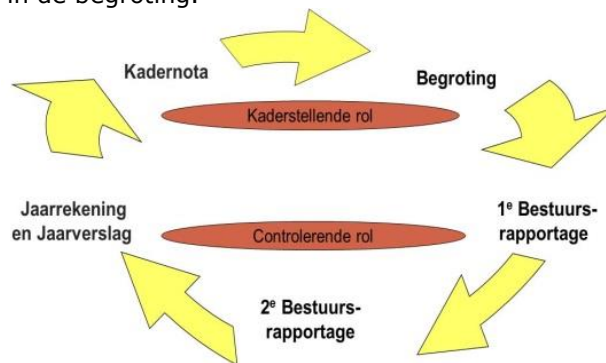
LEESWIJZER

De begroting als onderdeel van de planning en control cyclus

De begroting is voor de gemeenteraad een belangrijk instrument om zijn kaderstellende rol in te vullen. In de begroting geeft de gemeenteraad aan wat hij het komend jaar wil doen om bepaalde doelen te bereiken en wat dat mag kosten. Daarmee vormt de begroting een duidelijk kader, waarbinnen het gemeentebestuur en de organisatie het komend jaar moeten werken. Deze begroting is niet alleen voor financieel specialisten, maar voor iedereen. Het gaat immers om het gemeentelijk huishoudboekje en dat moet voor een ieder te volgen zijn. Deze leeswijzer geeft aan hoe de begroting is opgebouwd, wat waar te vinden is en welke relaties er liggen met andere documenten uit de planning en control cyclus.

De planning en control cyclus

De gemeenteraad geeft het college financiële en inhoudelijke kaders mee voor het beleid en de uitvoering daarvan. Het uitgangspunt voor deze kaderstellende rol is het coalitieprogramma 'Samen bouwen aan Ruimte voor de Samenleving' voor de periode 2018-2022. Om dit coalitieprogramma effectief te kunnen uitvoeren is het belangrijk, dat dit goed wordt ingebed in de planning en control instrumenten en dan vooral in de begroting.

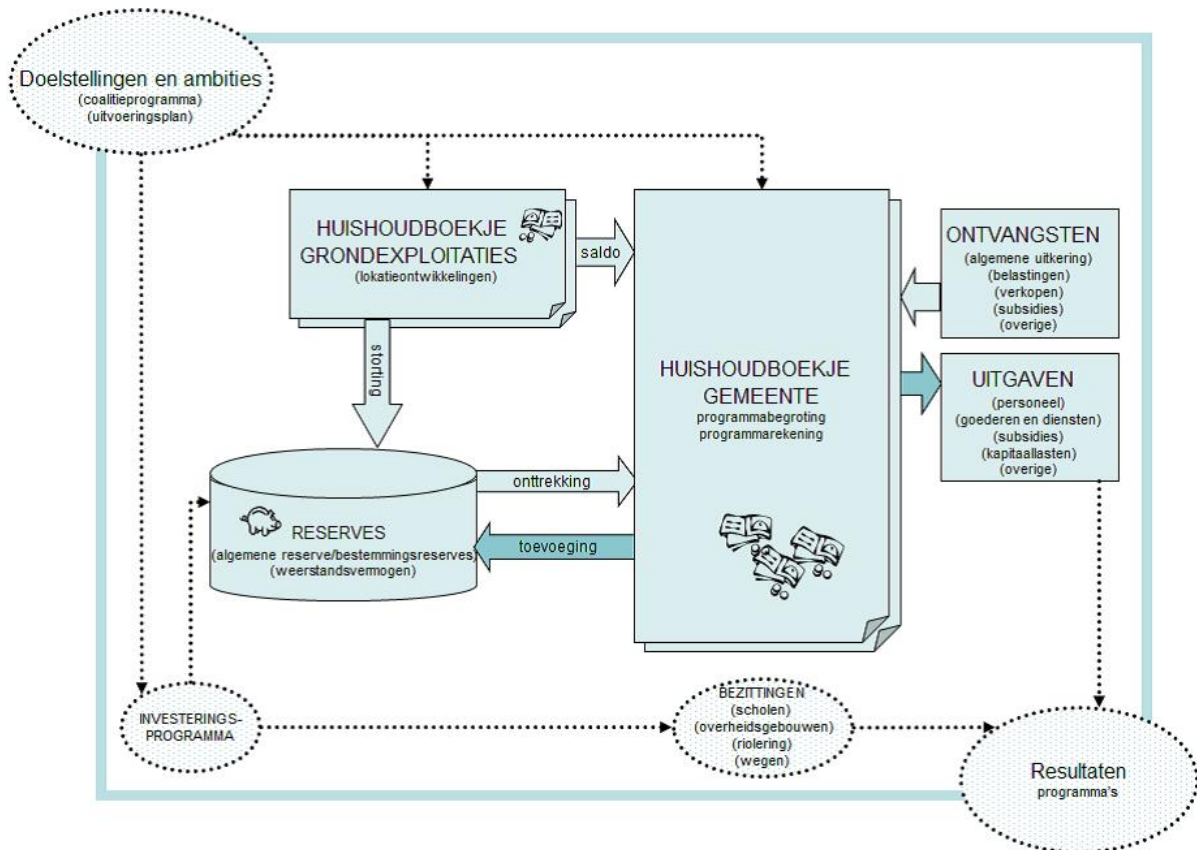

Dit coalitieprogramma bepaalt veel van de inhoud van de producten in de jaarlijkse planning en control cyclus: kadernota, begroting inclusief meerjarenramingen, bestuursrapportages en jaarstukken. De kadernota is een uitwerking van de bestuurlijke agenda. Deze is koersbepalend met financiële en inhoudelijke kaders voor de daarop volgende begrotingsjaren. In de begroting worden de voornemens van de kadernota tastbaar gemaakt. De begroting is een wettelijk voorgeschreven product, waarmee de gemeenteraad het college toestemming geeft om uitgaven voor bepaalde doelen te doen. Na vaststelling van de begroting geven bestuursrapportages tussentijds een overzicht van de stand van zaken van de financiën en de uitvoering van beleid. In de jaarstukken tenslotte wordt verantwoording afgelegd over het gevoerde beleid en het financiële beheer.

De begroting

In de begroting geeft de raad aan welke doelen hij wil bereiken en wat de beoogde maatschappelijke effecten daarvan moeten zijn. Om deze maatschappelijke effecten tastbaar te maken, worden daar doelstellingen aan gekoppeld. Tot slot wordt benoemd wat de gemeente gaat doen om deze doelen te halen en hoeveel dat mag kosten.

Het overzicht geeft de relatie aan tussen (maatschappelijke) doelstellingen van de gemeente en de financiële vertaling daarvan. Uitgangspunt in het schema zijn de maatschappelijke doelen, die we als gemeente willen bereiken. Deze staan beschreven in documenten als 'Samen bouwen aan Ruimte

voor de Samenleving' en het uitvoeringsprogramma. De financiële vertaling van al deze wensen en doelen is weergegeven in de blauwe blokken.

In de begroting als huishoudboekje van de gemeenteraad staan de baten en lasten voor het komende jaar. In de jaarstukken legt de raad na afloop van een jaar verantwoording af over het gevoerde beleid en de financiën. Naast het huishoudboekje kent de gemeente ook 'sparpotjes' in de vorm van reserves. Deze kunnen vanuit de begroting gevuld worden, bijvoorbeeld bij overschotten of door bewust ergens voor te sparen. Alle uitgaven die de gemeente doet – via de begroting of via investeringen – dragen bij aan het realiseren van de doelstellingen en het behalen van maatschappelijke effecten. De begroting en de meerjarenraming zijn opgezet volgens het vernieuwde Besluit Begroting en Verantwoording provincie en gemeenten (BBV). Naast deze bron zijn ook de kaders en criteria zoals genoemd in de Gemeentewet, de Algemene Wet Bestuursrecht en het Provinciaal Beleidskader Financieel toezicht van belang. De opbouw en indeling van deze begroting zijn uitgangspunt voor de andere documenten in de planning en control cyclus zoals de kadernota, de bestuursrapportages en de jaarstukken.

Indeling en opbouw begroting

De indeling en opbouw van de begroting is zoals genoemd gebaseerd op het Besluit Begroting en Verantwoording provincie en gemeenten (BBV). De indeling van de begroting start met een voorwoord en een leeswijzer. Verder bestaat de begroting uit drie delen: 1. het programmaplan (programma's) inclusief de algemene dekkingsmiddelen overhead, VPB en onvoorzien, 2. de paragrafen en 3. de financiële begroting. De eerste twee delen (programmaplan en paragrafen) worden in het BBV ook wel de beleidsbegroting genoemd.

1. Programmaplan (programma's)

Het eerste deel uit de begroting is het programmaplan. Hierin staan zes programma's, waarin alle gemeentelijke activiteiten en aandachtspunten op een bepaald beleidsterrein zijn verwoord. De indeling van de begroting in programma's is bedoeld om de kaderstellende en controlerende rol van de raad te ondersteunen. Om de indeling van de begroting zo goed mogelijk te laten bijdragen aan een

integrale en samenhangende uitvoering van het coalitieprogramma is er gekozen voor zes programma's.

Dit is de programma indeling:

Programma	1.	Bestuur en dienstverlening
Programma	2.	Openbare orde en veiligheid
Programma	3.	Fysieke leefomgeving
Programma	4.	Economie
Programma	5.	Wmo, Jeugd en Participatiewet
Programma	6.	Onderwijs, Sport en Welzijn

Algemene Dekkingsmiddelen, Overhead, VPB en onvoorzien.

Dit is de indeling van de programma's:

In de missie staat de overkoepelende programmadoelstelling. Een missie maakt meteen duidelijk waar het programma over gaat. De kaderstellende beleidsnota's zijn alle beleidsstukken, die bij dit programma horen en vastgesteld zijn door de gemeenteraad. Deze nota's zijn openbaar en zijn op www.nederbetuwe.nl beschikbaar.

Een programma kan bestaan uit één of meerdere programmaonderdelen (thema's). De indeling is afhankelijk van het aantal beleidsvelden waaruit het programma bestaat. Per programmaonderdeel (thema) wordt aangegeven: *Wat willen we bereiken?* en *Wat gaan we daarvoor doen?* Tevens zijn per programmaonderdeel (thema) de context, achtergronden en actuele ontwikkelingen weergegeven.

Onder 'Wat willen we bereiken?' staan de bestuurlijke doelstellingen. Deze zijn mede gebaseerd op het coalitieprogramma en de beleidsnota's en kunnen gelden voor meerdere jaren. Onder 'Wat gaan we ervoor doen?' staan de prestaties, die nodig zijn om deze doelstellingen te halen. Het gaat hier om prestaties, die in het begrotingsjaar worden geleverd. In de bestuursrapportages en het jaarverslag legt het college hierover verantwoording af.

Per programma wordt nog een belangrijke vraag beantwoord: 'Wat mag het kosten?' Want op programmaniveau geeft de raad immers de toestemming voor de budgetten.

Ook staan onder de programma's de beleidsdoelstellingen opgenomen voor de aan het betreffende programma verbonden partijen, aangevuld met wat elke verbonden partij hiervoor gaat doen.

Algemene Dekkingsmiddelen, overhead, VPB en Onvoorzien.

De opbouw van dit programma wijkt af van die van de beleidsprogramma's, maar telt financieel wel mee voor de begroting. In dit programma staat welke algemene dekkingsmiddelen er zijn en wat het verloop daarvan is voor de komende vier jaar. Algemene dekkingsmiddelen hebben vooraf geen bepaald bestedingsdoel.

2. Paragrafen

Naast de programma's zijn zeven paragrafen opgenomen. Hierin worden onderwerpen behandeld, die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie. Ze bevatten een dwarsdoorsnede van de programma's vanuit bepaalde thema's waaraan politieke of financiële risico's zijn verbonden.

De paragrafen gaan in op de bedrijfsvoering in brede zin. In de paragrafen staat de 'hoe-vraag' centraal:

- Hoe gaan we om met belastingen? (paragraaf 1)
- Hoe worden risico's beheerst en welke effecten hebben deze op het weerstandsvermogen? (paragraaf 2)
- Hoe onderhouden we onze bezittingen en de openbare ruimte? (paragraaf 3)
- Hoe lopen de geldstromen en is onze vermogenspositie? (paragraaf 4)
- Met wie vormen wij verbonden partijen en hoe zijn de afspraken geregeld? (paragraaf 5)
- Hoe is ons grondbeleid vormgegeven? (paragraaf 6)
- Hoe is de bedrijfsvoering geregeld en wat kost dat? (paragraaf 7)

3. Financiële begroting

De financiële begroting bestaat uit het overzicht van baten en lasten, een uiteenzetting van de financiële positie en het overzicht van de baten en lasten per taakveld. Het overzicht van baten en lasten geeft de werkelijke baten en lasten van het vorig jaar, het lopende jaar en de komende begrotingsjaren. Eigenlijk is het een samenvatting van het deel 'Wat mag het kosten' dat per programma is opgenomen. De uiteenzetting van de financiële positie bevat een verwachte balans en geeft inzicht in het verloop van de reserves en voorzieningen en het EMU saldo.

PROGRAMMAPLAN

Programma BESTUUR EN DIENSTVERLENING

Missie

Wij hebben te maken met een veranderende samenleving die voortdurend in beweging is. Dat betekent ook dat wij de samenleving in een eerder stadium betrekken bij ontwikkelingen en kansen die op ons afkomen. Bestuur en organisatie staan ten dienste van de inwoners. We redeneren 'van buiten naar binnen'. Onze bestuurders en medewerkers staan met beide benen in de maatschappij, zodat zij inwoners en maatschappelijke partners op serieuze wijze kunnen betrekken bij voor hen belangrijke vraagstukken. Wij informeren onze inwoners goed en tijdig over het gemeentelijke beleid. Wij voeren onze taken snel, adequaat, klantgericht en klantvriendelijk uit. De wensen van onze inwoners en onze wettelijke taken zijn het uitgangspunt van onze dienstverlening.

Kernwaarden die belangrijk zijn voor onze dienstverlening zijn: interactiviteit, pro-activiteit, betrouwbaarheid en persoonlijk contact. Waar het voor het bereiken van onze lokale wensen en doelen nodig is om met andere overheden samen te werken, doen wij dat op een slimme manier. Wij zien de gemeenschappelijke regelingen, die taken voor ons uitvoeren, als een verlengstuk van de gemeente. Zij verdienen serieuze aandacht, sturing en waardering.

Actuele kaderstellende beleidsnota's

- Communicatiebeleidsplan (2015)
- Klanthandvest gemeente Neder-Betuwe (2011)
- Participatie en Inspraakverordening gemeente Neder-Betuwe (2015)
- Verordening burgerinitiatief Neder-Betuwe (2016)
- Regionale visie 'Verrassend Rivierenland. Waard om bij stil te staan' (2011)
- Nieuwe wijze van onderlinge samenwerking in Rivierenland (2014)
- Implementatieplan Klantcontactcentrum (raadsbesluit 6 maart 2014)

Thema's

1.1 Communicatie

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Een optimaal ingerichte website als communicatief sterk middel om zoveel mogelijk inwoners snel op weg te helpen, juist ook op het vlak van de zorg voor onze inwoners (sociaal domein).

- Door-ontwikkelen van de website. Voor zover mogelijk en wettelijk toegestaan kunnen producten en diensten digitaal worden aangevraagd. Er wordt gericht gecommuniceerd om de digitale dienstverlening onder de aandacht te brengen.

Tijdige en proactieve communicatie met inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers.

- Verruiming van de openingstijden van het Klantcontactcentrum (KCC) vanaf 2020.
- Vaststellen van een nieuw communicatiebeleidsplan, waarbij de raad wordt betrokken in de kaderstelling van het beleid.

De begroting en jaarrekening zijn digitaal eenvoudig toegankelijk en begrijpelijk voor inwoners.

- Digitaal ontsluiten van de begroting en jaarrekening (LIAS).

Ontwikkelingen?

Communicatie

Begin 2020 wordt ons nieuwe communicatiebeleidsplan ter besluitvorming voorgelegd aan de raad. Dit plan vormt de basis van ons gemeentelijk communicatiebeleid. Met een intern actieplan geven

wij hier in 2020 uitvoering aan. Wij richten ons meer dan voorheen op resultaten die door de samenleving zelf worden gevraagd en waaraan belanghebbenden, zoals inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties ook actief willen meedoen. Daarom redeneren we 'van buiten naar binnen' als maatschappelijk relevante beleids- en uitvoeringsvraagstukken op de agenda staan. Goede communicatie met serieuze betrokkenheid van inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners is daarbij essentieel. Uiteraard laten wij hen waar mogelijk in een vroeg stadium meedenken. Om dit te realiseren, is het noodzakelijk doelgroepen proactief, tijdig, gepland, op maat en met zo weinig mogelijk misverstanden te benaderen. Dit geldt voor alle beleidsvelden van de gemeente en steeds bij zowel de voorbereiding als de uitvoering.

Gemeentewinkel

De komende jaren staan in het teken van verandering. Producten en diensten zullen steeds meer digitaal worden aangeboden. Daarnaast blijven andere kanalen open om mensen die minder digitaal zijn ook goed van dienst te kunnen zijn. Er ontstaat een verschuiving van werkzaamheden. Er is meer aandacht voor controle en daarmee de kwaliteitsgarantie van informatie. Anderzijds nemen werkzaamheden af als gevolg van een langere geldigheidsduur van reisdocumenten en rijbewijzen.

1.2 Een gezonde organisatie

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Een gezonde en professionele organisatiecultuur.

- Werken aan een compacte en efficiënte organisatie.
- Werken aan een gezonde bestuurs- en organisatiecultuur, waarin professioneel, open, klant- en resultaatgericht wordt samengewerkt.

Ontwikkelingen?

Een continu veranderende samenleving vraagt een bestuur en organisatie, die meer en meer samen met inwoners, bedrijven, instellingen en andere partners de ontwikkelingen die op ons afkomen en kansen die zich voordoen benutten. Met een bestuur dat de verantwoordelijkheden adequaat en doortastend oppakt. Een belangrijke voorwaarde hiervoor is stabiliteit in het bestuur en de organisatie om te kunnen blijven anticiperen op de ontwikkelingen en (bestuurlijke) keuzes te maken. Ook in 2020 blijven we hierop inzetten. Betrouwbaarheid en toegankelijkheid van zowel bestuur als organisatie kunnen niet gemist worden. Een wendbare organisatie die voorbereid is op de toekomstige ontwikkelingen is vereist. Het cultiveren van soms nieuwe competenties bij de medewerkers is daarbij noodzakelijk.

1.3 Intergemeentelijke en regionale samenwerking

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Gemeente Neder-Betuwe blijft zelfstandig en is voorloper bij het ontwikkelen en benutten van kansen in de regio.

- Met effectiever en efficiënter samenwerken met andere gemeenten, kunnen we onze gezamenlijke lokale ambities bereiken, kosten besparen, kwetsbaarheid verder verminderen en expertise benutten.

Ontwikkelingen?

Regionale samenwerking is en blijft belangrijk, zeker ook omdat de regio steeds meer en vaker de rol heeft van spin in het web tussen overheden, bedrijven, kennisinstellingen en burgers. De interacties op regionaal niveau vragen om een goede coördinatie en sturing. De uitdagingen voor gemeenten en dus voor Neder-Betuwe zijn soms groot en overstijgen veelal de gemeentegrenzen. Door als gemeente nadrukkelijk in te zetten op de regionale samenwerking willen wij onze daadkracht en bestuurlijke slagkracht vergroten en in gezamenlijkheid onze lokale doelen en

ambities realiseren. Bovendien zijn regionale versterking en profilering van groot belang voor de economische weerbaarheid, het vestigingsklimaat en een veerkrachtige arbeidsmarkt. Doordat besluitvorming zich steeds meer naar de regio verplaatst, is adequaat sturen op deze processen en ontwikkelingen een belangrijke voorwaarde om de democratische legitimiteit te waarborgen. Naast de regionale samenwerking, gericht op regionale versterking werken we via verbonden partijen samen met andere gemeenten op diverse beleidsterreinen en taken.

1.4 Optimaal benutten (subsidie)gelden

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Optimaal benutten van subsidiegelden van hogere overheden, bedrijven en overige instellingen.

- Zo vroeg mogelijk in beeld brengen van mogelijke subsidiabele projecten.
- Inzetten van partijkanalen en regionale afstemming voor lobbytrajecten.
- Tijdig betrekken van de gemeenteraad bij wensen.

Ontwikkelingen?

Financiële stromen moeten meer ten goede komen aan onze gemeente en/of inwoners. Dit betekent dat we bij onze projecten in een vroegtijdig stadium de mogelijkheden voor subsidies in beeld brengen. Met alleen het in beeld brengen van deze mogelijkheden is pas een eerste stap gezet. Vanaf dat moment is het zaak om deze te verzilveren. Dit vereist op het gebied van lobby bij provincie, Rijk en/of Europa, dat wij per project bekijken op welke manier wij dit het meest efficiënt kunnen aanvliegen. Zowel de lobbylijnen die via de partijen lopen als de regionale afstemming zijn daarbij relevant. Om dit zo goed mogelijk te laten verlopen, is het tijdig betrekken van de gemeenteraad vanzelfsprekend.

1.5 Procedures en vergunningen

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Alleen noodzakelijke regels en verordeningen handhaven.

- Deregulering.
- Continue ontwikkeling om procedures zo efficiënt mogelijk te laten zijn.
- Actualiseren van beleid

Ontwikkelingen?

Regels en procedures zijn geen doel op zich, maar zijn en blijven een middel om onze doelen en wensen te realiseren. Dit betekent dat we continu bezig zijn met het zo efficiënt mogelijk inrichten van onze procedures om burgers, bedrijven en instellingen zo min mogelijk (administratieve) last te laten ervaren. Periodiek houden we onze procedures tegen het licht om onnodige verspilling voor zowel de aanvrager als de ambtelijke organisatie uit te filteren. Datzelfde geldt voor het huidige beleid van de gemeente Neder-Betuwe, dat gericht moet zijn op het bereiken van een zo groot mogelijk gewenst effect tegen zo laag mogelijke (administratieve) lasten.

1.6 Stedenband

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Stedenband met een agrarische gemeente buiten Nederland.

- Onderzoeken van mogelijkheden voor een stedenband met een agrarische gemeenschap.

Ontwikkelingen?

Het college is aan de slag gegaan met dit onderzoek. Om een goede en solide stedenband op te bouwen, is het belangrijk om met de samenleving op te trekken. Voor samenwerking met een agrarische gemeenschap is deelname van onze ondernemers in de Laanboomsector logisch. Zodoende is bij Tree Centre Opheusden (TCO) navraag gedaan hoe zij aankijken tegen het opzetten van een stedenband met een agrarische gemeenschap buiten Nederland. TCO gaf aan dat er op dit moment veel andere prioriteiten zijn om mee aan de slag te gaan. Er is nu geen commitment vanuit TCO voor het opzetten van een stedenband. Aangezien samenwerking met ondernemers voor het college essentieel is, stelt het college voor op dit moment niet actief te werken aan het opzetten van een stedenband.

Wij zullen ons blijven inzetten voor profilering van de Laanboomsector in Neder-Betuwe en samenwerking met de sector, onderwijs en andere overheden. Uiteraard wordt hierin ook samengewerkt en kennis uitgewisseld met partners binnen en buiten Nederland. Mocht er in de toekomst vanuit de ondernemers alsnog commitment ontstaan, dan zullen wij hier uiteraard op anticiperen en het onderzoek naar een stedenband met een agrarische gemeenschap opnieuw oppakken.

Overige ontwikkelingen

De wereld verandert. Dat heeft ook gevolgen voor de rol van de overheid en het contact van die overheid met de inwoners. In het document 'Overheidsbrede Dienstverlening 2020' heeft de Rijksoverheid een aantal concrete uitgangspunten beschreven. Die houden in dat we de inwoners centraal stellen, meer producten gaan digitaliseren en heldere afspraken maken over het delen van informatie en privacy. Het beoogde doel is dat inwoners en ondernemers de overheid sneller en gemakkelijker kunnen vinden en zaken kunnen doen op de voor hen geschikte plek en tijd. Wij passen onze (dienstverlenings)processen hierop aan door digitaal betere informatie aan te bieden, digitale hulpmiddelen te gebruiken en onze bereikbaarheid flexibeler te organiseren.

Beleidsindicatoren

Naam	Eenheid:	Bron:		2014	2015	2016	2017	2018
Indicator:								
Geen								

Verbonden partijen Regio Rivierenland

Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken en wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?

- **Mobiliteit**

Goede bereikbaarheid van, naar en in de regio is een randvoorwaarde voor de economische groei en ontwikkeling van de regio Rivierenland. De bereikbaarheid, veiligheid en doorstroming op de snelwegen A2 en A15 en op de provinciale en lokale wegen staan onder druk. Regionaal is het van belang om samen te werken aan de bereikbaarheid en te zorgen voor samenhang van regionale mobiliteitsvraagstukken. Dit geeft de lobby richting Rijk en provincie meer kracht. Wij dragen jaarlijks €1,- per inwoner bij aan het regionale Mobiliteitsfonds. Er wordt ingezet op robuuste, duurzame en slimme bereikbaarheid van de regio.

Wat gaat de regio ervoor doen?

Uitvoering geven aan korte en lange termijn projecten, die staan in het Uitvoeringsplan Mobiliteit (juni 2019 vastgesteld). Dit uitvoeringsplan is een doorlopend programma en zet in op een robuust, duurzaam en slim netwerk. Van belang is het bevorderen van het gebruik van de fiets en het optimaliseren van het openbaar vervoer. Niet alleen voor een bijdrage aan het klimaat, ook de vitaliteit van burgers en de leefbaarheid van de kernen neemt hiermee sterk toe. Het verbeteren van de bereikbaarheid wordt zoveel mogelijk op een slimme, duurzame en innovatieve manier gedaan. Belangrijke projecten zijn samenwerking met Rijkswaterstaat en/of de provincie voor de verbetering van de doorstroming op de A2 en A15 en de spoorverbinding Tiel – Arnhem.

- **Breedband**

De gezamenlijke ambitie van Regio Rivierenland is om een 100% dekkend open breedbandnetwerk te realiseren. Zie voorts bij Programma 4.

- **Economie en Logistiek**

Wij dragen jaarlijks € 3,- per inwoner bij voor vulling van het Regionaal Investerings Fonds (RIF). Subsidieaanvragen bij het RIF kunnen gaan over een van de drie regionale (economische) speerpunten of op een combinatie van speerpunten.

Wat gaat de regio ervoor doen?

Informereren, stimuleren en faciliteren van ondernemers in Neder-Betuwe bij het indienen van RIF projectaanvragen. Wij ondersteunen de Logistieke Hotspot Rivierenland (LHR) en zijn betrokken bij de verbetering van LHR naar LHR 2.0. In de gewijzigde organisatiestructuur LHR 2.0 wordt niet meer gewerkt met certificaten, maar met partnerschap van de verschillende samenwerkingspartners. De gemeenten binnen Regio Rivierenland worden dan partner van de Stichting Nieuwe LHR.

- **Recreatie en toerisme**

Ondersteunen van RBT Rivierenland met een jaarlijkse bijdrage van € 1,- per inwoner en hier jaarlijkse prestatieafspraken met het RBT over maken. RBT Rivierenland zet 20 uur dienstverlening specifiek voor Neder-Betuwe in.

- **Agribusiness**

Faciliteren van Greenport Gelderland met een jaarlijkse financiële bijdrage en zitting nemen in de Stuurgroep en Projectgroep Laanboompact.

- **Regionale profilering, lobby en versterking**

Werken aan de profilering, lobby en branding van de regio Delta Fruitland in overeenstemming met het uitvoeringsprogramma van het Ambitiedocument 2016-2020 Regio Rivierenland. De regio komt met een procesvoorstel voor evaluatie van het Ambitiedocument 2016-2020 en RIF 2016-2020 en met een aanpak voor herijking van het Regionale Ambitie document (2020-2024).

- **Duurzame energie**

Erop richten om in 2020 10% van de regionaal verbruikte energie lokaal en duurzaam op te wekken en het gebruik van fossiele brandstoffen te verminderen. Dit conform het uitvoeringsprogramma Duurzame Energie.

Ontwikkelingen?

Niet van toepassing.

Wat mag het kosten?

Programma 1:		Bestuur en Dienstverlening				
Bedragen x € 1.000	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<u>Bestaand Beleid</u>						
Lasten	2.523	2.477	2.295	2.328	2.325	2.332
Baten	-504	-338	-304	-304	-304	-304
Geraamd resultaat bestaand beleid	2.018	2.139	1.991	2.024	2.021	2.029
<u>Nieuw Beleid</u>						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten			90			
Baten						
Nieuw beleid conform kadernota			90			
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			229	232	233	233
Baten			-31	-31	-31	-31
Nieuw beleid na kadernota			199	201	202	202
Geraamd resultaat nieuw beleid			289	201	202	202
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	2.018	2.139	2.280	2.226	2.223	2.231

Nieuw beleid/ontwikkelingen conform kadernota

Taakveld Burgerzaken

• **Vrijdagmiddag en extra avond openstelling gemeentehuis**

Uitbreiding van de dienstverlening van burgerzaken op de vrijdagmiddag en een extra avond. Er ligt een raadsvoorstel voor om uitvoering te geven aan het amendement openingstijden gemeentehuis, zoals besloten tijdens de raadsvergadering op 4 juli 2019.

Taakveld Bestuur

• **Activiteiten rondom 75 jaar bevrijding (incidenteel nadeel in 2020 van € 90.000)**

Op een duurzame manier en gezamenlijk met gemeenten in de regio projecten en objecten tot stand brengen, die het belang van het herdenken van oorlog en vrede blijvend benadrukken en die mede bijdragen aan bewustwording: het bewaken en bewaren van vrede. De activiteiten zijn reeds dit najaar van start gegaan, waardoor een deel van de middelen reeds dit jaar beschikbaar dient te zijn. Hiervan wordt in de derde bestuursrapportage melding gemaakt.

• **Gemeentelijke blijf van waardering (geen extra lasten)**

Het laten blijken van waardering voor personen, die zich op bijzondere wijze hebben ingespannen voor de Neder-Betuwse samenleving.

Nieuw beleid/ontwikkelingen na kadernota

Effect alle taakvelden

- **Actualisatie urencalculaties en kostendekking leges structureel een nadeel van € 199.000 in 2020 oplopend naar € 202.000 in 2023.**

In het kader van het jaarlijks samenstellen van de urencalculaties en het bepalen van de kostendekking van de leges is de beschikbare ambtelijke capaciteit op een juiste wijze toegeschreven naar de betreffende taakvelden. Dit is gebaseerd op de meest recente rijksnotities in het kader van de BBV. Het gevolg is dat binnen al de programma's een verschuiving in ambtelijke uren heeft plaatsgevonden.

Daarnaast is de kostendekking van de leges geactualiseerd, wat heeft geresulteerd in een actualisatie van de legesopbrengsten en bijkomende kosten. Het effect op programma 1 Bestuur en Dienstverlening van deze twee onderwerpen bedraagt structureel een nadeel van € 199.000 in 2020 oplopend naar € 202.000 in 2023.

Investeringen

Geen investeringen voor dit programma.

Mutaties in reserves

Geen veranderingen in reserves voor dit programma.

Programma OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID

Missie

Neder-Betuwe is een gemeente waar iedereen zich veilig voelt met een lokale overheid die zich daarvoor aantoonbaar inzet. Spelregels en grenzen zijn helder. Er wordt snel en merkbaar opgetreden tegen overlast en criminaliteit. We stimuleren burgers, bezoekers, ondernemers en veiligheidspartners om vanuit hun eigen verantwoordelijkheid bij te dragen aan de veiligheid binnen de gemeente.

Actuele kaderstellende beleidsnota's

- Kadernota Integraal Veiligheidsbeleid 2019-2022 (raadsbesluit 6 december 2018).
- Jaarplan Veiligheid 2019 (collegebesluit 18 december 2018).
- Veiligheidsstrategie 2019-2022 Oost-Nederland (raadsbesluit 4 april 2019).
- Meerjarenbeleidsplan 2019-2022 politie Oost-Nederland (raadsbesluit 4 april 2019).
- Plan van aanpak/draaiboek Oud en Nieuw (vaststelling door burgemeester in december).
- Regionaal Beleidsplan Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (vastgesteld door AB VRGZ op 30 juni 2016).
- Regionaal Risicoprofiel Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (vastgesteld door AB VRGZ op 30 juni 2016).
- Regionaal Crisisplan Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (vastgesteld door AB VRGZ op 13 april 2017).
- Generiek Rampbestrijdingsplan VRGZ (vastgesteld door AB VRGZ op 27 september 2018).
- Preventie- en Handhavingsplan uitvoering Drank- en Horecawet 2018-2022 (raadsbesluit 9 november 2017).
- Algemene Plaatselijke verordening Gemeente Neder-Betuwe 2018 (laatste wijziging middels raadsbesluit 6 december 2018).

Thema's

2.1 Hulpdiensten

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Adequate brandweezorg, crisisbeheersing en rampenbestrijding

- Actualiseren van regionale rampen- en incidentbestrijdingsplannen. Dit doen we door te participeren in de werkgroep planvorming van de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid.
- Up to date houden van de kennis en vaardigheden van de gemeentelijke crisisorganisatie. Dit wordt gedaan door de lokale crisisorganisatie (of onderdelen) te oefenen om de kennis en vaardigheden op peil te houden.

De hulpdiensten voldoen aan de normen voor de opkomsttijden

- Toetsen van de behaalde resultaten (opkomsttijden). Het toetsen wordt gedaan door het opvragen en bespreken van tussentijdse rapportages.

Ontwikkelingen?

Regionale Ambulancevoorziening

De druk op de acute zorg neemt landelijk steeds verder toe. Deze is onder andere te verklaren door de vergrijzing, complexer wordende zorgvraag en specialisatie van ziekenhuizen. Door deze volumegroei van de A1 (spoed) en A2 (besteld vervoer) ritten zijn de aanrijtijden onder druk komen te staan. Hierdoor is het percentage hulpverlening binnen 15 minuten gedaald tot onder de norm van 95%. In 2018 hebben de zorgverzekeraars extra middelen beschikbaar gesteld voor de Regionale Ambulance Voorzieningen (RAV'en). Daarnaast is het toezicht op de realisatie van de 95% norm op de RAV'en geïntensiveerd.

De RAV Gelderland-Zuid heeft als reactie hierop haar paraatheid fors uitgebreid met diverse diensten (personeel en voertuigen). Het effect hiervan is naar verwachting zichtbaar in de tweede helft van 2019. Dit komt vooral door het feit dat nieuw personeel nog opgeleid moet worden.

2.2 Openbare orde en veiligheid

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Een veilige gemeente dankzij een integrale aanpak

- Uitvoering geven aan de kadernota Veiligheid 2019-2022 en het jaarplan veiligheid 2020. Daarbij ligt de focus op de inzet van preventiemaatregelen en het aanbieden van voorlichtingsactiviteiten. Op casusniveau wordt met betrokken partners een passende aanpak voorbereid om overlast en/of verdere problematiek tegen te gaan.

Afname ondermijnende criminaliteit

- Bespreken van casuïstiek in het intergemeentelijk projectbureau (aanpak van ondermijningscriminaliteit in de regio Gelderland-Zuid). Voorbeelden zijn: adresfraude, hennepsteelt, illegale handel, etc. Indien noodzakelijk een plan van aanpak opstellen om tot concrete acties over te kunnen gaan zoals de inzet van een integrale handhavingsactie, waarbij alle vergunningen worden gecontroleerd of een huisbezoek wordt gebracht bij vermoedens van adresfraude.
- Verhoging van gericht toezicht op straat, uitgevoerd diverse veiligheidspartners zoals BOA, politie en overige toezichthouders, maar ook door bewustzijnsvergroting bij inwoners, ondernemers en bezoekers door hen mee te nemen in het melden van signalen.

Afname vandalisme

- Inzetten op het doen van aangifte van alle vernielingen, die aan gemeentelijke eigendommen worden aangericht. Als de dader bekend is, wordt de schade verhaald.

Afname van alcoholgebruik en -misbruik, drugsgebruik en drugshandel

- Aanpakken van drugsproductie en -handel door uitvoering te geven aan het beleid op grond van artikel 13b Opiumwet en het Regionaal hennepconvenant.
- Aanbieden van preventie/voorlichtingslessen aan VO scholen inzake alcohol, roken en blowen.
- Inzetten medewerker van IrisZorg voor gerichte persoonlijke hulpverlening bij verslavingsproblematiek.
- Inzetten op de uitwerking van het Preventie- en Handhavingsplan uitvoering Drank- en Horecawet 2018-2022. Hierbij worden jaarlijks terugkerende educatie, voorlichting en de organisatie van toezicht/handhaving ingezet.

Verdere deregulering van de APV

De komst van de Omgevingswet betekent een herziening van de APV. Om het proces van deregulering efficiënt op te pakken, nemen wij de voorbereidingen op de Omgevingswet en het Omgevingsplan hierin mee. Dit betekent, dat in 2020 moet worden bepaald welke verordeningen we willen behouden, welke een fysieke component hebben en welke we te zijner tijd willen/moeten opnemen in het omgevingsplan.

Ontwikkelingen?

Veiligheidsstrategie 2019-2022:

In 2019 is gewerkt aan een nieuwe veiligheidsstrategie voor Oost-Nederland. Het doel van de veiligheidsstrategie en het veiligheidsnetwerk is om criminaliteit tegen te gaan en een waterbedeffect te voorkomen in dit gebied. Daarnaast is het doel het vertrouwen van de samenleving in de overheid te versterken: samenwerking zorgt voor een sterkere aanpak dan wanneer de aanpak door elke partner afzonderlijk wordt uitgevoerd. De gemeenten, politie en het Openbaar Ministerie in Oost-Nederland werken op gezamenlijke voorkeursthema's samen met

bewoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers. Dit levert plannen van aanpak en acties op, die afzonderlijke gemeenten kunnen gebruiken voor de aanpak van criminaliteit en onveiligheid. Waar van krapte sprake is, zorgt de samenwerking voor een efficiënte inzet van de schaarse middelen.

Tot en met 2019 werd deze veiligheidsstrategie gefinancierd door de grote gemeenten binnen Oost-Nederland. Vanaf 2020 wordt iedere gemeente om een bijdrage van € 0,07 per inwoner gevraagd.

Wet verplichte Geestelijke gezondheidszorg

Per 2020 verandert de Wet BOPZ (Wet Bijzondere Opnemingen in Psychiatrisch Ziekenhuizen) naar WvGgz (Wet Verplichte Geestelijke gezondheidszorg). Deze wet regelt de rechten van mensen, die te maken hebben met verplichte zorg in de GGZ. De gemeentelijke taken met betrekking tot deze wet worden in 2019 voorbereid en getest, zodat de wet in 2020 op een gepaste manier uitgevoerd kan worden.

Camerabeveiliging in de openbare ruimte

In 2019 wordt duidelijk of het lukt om een ANPR-camera (Automatic NumberPlate Recognition ofwel Automatische NummerPlaat Herkenning) te plaatsen op de Rhenense brug. Op voorwaarde dat opvolging van meldingen door politie wordt georganiseerd en afspraken worden vastgelegd in een convenant, wordt vervolgens met financiële ondersteuning gewerkt aan het tegengaan van criminaliteit en het vergroten van de heterdaad-kracht.

Overige ontwikkelingen

Niet van toepassing.

Beleidsindicatoren

Naam Indicator:	Eenheid:	Bron:		2014	2015	2016	2017	2018
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	Bureau Halt	Neder-Betuwe	147	66	75	84	47
			Landelijk	138	134	137	131	119
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	Neder-Betuwe	0,4	0,2	0,4	0,2	0,2
			Landelijk	2,5	2,4	2,3	2,2	2,2
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	Neder-Betuwe	2,7	3,3	3,3	3,5	3,4
			Landelijk	5,9	5,5	5,3	5,0	4,8
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	Neder-Betuwe	3,1	2,4	2,2	2,0	2,1
			Landelijk	4,2	3,8	3,3	2,9	2,5
Opkomsttijden Ambulance	Tussenrapportage per kwartaal	Regionale Ambulance Voorziening (RAV)	Neder-Betuwe		90,6% van de spoedritten binnen de norm van 15 minuten	91,9% van de spoedritten binnen de norm van 15 minuten	90,4% van de spoedritten binnen de norm van 15 minuten	87,7% van de spoedritten binnen de norm van 15 minuten

			Landelijk		Onbekend	Onbekend	Onbekend	Onbekend
Opkomsttijden Brandweer	Tussenrapportage per kwartaal	Veiligheidsregio Gelderland-Zuid sector Brandweer	Neder-Betuwe		Onbekend	Gemiddelde opkomsttijd 1 ^e tankauto spuit ter plaatse: 08.39 minuten.(1 ^e halfjaar)	Gemiddelde opkomsttijd 1 ^e tankauto spuit ter plaatse: 10.27 minuten	Gemiddelde opkomsttijd 1 ^e tankauto spuit ter plaatse: 7.29 minuten
			Landelijk		Onbekend	Onbekend	Onbekend	Onbekend

Verbonden partijen

Veiligheidsregio Gelderland-Zuid

Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken en wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?

Programma vrijwilligheid

Landelijk is geconstateerd, dat diverse maatschappelijke, demografische en juridische ontwikkelingen nu en in de nabije toekomst de robuustheid en toekomstbestendigheid van het stelsel van vrijwilligheid bij de brandweer zouden kunnen ondermijnen. De VRGZ gaat daarom een programma vrijwilligheid opstellen (2020-2023), dat gericht is op de onderdelen:

- werving en behoud van vrijwilligers;
- op korte termijn bestendigen van de inzet van vrijwilligers;
- versterken paraatheid;
- verkennen van mogelijkheden voor de lange termijn om het vrijwilligersstelsel meer toekomstbestendig te maken.

Risicogericht werken

- het verder versterken van het risicogericht werken van de brandweer door het huidige programma Risicobeheersing te actualiseren.

Omgevingswet

Met ingang van 1 januari 2021 wordt de Omgevingswet van kracht. Voor de brandweer spelen twee hoofdzaken een rol:

- een verschuiving van regelgericht werken naar meer risicogericht adviseren;
- het betrokken worden in de co-creatie van ruimtelijke ontwikkelingen voor wat betreft de veiligheidsrisico's.

Daarnaast is het doel om medewerkers voor te bereiden op de werkwijze, die de Omgevingswet van hen vraagt. Dit betekent:

- het in 2020 opleiden en trainen van medewerkers (kennis en gezag).

Verbinding versterken

Het wordt steeds belangrijker om de opgaven van de brandweer met partners in gezamenlijkheid te onderzoeken en voor te bereiden. Hierdoor moet er meer contact gezocht worden met bijvoorbeeld gemeenten en omgevingsdiensten dan tot nu het geval is. Het doel is:

- binnen de bestaande lijnorganisatie en werkzaamheden de samenwerking en relaties met partners versterken.

Informatie gestuurd werken

Data zijn voor de brandweer steeds belangrijker om beleid en uitvoering vorm te geven. De informatiebehoefte van de brandweer moet omgezet kunnen worden naar een passende ontsluiting van data, die geschikt is voor analyse en operationeel optreden.

- Aandacht gericht op proces en organisatie, waarbij de focus ligt op het doel om data op geografisch niveau te ontsluiten.

Schoon werken

In 2015 heeft het beschikbaar komen van gegevens over een verhoogd risico op kanker bij brandweerpersoneel geleid tot het nemen van maatregelen op het gebied van arbeidshygiëne ofwel schoon werken.

- In alle veiligheidsregio's zijn en worden maatregelen genomen om de principes uit de landelijke handreiking Schoon werken bij brand te implementeren, ook in de VRGZ.

Ontwikkelingen?

Op 29 maart 2019 zijn een voorstel voor een begrotingswijziging 2019 en de concept begroting 2020 van de VRGZ naar de deelnemende gemeenten verstuurd voor het geven van een zienswijze. De meeste gemeenten (waaronder Neder-Betuwe) gingen niet akkoord met de voorgestelde begrotingswijziging. De zienswijzen van de gemeenten hebben er toe geleid, dat de veiligheidsregio een gewijzigde begroting heeft opgesteld, die op 27 juni 2019 door het Algemeen Bestuur van de veiligheidsregio is vastgesteld.

Conform de gewijzigde begroting worden de werkzaamheden voor het achterstallig onderhoud kazernes gefaseerd uitgevoerd (€ 300.000 per jaar in 2020 t/m 2022). Daarnaast is besloten dat de stijging van het preventief en correctief onderhoud (€ 480.000) vanaf 2021 structureel in de bijdrage wordt opgenomen.

Wat mag het kosten?

Programma 2:		Openbare Orde en Veiligheid				
Bedragen x € 1.000	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<u>Bestaand Beleid</u>						
Lasten	2.348	1.872	1.895	1.873	1.873	1.873
Baten	-255	-18	-18	-18	-18	-18
Geraamd resultaat bestaand beleid	2.094	1.854	1.877	1.854	1.854	1.854
<u>Nieuw Beleid</u>						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten			2	2	2	2
Baten						
Nieuw beleid conform kadernota			2	2	2	2
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			179	199	199	187
Baten			-4	-4	-4	-4
Nieuw beleid na kadernota			175	196	196	183
Geraamd resultaat nieuw beleid			177	197	197	185
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	2.094	1.854	2.054	2.052	2.052	2.039

Nieuw beleid/ontwikkelingen conform kadernota

Taakveld Openbare orde en veiligheid

- **Verandering Wet BOPZ naar WvGgz (geen extra lasten)**
Adequate uitvoering van de nieuwe wetgeving. Deze wet regelt de rechten van mensen, die te maken hebben met verplichte zorg in de GGZ.
- **ANPR-camera Rhenense brug (geen extra lasten)**
Plaatsing van ANPR-camera's op de Rhenense brug (in afstemming met betrokken partners) en organiseren van opvolging van melding door politie.
- **Veiligheidsstrategie Oost-Nederland (structureel nadeel € 1.700)**
Het tegengaan van criminaliteit en onveiligheid in Oost-Nederland en het vertrouwen van de samenleving in de overheid versterken. De samenwerking zorgt voor een sterkere aanpak dan wanneer de aanpak door elke partner afzonderlijk wordt uitgevoerd.

Nieuw beleid/ontwikkelingen na kadernota

Taakveld Crisisbeheersing en brandweer

- **Extra bijdrage VRGZ naar aanleiding van besluit AB 27 juni 2019 (nadeel voor 2020 € 18.911, voor 2021 € 39.033, voor 2022 € 39.033 en voor 2023 € 26.562).**
Extra bijdrage aan de VRGZ naar aanleiding van het besluit van het Algemeen Bestuur van de VRGZ van 27 juni 2019

Effect alle taakvelden

- **Actualisatie urenrekeningen en kostendekking leges structureel een nadeel van € 160.000.**
In het kader van het jaarlijks samenstellen van de urenrekeningen en het bepalen van de kostendekking van de leges is de beschikbare ambtelijke capaciteit op een juiste wijze toegeschreven aan de betreffende taakvelden. Dit is gebaseerd op de meest recente rijksnotities in het kader van de BBV. Het gevolg is, dat over al de programma's een verschuiving van ambtelijke uren heeft plaatsgevonden.
Daarnaast is de kostendekking van de leges geactualiseerd, wat heeft geresulteerd in een actualisatie van de legesopbrengsten en bijkomende kosten. Het effect op programma 2 Openbare Orde en Veiligheid van deze twee onderwerpen bedraagt structureel een nadeel van € 160.000.
- **Overige kleine verschillen (structureel voordeel van € 3.500)**

Investerings

Geen investeringen voor dit programma.

Mutaties in reserves

Geen mutaties in reserves voor dit programma.

Programma FYSIEKE LEEFOMGEVING

Missie

Neder-Betuwe is een veilige, schone, aantrekkelijke en gevarieerde gemeente en staat bekend als hét laanboomcentrum van Nederland respectievelijk Europa. Wij werken samen met bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties aan het behoud en de ontwikkeling van een duurzame, leefbare en vitale gemeente. We streven naar een evenwichtige ruimtelijke ordening, waarbij we landschappelijke waarden behouden. De woningvoorraad is kwalitatief op orde en deze stemmen we voortdurend af op de behoefte. Nieuwe kansen en ontwikkelingen grijpen we aan om de aanwezige ruimtelijke kwaliteiten te versterken.

Actuele kaderstellende beleidsnota's

- Beheerplan onderhoud wegen
- Beheerplan gebouwen
- Landschap Ontwikkeling Plan (LOP)
- Bestemmingsplannen
- Nota Bovenwijkse Voorzieningen 2018 (actualisatie deel B 2019)
- Structuurvisie Neder-Betuwe 2018
- Regionaal Woningbouwprogramma 2016
- Woonvisie Neder-Betuwe 2016 – 2021 Vitale kernen in een sterke gemeente 2.0
- Nota grondbeleid 2016
- Nota Wonen-Welzijn-Zorg
- Welstandsnota
- Bouwverordening
- APV
- Regionaal beleidskader uitvoering VTH-taken binnen de regio Rivierenland, vastgesteld 2 februari 2016 (college)
- Verordening Kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving omgevingsrecht gemeente Neder-Betuwe, vastgesteld raad 7 juli 2016
- Notitie Integraal Handhaven 2014-2017, onderdeel Bouw, RO, APV (voor wat betreft het onderdeel APV), vastgesteld op 18 februari 2014 (college)
- Geurverordening Wet geurhinder en veehouderij 2011
- Waterplan
- Beleids- en beheersplan begraafplaatsen 2018-2021
- Gemeentelijk RioleringsPlan (GRP) 2019-2023
- Nota duurzaamheid 2016-2020
- Klimaatnota Neder-Betuwe 2018-2023
- Uitvoeringsprogramma Klimaat 2018-2023
- Nota Hondenbeleid 2016
- Masterplan Centrum Kesteren, vastgesteld op 15 dec 2011
- Startnotitie Neder-Betuwe Gezond! (Sociaal Economische Gezondheidsverschillen) (raadsbesluit 31 oktober 2013)
- Structuurvisie ABC Opheusden
- Beleidsnota Externe Veiligheid Neder-Betuwe 2015-2019
- Beleids- en beheerplan Openbare Verlichting 2016-2020 incl. innovatief plan voor de verduurzaming
- Groenbeleidsplan 2017-2021
- Bodembelastingkaart (actualisatie 2017)
- Neder-Betuws Verkeer- en Vervoerplan 2018
- Speelruimtenota 2020-2023
- Uitvoeringsprogramma Speelruimtenota 2020-2023
- Meerjaren-vervangingsplan gemeentelijke essen en bomenbeleid
- Uitvoeringsprogramma Bomen
- Uitvoeringsprogramma Duurzaamheidsvisie

Thema's

3.1 Agro Business Centrum (ABC)

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Realisatie van het ABC.

- Werken aan de planvorming en investeringsscenario's voor de hoofdontsluiting van het ABC (als deel van de randweg/rondweg Opheusden).
Weg tracés voor hoofdontsluiting van het ABC (ofwel de rondweg Opheusden) zijn in beeld. De keuze van de raad voor het voorkeurstracé is leidend voor de vervolgstappen in de planvorming en overige acties, die leiden tot het in procedure brengen van een (ontwerp) bestemmingsplan;
- Werken aan de planvorming van volgende fasen van het ABC binnen de kaders van de Structuurvisie ABC. *Voor fase 2 van het ABC en verder schetsen we de eerste stedenbouwkundige structuren. Deze bepalen mede de verhouding openbare ruimte en uit te geven meters en daarmee de planeconomische haalbaarheid ervan;*
- Opstellen van de Nota Kostenverhaal 2.0 voor de volgende fasen van het ABC voor inzicht in investeringen en dekking van realisatie van de nieuwe openbare ruimte, grondinbreng, plankosten;
- Ontwikkeling en bouw van het Laanboomhuis samen met TCO. *TCO en de gemeente ronden de contractuele afspraken af. Het bestemmingsplan voor de laanboomhuiskavel is vastgesteld. Inmiddels heeft TCO een aannemer en architect geselecteerd;*
- Uitgeven van de laatste gemeentegronnen in fase 1 ABC in Opheusden als bedrijfskavel. *Tussen de percelen van Handelsbedrijf Van Tuijl en Transportbedrijf Kegelaar resteert nog een bouwkaavel van ruim 1,6 ha, die de gemeente uitgeeft als bedrijfskavel of opdeelt in twee bouwkaavels. Gesprekken met geïnteresseerden lopen;*
- Inzetten op organische gebiedsontwikkeling van het ABC door de ontwikkeling van diverse bedrijfsperven in eigendom van derden. *Westelijk van de Pijenkampseveldweg liggen meer potentiële bedrijfskaavels van derden. Met hen overleggen we over de gewenste verkaveling binnen de ABC-kaders.*

Ontwikkelingen?

1. Wegtracés voor de hoofdontsluiting van het ABC (ofwel de rondweg Opheusden) zijn in beeld. De keuze van de raad voor het voorkeurstracé van de rondweg is leidend voor de vervolgstappen in de planvorming en overige acties, die leiden tot het in procedure brengen van een (ontwerp) bestemmingsplan voor dit plandeel. De hoofdontsluiting (doortrekken Bomenlaan) moet echter ook zonder de rondweg Opheusden gerealiseerd (kunnen) worden;
2. Voor fase 2 (en verder) van het ABC schetsen we de eerste stedenbouwkundige structuren. Deze bepalen mede de verhouding openbare ruimte en uit te geven meters en daarmee de planeconomische haalbaarheid ervan. Verkennende gesprekken met eigenaren in deze fase zijn gestart;
3. Bij een faciliterende ontwikkelstrategie is een Nota Kostenverhaal 2.0 nodig om de investeringen van de gemeente te dekken (en te verhalen). Indien sprake is van een actieve grondpolitiek (bijv. ten behoeve van de rondweg) kan het kostenverhaal anderszins in de gronduitgifteprijs verwerkt worden en is een Nota 2.0 niet nodig;
4. TCO en de gemeente ronden de contractuele afspraken voor het Laanboomhuis en de assortimentstuin af. Het bestemmingsplan voor de laanboomhuiskavel is inmiddels onherroepelijk. TCO heeft een aannemer en architect geselecteerd. Parallel hieraan lopen gesprekken met TCO over de realisatie van een bedrijfsverzamelgebouw naast het Laanboomhuis;
5. Tussen de percelen van Handelsbedrijf Van Tuijl en Transportbedrijf Kegelaar ligt nog een bouwkaavel van ruim 1,6 ha, die de gemeente uitgeeft als bedrijfskavel voor aan de

laanboomteeltgerelateerde bedrijven. Gesprekken met geïnteresseerden lopen. Het bestemmingsplan voor deze kavel is in voorbereiding;

6. Westelijk van de Pijenkampseveldweg liggen meerdere potentiële bedrijfskavels van derden. Met hen overleggen we over de gewenste verkaveling binnen de ABC-kaders. Eén van de eerste belangrijke stappen is het kunnen beschikken over de eigendommen waarover het wegtracé van de door te trekken Bomenlaan is geprojecteerd. Gesprekken met hen lopen.

3.2 Openbaar groen en Groenplan

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Openbaar groen moet in kwaliteit en kwantiteit de uitstraling van hét Europees laanboomcentrum vertolken.

- Gereed maken van het Uitvoeringsprogramma Convenant met TCO;
- Organiseren van betrokkenheid en onderlinge samenwerking van boomtelers, hoveniers, inwoners en onderwijsinstellingen bij aanleg, inrichting, efficiënt beheer en onderhoud van openbaar groen ter versterking van de kwaliteit van de leefomgeving;
- Op peil houden kwaliteitsniveau van onderhoud van begraaftplaatsen;
- Monitoren beheer en onderhoud Avri op basis van het actuele werkprogramma (DienstVerleningsOvereenkomst of DVO);
- Uitvoering geven aan het meerjaren-vervangingsplan gemeentelijke essen en bomenbeleid.
- Inzetten op de (preventieve) bestrijding van de eikenprocessierups.

Ontwikkelingen?

Uitvoering geven aan Convenant met TCO

Met Tree Center Opheusden (TCO) is in 2019 de uitvoeringsovereenkomst 'Samen sterk – samen groeien – samen groen' opgesteld. Hiermee wil het college bereiken, dat onze dorpen worden gezien als een etalage van het Europees laanboomcentrum. Dit wordt bereikt door de laanboomkwekers te betrekken bij de inrichting en het beheer van het openbaar groen.

In de uitvoeringsovereenkomst zijn de volgende punten opgenomen:

- Gemeente Neder-Betuwe koopt bomen in via TCO waarbij rekening gehouden wordt met het geldende inkoop- en aanbestedingsbeleid. Hierin zijn de bestuurlijke beleidsdoelen met betrekking tot lokaal / regionaal inkopen opgenomen.
- Beoordeling kwaliteit van te leveren bomen door een commissie van TCO.
- TCO geeft informatie over soortkeuzes, geschikt voor de openbare ruimte.
- TCO geeft informatie over ontwikkelingen op het gebied van bomen.
- TCO neemt deel aan participatietrajecten van de gemeente als er sortimentkeuzes gemaakt moeten worden voor woonwijken, dorpskernen etc.
- De samenwerking sluit aan op bestuurlijke beleidsdoelen van de gemeente Neder-Betuwe om de duurzaamheid te versterken.
- Bij ongediertebestrijding in bomen van de gemeente (o.a. eikenprocessierups) werken beide samen om een goede aanpak van de problematiek te bewerkstelligen, waarbij beide belangen goed afgewogen worden.
- TCO coördineert het schoonmaken van de wegen en het herstel van de berm als het vuil worden het gevolg is van activiteiten op de boomkwekerijen.

Organiseren van betrokkenheid en onderlinge samenwerking van boomtelers, hoveniers, inwoners en onderwijsinstellingen bij aanleg, inrichting, efficiënt beheer en onderhoud van openbaar groen ter versterking van de kwaliteit van de leefomgeving

De Integrale Visie Openbare Ruimte (IVOR) geeft kaders om de inrichting van de openbare ruimte in samenwerking met onze inwoners en stakeholders vorm te geven. De werkwijze van IVOR is eind 2018 voor het eerst geëvalueerd op basis van twee projecten: Vogelbuurt (Opheusden) en

Bomenbuurt (Ochten). IVOR krijgt een vervolg in 2020 met nieuwe projecten uit de beheerplannen Groen, Wegen en Riolering (o.a. Oranjebuurt Dodewaard).

Op peil houden kwaliteitsniveau van onderhoud van begraafplaatsen

We hebben het beheer en onderhoud van al onze gemeentelijke begraafplaatsen voor tien jaar contractueel weggezet in de markt. Het is aan de contractant om het door de gemeente vastgestelde onderhoudsniveau van de gemeentelijke begraafplaatsen te behouden. De gemeente houdt hier steekproefsgewijs toezicht op.

Monitoren beheer en onderhoud Avri op basis van actuele dienstverleningsovereenkomst (DVO) en jaarlijkse planning

Avri stuurt op resultaat. Maandelijks houdt Avri IBOR een schouw in de openbare ruimte. We blijven sturen op een proactieve werkwijze van Avri IBOR rond het tijdig signaleren van afwijkingen aangaande het beheer en onderhoud van de openbare ruimte en het anticiperen hierop. Avri IBOR en onze vakspecialisten hebben tenminste maandelijks overleg om tussentijds te kunnen sturen op de vastgestelde kwaliteit, kosten en doorlooptijd van het werk.

Uitvoering meerjaren-vervangingsplan gemeentelijke essen en bomenbeleid

Het meerjaren-vervangingsplan is in 2018 vastgesteld en is een praktisch vervangingsplan op tactisch niveau. Het meerjaren-vervangingsplan geeft handvatten voor de afweging van prioriteiten voor de uitvoering van veiligheids- en beheermaatregelen in de bestrijding van essentaksterfte binnen de gemeente. Met het uitvoeren van het plan gedurende een termijn van ongeveer 15 jaar krijgen we weer een vitaal bomenbestand, dat aansluit op het geldende groenbeleidsplan.

In de periode 2019-2023 voeren we het eerste deel van het vervangingsplan uit voor de essen, waarvan we bij aanvang weten, dat deze zijn aangetast door essentaksterfte. Onderdeel van het plan is een doorlopende periodieke controle (monitoring) van alle gemeentelijke essen, om de ontwikkeling van de aantasting te kunnen volgen. Jaarlijks stellen we een vervangingslijst op voor het volgende jaar zoals vastgelegd in het vervangingsplan.

Het uitvoeringsprogramma bomen is een aanvulling op het groenbeleid en geeft kaders voor het beheer en onderhoud van ons bomenareaal.

3.3 Duurzaamheid hoog in het vaandel/Energietransitie

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Inzetten op duurzaamheid met oog voor overlast en leefbaarheid voor inwoners

- Integraal uitvoeren van acties en afspraken van het Uitvoeringsprogramma Klimaatnota rond doelstellingen voor de Energietransitie;
- Invulling geven aan bijkomende acties binnen het uitvoeringsprogramma Duurzaamheidsvisie;
- Regionale invulling geven aan de taakstelling van het landelijke Klimaatakkoord in de Regionale Energie Strategie (RES);
- Uitvoering geven aan maatregelen voor klimaatadaptatie uit het geactualiseerde Gemeentelijk RioleringsPlan (GRP) ter voorkoming van schade als gevolg van wateroverlast;
- Werken aan en ondersteunen van bewustwording, draagvlak en eigen verantwoordelijkheid van inwoners en bedrijven voor toepassing van verschillende vormen van duurzaamheid en hernieuwbare energie;
- Inzetten op een gasarme maatschappij. Onderzoeken van toepassing van alternatieve maatregelen;
- Planmatig vervolg geven aan verdere verduurzaming van openbare verlichting.

Ontwikkelingen?

Regionale Energie Strategie (RES)

In het Parijs akkoord zijn afspraken gemaakt over CO₂-reductie en duurzame energie. Dit wordt landelijk vormgegeven in het Klimaatakkoord. In dit Akkoord is een door-vertaling gemaakt met een taakstelling aan alle gemeenten om in regioverband te komen tot een CO₂-reductie van 49% in 2030. Alle regio's doen hiervoor vanaf medio 2019/2020 een 'RES bod' aan de Rijksoverheid, waarin (gefaseerd) alle regionale gemeenten (grootschalige) opwekking van duurzame energie gaan realiseren binnen nader te lokaliseren zoekgebieden.

3.4 Opstellen en uitrollen nieuwe Omgevingsvisie

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Maximale ruimte in het buitengebied voor agrariërs, laanboom- en fruittelers.

- In co-creatie opstellen van een Omgevingsvisie voor besluitvorming medio 2020;
- Uitvoering geven aan lokaal handhavingsbeleid en -strategie voor een projectmatige uitvoering van toezicht, controle en handhaving van Wabo-taken;
- Ontwikkelen van initiatieven voor versterken van gebruiks-, beleavings- en toekomstwaarde van landschappelijk en cultuurhistorisch waardevolle objecten.

Ontwikkelingen?

Opstellen Omgevingsvisie

Een stedenbouwkundig bureau ondersteunt de gemeente bij het proces en de vormgeving van de Omgevingsvisie. Het is een interactief proces mét onze inwoners, ondernemers, partijen uit de samenleving en andere overheden. Elke partij betrekken we op een andere manier bij het proces. Begin september 2018 stond Neder-Betuwe Magazine in het teken van de Omgevingsvisie/-wet. Onze inwoners hebben we op deze manier op de hoogte gebracht van het opstellen van de Omgevingsvisie.

Het opstellen van de Omgevingsvisie bestaat uit drie fasen:

1. Agenderingsfase
2. Verdiepingsfase
3. Vaststellingsfase

Fase 1 en 2 zijn in 2019 afgerond. De onderwerpen uit fase 1 en 2 zijn geanalyseerd en uitgewerkt tot een eerste aanzet van de Omgevingsvisie, de ruwbouw Omgevingsvisie. Over deze ruwbouw zijn leden van de gemeenteraad in gesprek gegaan met inwoners en belanghebbenden. In fase 3, de vaststellingsfase, passen we de ruwbouwvisie aan tot een ontwerp Omgevingsvisie. De ontwerp Omgevingsvisie leggen we in het eerste kwartaal van 2020 ter inzage. Daarna bieden we deze ter vaststelling aan de gemeenteraad aan.

Zoals aangegeven is de Omgevingsvisie een interactief proces met andere partijen. Op basis van de opbrengsten van de verschillende fasen kijken we of het nodig is om het proces aan te passen. De aangegeven oplevermomenten zijn indicatief. Het proces is leidend en niet de planning.

Lokaal handhavingsbeleid en -strategie (WABO-taken)

Begin 2019 is de voorrang bepaald aan de hand van een risicoanalyse van de projectmatige aanpak van actuele toezicht- en handhavingszaken. Denk aan huisvesting van arbeidsmigranten, strijdig ruimtelijk gebruik, illegale bewoning op recreatieparken, verkrotting, fruitstalletjes en dergelijke. In 2019 is dit uitvoeringsprogramma opgesteld. In een projectmatige aanpak van dergelijke zaken voorziet het reguliere werkprogramma van de Omgevingsdienst Rivierenland (ODR) niet. In het voorjaar 2019 zijn deze werkzaamheden voor het jaar 2019 aanvullend belegd bij een extern

bureau. Op basis van de ervaringen van deze samenwerking worden voor de jaren daarna nieuwe keuzes gemaakt voor zowel de eventuele bijstelling van de voorrangstaken als een nieuwe aanbesteding. Voor de uitvoering van het toezicht en de handhaving in de jaren 2020 tot en met 2022 zijn middelen opgevoerd.

Erfgoedbeleid

Het project 'De Schatkist van Neder-Betuwe' is in het tweede kwartaal van 2019 afgerond met een symposium en de presentatie van het boek 'Een schatkist met toekomstwaarde'.

Nu de resultaten van het participatieproces van de erfgoedschatkist van Neder-Betuwe bekend zijn, kan de volwaardige verankering van het (landschappelijke) erfgoed met een integrale aanpak worden opgestart. De huidige onderbouwing van de manier waarop we omgaan met de aanwezige cultuurhistorische waarden is gedateerd, op hoofdlijnen uitgevoerd en niet vastgelegd. Tevens is de gemeentelijke monumentenlijst 2009 niet meer actueel.

Met het opstellen van een erfgoedbeleid wordt inzicht gegeven in de aanwezige cultuurhistorische waarden in de gemeente. Vervolgens kan het ambitieniveau in de erfgoedvisie worden vastgesteld. Dit kan verwerkt worden in de Omgevingsvisie en later het Omgevingsplan. Het erfgoedbeleid biedt tevens inzicht in kansen bij ruimtelijke ontwikkeling, waterberging, educatie, cultuur, recreatie en toerisme. Het erfgoedbeleid bieden we begin 2020 voor besluitvorming aan de raad aan.

3.5 Goed Wegennet

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Een veilig en goed onderhouden wegennet

- Uitvoeren van acties en maatregelen in het Neder-Betuws Verkeers- en Vervoersplan 2018; (NBVVP), waaronder de Spoorstraat in Kesteren en de uitvoering van de fietsvoorziening op de Broekdijk;
- Faciliteren van en actief participeren in dijkverzwaring van de Waalbandijk/project Gastvrije Dijken (Waterschap);
- Actieve bijdrage aan voorbereidingen voor verbreding van de Rijnbrug;
- Regionaal deelnemen in mobiliteitsonderzoeken over de A15 en A2;
- Regionaal deelnemen aan projecten uit het regionaal Uitvoeringsplan Mobiliteit;
- Inzetten op verdere planvoorbereiding en overige acties rond de rondweg Opheusden en onderzoek naar de mogelijkheden voor een rondweg Ochten.

Ontwikkelingen?

Met behulp van het Uitvoeringsplan Mobiliteit pakken we de bereikbaarheid in de regio Rivierenland gezamenlijk op. Aansluitend kunnen we in overleg gaan met andere partners waaronder het Rijk, de provincie en het bedrijfsleven. Met de provincie werken we aan een regionale samenwerkingsagenda voor elke vervoersmodaliteit. De regionale krachtenbundeling maakt het mogelijk om te participeren in grote projecten zoals rond de A15 en de MIRT A2 (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport). Ontwikkelingen op het gebied van het openbaar vervoer (uitwerking openbaar vervoervisie provincie, nieuwe concessies etc.) vragen nog steeds de aandacht.

3.6 Wonen

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Duurzame nieuwbouwwoningen in alle kernen voor alle doelgroepen

- Aanwijzen van strategische locaties voor passende toekomstige woningbouw;
- Regelmatig updaten van de Woningmarkt thermometer Neder-Betuwe;
- De jaarlijkse prestatieafspraken met woningstichting SWB regelmatig afstemmen op de ontwikkelingen in de woningmarkt. Daarin ook aspecten van klimaat en duurzaamheid verankeren;

- Uitrollen van het beleid huisvesting arbeidsmigranten;
- Stimuleren en faciliteren van particuliere initiatieven voor huisvesting van arbeidsmigranten;
- Actualiseren van het Speelruimtebeleid.

Ontwikkelingen?

Updaten woonvisie

De bestaande woonvisie loopt tot en met 2020. Aankomend jaar gaan we een nieuwe woonvisie opstellen. De nieuwe woonvisie gaat in vanaf 2021 en wordt afgestemd met de Omgevingsvisie.

Overige ontwikkelingen

Uitspraak Raad van State over Programma Aanpak Stikstof

29 mei 2019 heeft de Raad van State een streep gezet door de PAS (Programma Aanpak Stikstof). Dit betekent concreet dat ruimtelijke ontwikkelingen alleen mogelijk zijn wanneer er 100% zekerheid is, dat er geen sprake is van een toename van stikstofdepositie op Natura2000 gebieden. Dit geldt zowel voor de gebruiksfase als de realisatiefase (omgevingsvergunningen).

Formeel kunnen er nu geen omgevingsvergunningen worden verleend zolang er geen oplossing is, omdat elke activiteit leidt tot een toename van stikstofdepositie. In overleg met de gemeente hanteert de Omgevingsdienst een pragmatische tijdelijke werkwijze. Voor kleine particuliere ontwikkelingen worden de vergunningen wel verleend. Voor overige aanvragen moet met een berekening aangetoond worden, dat er geen sprake is van een toename van stikstofdepositie op een Natura2000 gebied.

Als er sprake is van een toename, is toestemming nodig van de provincie. Zij is het bevoegd gezag voor de Natura2000 gebieden. De provincie verleent momenteel geen toestemmingen. Het aantal verleende vergunningen zal door deze problematiek lager uitvallen dan is begroot. Dit heeft invloed op onze legesinkomsten.

Beleidsindicatoren

Naam Indicator:	Eenheid:	Bron:		2014	2015	2016	2017	2018
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	Neder-Betuwe	4,0	6,2	3,9	3,5	3,4
			Landelijk	8,0	7,3	6,8	6,0	5,4
Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	CBS	Neder-Betuwe	125	126	120	116	n.b.
			Landelijk	206	200	189	174	n.b.
Hernieuwbare elektriciteit	%	RWS	Neder-Betuwe	33,6%	15,1%	14,2%	14,1%	n.b.
			Landelijk	12,2%	13,7%	15,3%	16,9%	n.b.

Verbonden partijen

Afvalverwijdering Rivierland (Avri)

Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken en wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?

Maximaal 75 kilo restafval per inwoner in 2020

In 2020 werkt Avri samen met de acht gemeenten aan het terugdringen van het restafval in de regio Rivierland. Ook voert ze de taken rondom de inzameling en verwerking van afvalstoffen en grondstoffen uit binnen de kaders, die door de deelnemende gemeenten zijn vastgesteld. Volgens de begroting Gemeenschappelijke Regeling (GR) Avri 2020 wordt in dat jaar verwacht uit te komen op 60 kilo restafval per persoon. Hierdoor wordt minder CO₂ uitgestoten en kunnen meer grondstoffen worden hergebruikt. De regionale doelstellingen van de gemeenten van 75 kilo restafval per persoon in 2020 worden naar verwachting behaald.

Overige beleidsdoelstellingen:

- voortzetten van het huidige dienstenpakket, waarbij de uitvoering van nieuw afvalbeleid (omgekeerd inzamelen) voor een verschuiving in de omvang van diensten zorgt. Avri legt daarbij de focus op de inzameling van grondstoffen en vermindert de service op restafval.
- optimalisatie van de brengvoorziening bij de milieustraat.
- Ontwikkeling flankerend beleid:
  - nauwkeurig volgen van de effecten van het nieuwe afvalbeleid waar het gaat om scheidingsresultaten, vervuiling, zwerfafval en maatregelen en mogelijkheden om de hoeveelheid restafval verder terug te dringen.
  - aanbieden inzameling van incontinentiemateriaal als plustaak.
  - onderzoek doen om bewoners te ondersteunen o.a. groente- en fruitafval makkelijker te scheiden.
  - onderzoeken van inzameling van afvalstromen bij scholen om die meer te ondersteunen in het scheiden van afval en onderzoeken of dit in het basispakket van dienstverlening aan scholen ondergebracht kan worden.
- doelgerichte communicatie voor gedragsverandering van inwoners in het beter scheiden en aanbieden van hun afval.
- proactief inspelen op veranderingen in de maatschappij en maatschappelijke initiatieven faciliteren (de gemeente als zich aanpassende organisatie).

Ontwikkelingen?

Hoogte afvalstoffenheffing

In de begroting GR Avri 2020 is geen rekening gehouden met ontwikkelingen, die in 2019 kunnen plaatsvinden en een effect kunnen hebben op de hoogte van de afvalstoffenheffing. Voor zover nu inzichtelijk gaat het om:

- de kosten voor gescheiden inzameling en verwerking van incontinentiemateriaal (wordt aangeboden als plustaak).
- extra projectbudget voor het nieuwe afvalbeleid (omgekeerd inzamelen).
- een eventuele dividenduitkering vanuit Avri Realisatie B.V.

De definitieve vaststelling van de tarieven afvalstoffenheffing 2020 vindt eind 2019 plaats.

Omgevingsdienst Rivierenland

Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken en wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?

Een gezonde, veilige, leefbare en duurzame leefomgeving (overeenkomstig de programmabegroting 2020 van de Omgevingsdienst Rivierenland).

Vergunningverlening

Afhandelen van aanvragen omgevingsvergunningen binnen de wettelijke termijnen en het beoordelen van meldingen op juistheid en volledigheid.

1. tijdige en geïntegreerde vergunningen
2. voldoen aan inhoudelijke kwaliteit
3. bestuurlijke sturing op strategie en afstemming op ruimtelijke mogelijkheden/ambities
4. uitvoeren werkafspraken

Toezicht en handhaving

Een zodanige naleving van de wettelijke voorschriften, dat gezondheid, veiligheid, leefbaarheid en duurzaamheid zo goed mogelijk worden bevorderd.

1. uitvoeren jaarprogramma (werkprogramma) en projecten ketentoezicht
2. efficiënt proces van toezicht en handhaving
3. toezichtplannen en brancheanalyses als basis voor toezicht
4. verbeteren professionaliteit toezichthouders
5. piket neemt in belang toe
6. meer strafrechtelijke aanpak naast bestuurlijk bestraffend optreden

Advisering

Verstrekken van advies op het gebied van geluid, bodem, lucht, monumenten, archeologie en externe veiligheid en afhandelen van handavings-, bezwaar- en beroepszaken overeenkomstig het regionale VTH beleid, binnen de gestelde termijnen en overeenkomstig de afgesproken kwaliteit.

1. realiseren van de werkprogramma
2. adviseren vanuit de 'Omgevingswet gedachte'
3. verbinding blijven zoeken met opdrachtgever en portefeuillehouders
4. doorontwikkelen van de informatiehuishouding en een informatiebeleidsplan opstellen

Stelseltaken/ketentoezicht

Voldoen aan de kwaliteitscriteria voor ketentoezicht (asbest- en grondstromen, afval en afvalstromen). De Gelderse uitvoering van ketentoezicht samen met de zeven Gelderse omgevingsdiensten en de ketenpartners landelijk op de kaart zetten.

1. zicht krijgen en houden op risicovolle ketens en malafide actoren. Maken van risicoanalyses en het stellen van prioriteiten in de ketenaanpak bij asbest, verontreinigde grond, E-waste en synthetische drugs.
2. gericht nader onderzoek doen naar risicobedrijven in de risicovolle ketens.
3. kunnen optreden bij gegrond vermoeden. Door handhaving malafide ketenactoren aanpakken.
4. samenwerking met de zeven Gelderse omgevingsdiensten en de ketenpartners.

Ontwikkelingen?

Kwaliteit

Vanaf 2016 heeft de ODR invulling gegeven aan de kwaliteitscriteria (Verordening Kwaliteit). Hiermee is geborgd, dat de ODR zowel kwalitatief als kwantitatief voldoende kennis, kunde en geschoold personeel in huis heeft, krijgt en houdt. In 2020 wordt verder gewerkt aan het inhoudelijk verbeteren van de werkzaamheden.

Nieuwe vormen van toezicht

Het risico- en informatie-gestuurd toezicht wordt verder doorontwikkeld. Er worden steeds meer brancheanalyses opgesteld, die steeds meer bepalend worden voor de uitvoering van het toezicht. Dit geldt zowel voor de aard als de frequentie van de controles. Ketentoezicht (milieucriminaliteit en calculerend gedrag in de afvalstoffenketens) vragen steeds meer aandacht. Het gaat hierbij om gedrag, waarbij sprake is van geldelijk gewin, grote milieuschade en ondermijning (een stelseltaak van de ODR voor de hele provincie Gelderland).

Bedrijfsvoering

In 2019 hebben opdrachtgevers en de ODR samen bezien of de huidige missie en visie van de ODR bijstelling behoeft. Afhankelijk van de uitkomsten worden in 2020 eventuele wijzigingstrajecten gestart.

Ook in 2020 wordt blijvend ingezet op de verdere verbetering van de verantwoordingsrapportages om de deelnemers aan de ODR continu beter te informeren.

Omgevingswet

In 2021 wordt de Omgevingswet van kracht. De ODR bereidt zich daar (deels) samen met de deelnemende gemeenten op voor.

Piket

De belasting op de invulling van pikettaken neemt toe. Vooral de toename van het aantal dumpingen van synthetisch drugsafval en asbest zijn zorgwekkend gezien de risico's en de kosten.

Privatisering Bouwtoezicht

De ontwikkelingen rondom de privatisering van het Bouwtoezicht kunnen er toe leiden, dat een deel van de bouwplantoetsing buiten het publieke domein wordt verricht. De verschuiving van deze werkzaamheden naar de private markt zal voor de ODR betekenen, dat het huidige werkaanbod deels verplaatst wordt naar buiten de ODR. Verwacht wordt, dat de invoering van de privatisering gelijk met de invoering van de Omgevingswet op 1 januari 2021 plaatsvindt. Over de gevolgen hiervan informeert en adviseert de ODR de deelnemers.

Klantgerichtheid

De resultaten van het in 2019 uitgevoerde project Klantgerichtheid worden in 2020 opgeleverd (gedegen visie op klantgerichtheid, verbetering van schriftelijke communicatie en telefonische bereikbaarheid, face to face communicatie en verbreding van het klanttevredenheidsonderzoek).

Casterhoven

Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken en wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?

De locatie Casterhoven voorziet in een behoefte aan nieuwbouwwoningen binnen onze gemeente.

- Casterhoven is de grootste uitbreidingslocatie. In totaliteit worden er circa 550 woningen gebouwd. Dat gebeurt door de uitgifte van bouwrijpe kavels en grondgebonden woningen, die grotendeels projectmatig worden gerealiseerd. De ambitie is om de uitvoeringsagenda te versnellen om te kunnen voldoen aan de steeds verder toenemende vraag naar nieuwbouwwoningen.

Ontwikkelingen?

Het deel ten oosten van de Hoofdstraat bevindt zich in de afrondende fase. De laatste kavels worden verkocht en de gronden worden bouw- en woonrijp gemaakt. Aan de westzijde van de Hoofdstraat worden het bedrijventerrein en de laatste fase ten aanzien van woningbouw voorbereid.

In de toekomst wordt gekeken naar de gebiedsontwikkeling deel B West, ten westen van Casterhoven. In ruimtelijk perspectief en voor wat betreft ruimtelijke kwaliteit moet dit een passende aansluiting krijgen met de laatste fase ten aanzien van woningbouw in Casterhoven

Wat mag het kosten?

Programma 3:		Fysieke Leefomgeving				
Bedragen x € 1.000	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<u>Bestaand Beleid</u>						
Lasten	14.244	14.766	11.977	12.011	12.130	12.130
Baten	-9.501	-6.931	-6.841	-7.001	-6.690	-6.690
Geraamd resultaat bestaand beleid	4.743	7.835	5.136	5.010	5.440	5.440
<u>Nieuw Beleid</u>						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten			816	266	277	141
Baten						
Nieuw beleid conform kadernota			816	266	277	141
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			631	568	557	582
Baten			-635	-520	-470	-496
Nieuw beleid na kadernota			-4	48	87	87
Geraamd resultaat nieuw beleid			812	314	363	228
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	4.743	7.835	5.948	5.324	5.803	5.667

Nieuw beleid/ontwikkelingen conform kadernota

Taakveld Ruimtelijke ordening

- **Doorontwikkeling van de Integrale Visie Openbare Ruimte (IVOR) naar Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR) (geen extra lasten)**

Met de eind 2017 vastgestelde IVOR is onze ambitie deze door te ontwikkelen naar IBOR. Het Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR) geeft dan invulling aan de werkzaamheden per discipline met de bijbehorende middelen. De vaststelling van IBOR is voorzien voor medio 2021.

Taakveld Wonen en bouwen

- **Opstellen van een woonvisie 2021-2025 (incidenteel nadeel in 2020 van dekking van € 30.000 via stelpost Interbestuurlijk Programma)**

In 2020 schrijven we een kaderstellend document, waarin we gemeentelijke doelen op het gebied van wonen benoemen. Hiermee kunnen we een woningbouwprogramma vormgeven. Ook kunnen we woningbouwinitiatieven toetsen voor de jaren 2021-2025.

- **Niet-vergunninggebonden Toezicht & Handhaving Wabo-taken ('vrije veld toezicht') (incidenteel nadeel voor de jaren 2020, 2021, 2022 van € 150.000)**

We willen voor de periode vanaf 2020 uitvoering geven aan de toezicht- en handhavingstaken, die in het uitvoeringsprogramma voorrang hebben gekregen. Dit zijn

activiteiten in aanvulling op het toezicht en de handhaving van de APV en bijzondere wetten en op het vergunninggebonden toezicht dat de ODR voor ons uitvoert. Met effectief toezicht en dito handhaving worden illegale en ongewenste activiteiten aangepakt. Dit verbetert de ruimtelijke kwaliteit van onze leefomgeving, stelt een voorbeeld en heeft een corrigerend effect op het gedrag van onze inwoners en ondernemers. Bovendien wordt het toenemende belang van toezicht en handhaving versterkt door de komst van de Omgevingswet, waarin het gemeentelijk accent verschuift naar controle achteraf. De gevraagde middelen zijn gebaseerd op het uitvoeringsprogramma 2019-2020. Voor 2021 en 2022 gaan wij vooralsnog uit van eenzelfde bedrag per jaar. In 2022 doen wij een onderbouwd voorstel voor structurele inzet van middelen vanaf 2023 op basis van evaluatie van het uitvoeringskader en de ervaringen met de Omgevingswet.

- **Huisvesting arbeidsmigranten (structureel nadeel € 10.000)**
Het met regelmaat uitvoeren van inspecties rond de huisvestingssituaties van arbeidsmigranten in onze gemeente.

Taakveld milieubeheer

- **Processturing Uitvoeringsprogramma Klimaatnota (structureel nadeel van € 52.000)**
Adequate procesbegeleiding en -aansturing van het uitvoeringsprogramma voor de energietransitie als deel van de gemeentelijke Klimaatnota.

Taakveld Openbaar groen en (openlucht)recreatie

- **Jongeren ontmoetingsplek (incidenteel nadeel 2020 van € 15.000)**
Een ontmoetingsplek voor jongeren in Opheusden om jongeren een plek van samenkomst in de kern te bieden. Hiermee kan de politie jongeren verwijzen naar de ontmoetingsplek en de overlast en vandalisme van rondzwerfende jongeren verminderen.
- **Actualisatie van het LandschapsOntwikkelplan, LOP (incidenteel nadeel 2020 van € 14.000)**
In samenspraak met bewoners, stakeholders en belangenorganisaties het LOP bijwerken, zodat dit aansluit op de huidige verwachtingen en ontwikkelingen.

Taakveld Verkeer en vervoer

- **Vorbereidingskosten van de aanleg van rondwegen in Opheusden en Ochten (incidenteel nadeel 2020 van € 500.000)**
Onderzoeken van de mogelijkheden voor de aanleg van een rondweg in Opheusden en Ochten.
- **Herinrichting van het dr. M. van Drielplein in Ochten (een investeringskrediet van € 1.200.000 beschikbaar stellen voor een investering van € 200.000, dekking loopt via de reserve bovenwijkse voorzieningen)**
Het opnieuw inrichten van het dr. M. van Drielplein in Ochten om een toekomstbestendige en robuuste openbare ruimte aan te leggen, die voorziet in het faciliteren van (nieuwe) detailhandel, maatschappelijk vastgoed en mogelijke woningbouw. Daarnaast moet het plein een substantiële bijdrage leveren aan de wens om Ochten weer een 'hart' te geven, waar evenementen gehuisvest kunnen worden. Uiteraard dragen alle betrokken partners in het veld bij aan de integrale ontwikkeling, op basis van een te sluiten intentie-overeenkomst. Voor de coördinatie van het voor-proces om alle betrokken partijen bijeen te brengen en te kunnen komen tot deze overeenkomst, is recent vanuit de provincie een subsidie toegekend van € 30.000,00 o.g.v. de Stimuleringsregeling Steengoed benutten. Mocht er een haalbare ontwikkeling van de grond komen, wordt aanvullend gesondeerd om een extra, bredere subsidie toegekend te krijgen.
- **Verduurzaming van de openbare verlichting (een investeringskrediet beschikbaar stellen van € 2.669.538, nadeel voor 2021 van € 18.200, nadeel voor 2022 € 28.798 en een nadeel voor 2023 € 43.677)**
We zetten in op een goed werkende duurzame openbare verlichting. We vervangen de resterende 75% van het areaal verlichting door Led volgens scenario 1.

Taakveld Beheer overige gebouwen en gronden

- **Opstellen visie op vastgoed, de Nota Vastgoedbeleid (incidenteel nadeel voor 2020 van € 25.000)**

Opstellen van een nota visie vastgoedbeleid.

Nieuw beleid/ontwikkelingen na kadernota

Taakveld Verkeer en vervoer

- **Financieel effect van uitvoering van de motie Wegenbeheerplan (structureel nadeel van € 50.000)**

Bij de vaststelling van de jaarstukken over 2018 heeft u een motie "Wegenbeheerplan" aangenomen. Door nu jaarlijks de storting in de voorziening wegen te verhogen met € 50.000 is de voorziening toereikend en is het beheerplan financieel op orde.

Effect van alle taakvelden

- **Bijwerking van urenberekeningen en kostendekking van leges, een voordeel van € 57.000 in 2020 aflopend naar een nadeel van € 34.000 in 2023.**

In het kader van het jaarlijks samenstellen van de urenberekeningen en het bepalen van de kostendekking van de leges is de beschikbare ambtelijke capaciteit op een juiste wijze toegeschreven naar de betreffende taakvelden. Dit is gebaseerd op de meest recente rijksnotities in het kader van de BBV. Het gevolg is dat binnen al de programma's een verschuiving in ambtelijke uren heeft plaatsgevonden.

Daarnaast is de kostendekking van de leges geactualiseerd, wat heeft geresulteerd in een actualisatie van de legesopbrengsten en bijkomende kosten. Het effect op programma 3 Fysieke Leefomgeving van deze twee onderwerpen bedraagt een voordeel van € 57.000 in 2020 aflopend naar een nadeel van € 34.000 in 2023.

- **Overige kleine verschillen (nadeel van € 3.500 voor 2020 aflopend naar € 2.400 in 2023)**

Investerings

Programma 3: Fysieke leefomgeving			
Beschikbaar gestelde investering (lopend/toekomstig)		Startjaar	Investeringsbedragen x € 1000
Beschikbaar te stellen investering (nieuw)			
Lopend	Maatregelen wateroverlast Opheusden 2015	2015	542
Lopend	Voorber/aanleg waterberging 2017	2017	131
Lopend	Voorber/aanleg waterberging 2018	2018	131
Lopend	Afkoppelen fase 2 Opheusden	2018	775
Lopend	Wateroverlast veilingenterrein Kesteren	2018	235
	<i>vGRP 2014-2018</i>		<i>1.814</i>
Lopend	Waterplan 2019 - 2021	2019	210
Toekomstig	Waterplan 2022	2022	190
Toekomstig	Waterplan 2023	2023	200
Lopend	Vogelbuurt I - Opheusden 2019	2019	92
Lopend	Bomenbuurt - Ochten 2019	2019	887
Lopend	Oranjebuurt I - Dodewaard 2019	2019	500
Lopend	Oranjebuurt II - Dodewaard 2020	2020	549
Lopend	Vogelbuurt II - Opheusden 2020	2020	1.062
Lopend	Nassaulaan - Kesteren 2020	2020	363
Toekomstig	De Leede II - Kesteren 2021	2021	392
Toekomstig	Dichterswijk/Romeinsebuurt - Kesteren 2021	2021	1.100
Lopend	Het Panhuis - Kesteren 2020-2021	2020	59

Lopend	De Heuning - Ochten 2019	2019	52
Lopend	De Heuning - Ochten 2020	2020	28
Toekomstig	Relinen kwetsbare riolering 2022	2022	306
Toekomstig	Relinen kwetsbare riolering 2023	2023	300
Toekomstig	Vervangen/renoveren riolering 2022	2022	364
Toekomstig	Vervangen/renoveren riolering 2023	2023	300
Toekomstig	Adaptieve klimaat maatregelen 2022	2022	215
Toekomstig	Adaptieve klimaat maatregelen 2023	2023	215
Lopend	Drukriolering (pompen, leidingwerk, schakelkasten) 2019-2023	2019	365
Lopend	Drukriolering (Buiten-opstellingskast) 2019-2023	2019	65
Lopend	Rioolgemalen/Randv. (kast electra+appendages) 2019-2023	2019	74
Lopend	Rioolgemalen/Randv. (gemalen pomp en inspectie, leidingwerk) 2019-2023	2019	179
Lopend	Rioolgemalen/Randv. (Gemalen bouwkundig) 2019-2023	2019	42
	<i>vGRP 2019-2023</i>		8.106
Lopend	Bermverharding 2019	2019	150
Lopend	Bermverharding 2020	2020	150
Toekomstig	Bermverharding 2021	2021	150
Lopend	Bomenbuurt wijk Ochten	2018	980
Lopend	Nassaulaan eo Kesteren	2018	520
Lopend	Wijk Dodewaard	2019	1.800
Lopend	Vogelbuurt I wijk Opheusden	2020	720
Toekomstig	Dichters/Romeinsebuurt Kesteren	2021	1.400
Lopend	Vogelbuurt II wijk Opheusden	2020	880
	<i>Wegenbeheer op basis, rehabilitatie en bermverhardingen</i>		6.750
Lopend	Verplaatsing bushaltes Echteld i.v.m. ontsluiting Medel	2019	45
Lopend	Af-/toerit A15 (Dodewaard)	2019	300
Lopend	diverse wegen bij Medel (Echteld)	2019	35
Lopend	Dorpsstraat (Opheusden)	2019	100
Lopend	Hamsestraat (Opheusden)	2019	50
Lopend	Hoeflaan (Ochten)	2019	50
Lopend	Hoofdstraat Kesteren	2019	100
Lopend	Hoofdstraat, Fruitstraat- rotonde Broekdijk (Kesteren)	2019	200
Lopend	In 't Land (Opheusden)	2019	75
Lopend	Kruising Fruitstraat - Hoofdstraat	2019	50
Lopend	Lede en Oudewaard (Kesteren)	2019	32
Lopend	Matensestraat, komgrens-Dalwagen (Dodewaard)	2019	50
Lopend	Oranjestraat (Ochten)	2019	50
Lopend	Station Opheusden	2019	300
Lopend	Welysestraat (Wely)	2019	75
Lopend	Wijk De Leede - oud Kesteren	2019	75
Lopend	Fietsbrug Meersteeg (Echteld)	2020	200
Lopend	Fazantstraat (Opheusden)	2020	80
Lopend	Spoorstraat (Kesteren)	2020	200
Toekomstig	Keizerstraat, Dorpsstraat-Heuningstraat (Ijzendoorn)	2021	75
Toekomstig	Molenstraat-Heuningstraat (Ijzendoorn)	2021	250
Toekomstig	Dorpsstraat (Ijzendoorn)	2022	40
Toekomstig	Eldik, diverse wegen	2022	50

Toekomstig	Oude Broekdijk (Kesteren)	2023	32
Toekomstig	44 RI-straat (Ochten)	2024	40
	<i>Uitvoeringsprogramma NBVVP</i>		2.554
Lopend	Startersleningen	2014	450
Lopend	Duurzaamheidsleningen	2016	250
Lopend	Servicebus gebouwenonderhoud 2014	2016	40
Lopend	Verduurzaming Betuwsestraatweg 6 Kesteren (werf)	2019	52
Lopend	Fietspad Broekdijk	2018	1.400
Lopend	Ontwikkeling Veerhaven Ochten	2018	100
Nieuw	Herinrichting v Drielplein Ochten	2020	1.200
	Totaal investeringsbedragen		22.716

Mutaties in reserves

Programma 3:		Fysieke Leefomgeving				
Bedragen x € 1.000	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<u>Bestaand Beleid</u>						
Lasten	305					
Baten	-243	-30				
Geraamd resultaat bestaand beleid	62	-30				
<u>Nieuw Beleid</u>						
Lasten						
Baten			-10	-6	-6	-6
Geraamd resultaat nieuw beleid			-10	-6	-6	-6
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	62	-30	-10	-6	-6	-6

Toelichting mutaties in reserves

De opgenomen onttrekkingen uit de reserves zijn besteed aan bovenwijkse voorzieningen voor enerzijds de herinrichting van de plantvakken Hoofdstraat Kesteren (jaarschijf 2020) en anderzijds de herinrichting van het dr. M. van Drielplein in Ochten (vanaf jaarschijf 2021).

Programma **ECONOMIE**

Missie

We streven naar economische groei door te werken aan een goed ondernemersklimaat, goede ondernemersdienstverlening en een goede kwaliteit van onze werklocaties. Tevens dienen onze winkelkernen vitaal te zijn door in te zetten op ontwikkeling en behoud van gebieden met winkelconcentraties. We stimuleren economische groei via uitbreiding van verblijfs- en dagrecreatie, waarbij we de sterke kanten en mogelijkheden van de gemeente benutten. Kwaliteitsverbetering is hierbij het uitgangspunt. We ontwikkelen de mobiliteit in onze gemeente zo, dat deze de bereikbaarheid, de verkeersveiligheid en leefbaarheid versterkt.

Actuele kaderstellende beleidsnota's

- Businessplan voor de Bedrijfsomgeving Panhuis Kesteren (oktober 2013)
- Neder-Betuws Verkeer en Vervoerplan (NBVVP, maart 2018)
- Masterplan Centrum Kesteren (december 2011)
- Toeristische en recreatieve visie op regio Rivierenland 2012-2015 'Versterken en Uitbouwen' (september 2012)
- Visie op recreatie en toerisme gemeente Neder-Betuwe 'Natuurlijk in Neder-Betuwe' (mei 2013)
- Regionale detailhandelsvisie (maart 2014)
- Detailhandelsstructuurvisie Gemeente Neder-Betuwe (2016)
- Structuurvisie 2018
- Kadernota Basismobiliteit (2015)
- Intergemeentelijke Strategische Visie voor de Laanboomteelt (2015)
- Ambitiedocument regio Rivierenland 2016-2020 (2016)
- Regionale Ruimtelijk-Strategische Visie (RSV; 2019)
- Regionaal Programma Bedrijventerreinen (2016-2020)
- Regionaal Investeringsfonds Regio Rivierenland (2016)
- Lokaal Investeringsfonds (LIF; 2019)
- Structuurvisie ABC Opheusden
- Nota Parkeernormen (actualisatie 2017)
- Wegenbeheerplan 2018-2021

Thema's

4.1 Goed Ondernemersklimaat

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Plaatsing van Neder-Betuwe in de bovenste helft van de ranglijst van MKB-vriendelijkste gemeenten.

- Opstellen van een plan van aanpak voor verdere verbetering van de ondernemersdienstverlening / het ondernemersklimaat;
Op basis van de resultaten uit de ondernemersenquête 2018 (0-meting), de discussieavond tussen OVNB-ondernemers en leden van het college en de raad (van 20 maart 2019) en de ervaringen van het Bedrijvenloket is een Plan van Aanpak opgesteld met verbeter- en actiepunten voor het versterken van de ondernemersdienstverlening.
- Uitvoeren van de diverse actiepunten uit het plan van aanpak in afstemming met het bestuur van ondernemersplatform OVNB;
In 2020 gaan wij in afstemming met het bestuur van ondernemersplatform OVNB de diverse actiepunten uitvoeren.
- Aanmelden voor deelname aan de verkiezing van de MKB-vriendelijkste gemeente in Nederland 2019/2020;
In 2019/2020 melden wij gemeente Neder-Betuwe aan voor de verkiezing van MKB-vriendelijkste gemeente van Nederland. Daarbij worden naast de vragenlijst van MKB

Nederland aanvullende vragen voor onze gemeente toegevoegd aan de standaard vragenlijst. De aanmelding start in de eerste helft van 2020.

- Wij werken aan doorontwikkeling van de in 2019 gestarte meerjarige subsidieregeling Lokaal Investeringsfonds ter stimulering van de economie.
We stimuleren en helpen ondernemers als zij dit wensen bij subsidieaanvragen voor lokale en regionale stimuleringsfondsen (LIF en RIF). Wij informeren (groepen van) ondernemers proactief over de mogelijkheden voor het indienen van aanvragen bij het Lokaal en Regionaal Investeringsfonds en helpen hen waar gewenst bij het indienen van de aanvragen.
- Ondersteunen van (startende) ondernemers;
(Startende) ondernemers kunnen met hun vragen terecht bij het Bedrijvenloket Neder-Betuwe. Eerder was er ook sprake van een ondernemersspreekuur. Hiervan is weinig gebruik gemaakt. Starters worden doorverwezen naar organisaties en programma's, die hen ondersteuning bieden (KvK, partners ondernemersspreekuur Neder-Betuwe, programma voor Gelderse starters www.startversneller.nl)
- Opstellen van een jaarlijkse Economische Rapportage en frequente berichtgeving over ontwikkelingen binnen het economische (beleids-)terrein.

Ontwikkelingen?

In regionaal verband en in samenwerking met de provincie Gelderland wordt gewerkt aan een herziening van het Regionaal Programma Bedrijventerreinen (RPB 2016-2020). Dit RPB gaat over de planning van nieuwe werklocaties in de regio, waarbij we uitgaan van aanbod, waar (markt)vraag naar is. Meer en meer komt de focus ook te liggen op behoud, beheer en invulling van het bestaande aanbod aan bedrijventerreinen.

Het Algemeen Bestuur van de Regio Rivierenland zal het herziene RPB ter vaststelling aanbieden aan de Colleges van burgemeester en Wethouders.

4.2 Recreatie en Toerisme

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Het zo goed mogelijk benutten van het landschappelijk schoon van Neder-Betuwe

- Voortzetten van de jaarlijkse financiële steun aan het Regionaal Bureau voor Toerisme Rivierenland (RBT) en jaarlijks nabespreken op basis van gemaakte prestatieafspraken.
- Voor het aantrekken van meer recreanten wordt in samenwerking met het RBT en het Platform Recreatie & Toerisme gewerkt aan:
  - Streven naar het aanbieden van een kwalitatief en onderscheidend aanbod aan routes voor zowel fietsers als wandelaars. In 2019 is een nieuwe route ontwikkeld: de Laanbomenroute Betuwe. Hierin zijn sectoren zoals de Agribusiness en Recreatie & Toerisme met elkaar verbonden. De route is uitgewerkt samen met de gemeenten Buren en Overbetuwe en met ondernemers uit de laanboomsector, de recreatie en de horeca. In 2020 is de ambitie om het aantal informatieborden bij deze route uit te breiden.
  - Promotie & marketing van onze wandel- en fietsroutes door RBT Rivierenland met subsidie vanuit het provinciale programma Sterke Gelderse Routes.
  - Promotie & marketing in samenwerking met ondernemers door Neder-Betuwe pagina's en advertenties in de jaarlijkse uitgave RVRNLND Magazine (oplage 77.000 exemplaren)
  - Uitvoeren van acties uit de lokale visie Recreatie en Toerisme.
  - Stimuleren en helpen van ondernemers bij nieuwe initiatieven, die bijdragen aan een betere kwaliteit en meer recreatieaanbod.
- Planontwikkeling van het gebied Veerhaven Ochten en het daarbij zo goed mogelijk benutten van kansen voor versterking van de gebruikswaarde van het gebied.
Wij geven met de samenwerkingspartners Rijkswaterstaat, Waterschap Rivierenland en provincie Gelderland uitvoering aan de publieke ontwikkeling van het gebied Veerhaven

Ochten. Dit doen we in samenhang met de opgaven van deze partners in de periode tot en met 2023. Dan wordt ingezet op het aantrekken van marktpartijen voor de private gebiedsontwikkeling van o.a. het Toeristisch Overstap Punt, Bezoekersinformatiecentrum en extensieve dag- en verblijfsrecreatie.

- Faciliteren en starten van initiatieven en projecten uit het Landschaps Ontwikkelingsplan (LOP);
- Inzetten op een aaneengesloten netwerk van klompenpaden; Naast de ontwikkeling van het klompenpad Opheusden worden ook klompenpaden in Dodewaard, Ochten en IJzendoorn uitgevoerd. De realisatie hiervan wordt in samenhang gebracht met de dijkversterking van de Waalbandijk en de ontwikkelingen bij de Veerhaven Ochten en van Dekker in de Willemspolder en Gouverneurspolder. Doel is te komen tot een integrale gebiedsontwikkeling en het genoemde netwerk van klompenpaden.
- Ondersteunen Uit@waarde bij de doorontwikkeling van het bestaande regionale fietsroutenetwerk.

In regionaal verband wordt Uit@waarde verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van het fietsknooppunten netwerk. Hiertoe is voor onze gemeente een overeenkomst afgesloten voor tien jaar (2019 - 2029).

Ontwikkelingen?

In 2020 zal er gestart worden met het proces om te komen tot een nieuw ambitiesdocument voor de periode 2021 – 2024 voor Regio Rivierenland. De campagne Gelderse Streken ter promotie van toeristisch Gelderland zal in 2020 vernieuwd worden waarbij er naast het provinciale deel ook een regionale campagne voor het Rivierengebied zal komen. Uit@rwaarde is voornemens om vanaf 2020 het huidige keuze wandelnetwerk om te bouwen tot een hybride wandelnetwerk. Dat betekent dat er tussen de wandelroutes knooppunten komen zodat de wandelaar zelf routes aan elkaar kan knopen maar ook dat het makkelijker wordt om bv. Thema wandelroutes te ontwikkelen.

Vanaf 2020 zal er meer aandacht komen voor de Betuwe door middel van promotie van het streekproduct met o.a. de inzet van een foodtrailer door RBT Rivierenland.

4.3 Winkelconcentraties

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Actief verbeteren van het voorzieningenniveau en de leefbaarheid van de kernen

- Uitvoering geven aan de winkelconcentratieplannen in Ochten, Kesteren, Opheusden en Dodewaard, zoals beschreven in de Detailhandelsstructuurvisie. We doen dit vanuit een faciliterende en regisserende rol;
- Het college heeft aangegeven, dat de prioriteit ligt bij de kernen Ochten en Kesteren. Hieraan geven wij voorrang. Dodewaard is bijna helemaal uitgevoerd met de komst van de Action en de al opnieuw ingerichte openbare ruimte.
- Uitvoering geven aan de herinrichting van de Hoofdstraat in Kesteren 2^e fase. De uitvoering is gestart in de tweede helft van 2019;
- Afronden van de planvorming rond de ontwikkeling van het centrumplan in Ochten en starten met de uitvoering;
- Verdere integrale uitwerking van de planvorming rond het centrumplan Opheusden.

Ontwikkelingen?

In de winkelkern Kesteren wordt momenteel geïnvesteerd in de herinrichting van de Openbare ruimte. Aanvullend daarop vinden gesprekken plaats met vastgoedeigenaren en investeerders om aan het zuiden van de Hoofdstraat tot vastgoedontwikkeling te komen waarmee een kwaliteitsverbetering voor de winkelkern wordt bereikt.

Ook in de winkelkern Ochten worden voorbereidingen getroffen om nieuwe vastgoedontwikkelingen te kunnen faciliteren. Er wordt ingezet op een integrale samenwerkingsovereenkomst met alle betrokken partners welke allen een bijdrage gaan leveren aan de kwaliteitsverbetering van winkelkern Ochten.

4.4 Glasvezelverbindingen

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Stappen naar een 100% dekkend glasvezelnetwerk

- In regionaal verband mogelijk maken en stimuleren van de aanleg van een breedbandnetwerk in het buitengebied;
- De ambities zijn te komen tot een 100% dekkend breedbandnetwerk, een open netwerk dat toekomstbestendig is en waarbij geen buitengebied-toeslag wordt berekend.
- Wij werken in regionaal verband mee aan het proces en de afstemming met Regio Rivierenland en de overige samenwerkende gemeenten.
- Binnen de kaders van de eerder uitgezette Europese aanbesteding zal met een enkelvoudige onderhandse aanbesteding een opdracht voor ontwerp, aanleg, onderhoud en beheer (van de zogenaamde witte adressen) worden gegund aan een marktpartij.
- Een op te richten Gemeenschappelijke Regeling Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Rivierenland (UBR) zal opdrachtgever worden voor de externe partij en eigenaar van het breedbandnetwerk voor de zogenaamde witte adressen.
- Het UBR zal een lening afsluiten voor het aanleggen van het breedbandnetwerk, waarbij iedere gemeente garant staat voor het eigen aandeel in de lening. De lening kan worden afgesloten, nadat de onderhandse aanbestedingsprocedure met de externe partij is afgerond. Het afsluiten van de lening en garantstelling staan gepland, nadat het resultaat van de onderhandse aanbesteding bekend is.
- Aan de gemeenteraden van de zeven samenwerkende gemeenten wordt (wanneer de exacte bedragen vanuit de aanbestedingsprocedure bekend zijn) gevraagd naar verhouding van het aantal adressen akkoord te gaan met een garantstelling voor de lening bij een bank.

Ontwikkelingen?

Het inrichten van een nieuwe GR Breedbandnetwerk Rivierenland.

De op te richten Gemeenschappelijke Regeling Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Rivierenland wordt zoals gesteld opdrachtgever voor de externe partij en eigenaar van het breedbandnetwerk.

De ambitie van Regio Rivierenland is om vóór 2020 te starten met de aanleg van dit 100% dekkende breedbandnetwerk. Op 10 april 2018 is de Europese Commissie akkoord gegaan met het door Regio Rivierenland ingediende overheidsmodel, waarbij Regio Rivierenland de realisatie van een breedbandnetwerk voor de 'enkel-kopergebieden' in de regio mag uitvoeren. Het gaat om circa 12.000 adressen regionaal en circa 1.900 in de gemeente Neder-Betuwe. Gebleken is dat de aanleg van een breedbandnetwerk het beste bereikt kan worden door een gemeenschappelijke regeling (GR) op te zetten. Hiermee wordt een gezamenlijke uitvoeringsorganisatie (UBR) opgericht om een passief breedbandnetwerk te laten ontwerpen, aanleggen en onderhouden. Het UBR kan namens de deelnemende gemeenten opdrachtgever worden.

De Europese aanbestedingsprocedure (2018/2019) heeft geen inschrijvers/marktpartijen opgeleverd. De opdracht kan nu gegund worden door het uitvoeren van een onderhandse aanbesteding binnen de kaders van de eerder uitgezette Europese aanbesteding.

Overige ontwikkelingen

Niet van toepassing.

Beleidsindicatoren

Naam Indicator:	Eenheid:	Bron:		2014	2015	2016	2017	2018
Funcziemenging	%	LISA	Neder-Betuwe	54,3%	54,2%	54,3%	55,5%	56,1
			Landelijk	52,1%	52,0%	52,2%	52,4%	52,8
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	LISA	Neder-Betuwe	138,2	141,1	145,7	144,2	148,6
			Landelijk	127,8	131,5	136,7	139,9	145,9
Verkeersveiligheid	Aantal geregistreerde ongevallen per 1.000 inwoners	Waarstaatje gemeente.nl	Neder-Betuwe	8,2	10,0	10,4	n.b.	n.b.
			Landelijk	5,6	6,7	7,4	n.b.	n.b.

Verbonden partijen

Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal

Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken en wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?

- Gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemende gemeenten op het terrein van de openluchtrecreatie en het toerisme in het gebied met bestemming van het landschappelijke karakter.

Ontwikkelingen?

Niet van toepassing.

Industrieschap Medel

Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken en wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?

- Het uitgeven van bouwrijpe kavels op het bovenregionale bedrijventerrein;
- Participeren in en bijdragen aan de Logistieke Hotspot Rivierenland.

Ontwikkelingen?

Voor Medel Afronding wordt een nieuw bestemmingsplan opgesteld, waarbij enkele overzichtelijke planaanpassingen doorgevoerd worden om te voldoen aan de regelgeving met betrekking tot stikstofdepositie. Ook de bestemmingsplannen Paraplulherziening zonering industrielawaai bedrijventerrein en hogere grenswaarden voor woningen in de omgeving van het bedrijventerrein, zullen opnieuw moeten worden opgesteld. De nieuwe bestemmingsplannen zullen in procedure worden gebracht. Vaststelling is voorzien in maart 2020. Tevens dient dan opnieuw rekening te worden gehouden met een beroepsprocedure, waarbij de Raad van State in het najaar van 2020 uitspraak zou kunnen doen. Uitgaande van een voortvarend verloop van het proces en een positieve uitkomst van eventuele beroepsprocedures is er sprake van een onherroepelijk bestemmingsplan eind 2020.

Waterbedrijf Vitens N.V.

Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken en wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?

Inwoners van Neder-Betuwe voorzien van kwalitatief goed drinkwater:

- De inwoners van Neder-Betuwe voorzien van kwalitatief goed drinkwater tegen een zo laag mogelijke prijs.

Ontwikkelingen?

Niet van toepassing.

Wat mag het kosten?

Programma 4:		Economie				
Bedragen x € 1.000	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lasten	5.572	7.002	2.064	3.141	1.936	1.936
Baten	-5.162	-6.073	-1.702	-2.779	-1.596	-1.596
Geraamd resultaat bestaand beleid	410	930	362	362	340	340
<u>Nieuw Beleid</u>						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten			50			
Baten						
Nieuw beleid conform kadernota			50			
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			2.171	-388	-607	-607
Baten			-2.067	492	733	733
Nieuw beleid na kadernota			104	104	126	126
Geraamd resultaat nieuw beleid			154	104	126	126
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	410	930	517	466	466	466

Nieuw beleid/ontwikkelingen conform kadernota

Taakveld Economische promotie

- **Lange Afstand Fietsroute Gorinchem-Nijmegen: Gastvrije Waaldijk (incidenteel nadeel 2020 van € 50.000, dekking van € 50.000 via stelpost Interbestuurlijk Programma)**

Het ontwikkelen van een thematische fietsroute en het Neder-Betuwe tracé als aantrekkelijk onderdeel van de lange afstand route promoten. Meer toeristen en meer omzet naar Neder-Betuwe trekken en de meekoppelkansen met dijkversterking in Neder-Betuwe benutten onder de voorwaarde dat de dijk bij Ochten autoluw wordt.

Taakveld Fysieke bedrijfsinfrastructuur

- **Herinrichting van plantvakken in de Hoofdstraat Kesteren (incidenteel nadeel 2020 van € 20.000, dekking van € 10.000 via reserve bovenwijkse voorzieningen)**

Bij de revitalisering van het tweede gedeelte van het centrum van Kesteren brengen we beplanting aan, die meer aansluit bij de A-kwaliteit die het centrum vereist. Tevens draagt deze beplanting bij aan het verhogen van de biodiversiteit.

Taakveld Economische ontwikkelingen

- **Kennisontwikkeling recreatief-toeristische ondernemers**

Deskundigheidsbevordering bij ondernemers, die zich bezighouden met recreatie en toerisme. Zo kunnen zij met hun bedrijfsvoering beter aansluiten op de behoeften van de consument (inclusief de Duitse) en beter bijdragen aan het vermarkten van Neder-Betuwe.

Nieuw beleid/ontwikkelingen na kadernota

Effect alle taakvelden

- **Actualisatie urenrekeningen en kostendekking leges structureel een nadeel van € 104.000.**

In het kader van het jaarlijks samenstellen van de urenrekeningen en het bepalen van de kostendekking van de leges is de beschikbare ambtelijke capaciteit op een juiste wijze toegeschreven naar de betreffende taakvelden. Dit is gebaseerd op de meest recente rijksnotities in het kader van de BBV. Het gevolg is dat binnen alle programma's een verschuiving in ambtelijke uren heeft plaatsgevonden.

Daarnaast is de kostendekking van de leges geactualiseerd, wat heeft geresulteerd in een actualisatie van de legesopbrengsten en bijkomende kosten. Het effect op programma 4 Economie van deze twee onderwerpen bedraagt structureel een nadeel van € 104.000.

- **Overige kleine verschillen (nadeel van € 22.000 voor 2022 en 2023)**

Investerings

Programma 4: Economie			
Beschikbaar gestelde investering (lopend/toekomstig)		Startjaar	Investeringsbedragen
Beschikbaar te stellen investering (nieuw)			x € 1000
Lopend	Herstructurering Bedrijventerrein Panhuis	2014	1.228
	Totaal investeringsbedragen		1.228

Mutaties in reserves

Programma 4:		Economie				
Bedragen x € 1.000	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<u>Bestaand Beleid</u>						
Lasten	52					
Baten						
Geraamd resultaat bestaand beleid	52					
<u>Nieuw Beleid</u>						
Lasten						
Baten						
Geraamd resultaat nieuw beleid						
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	52					

Toelichting mutaties in reserves

De zichtbare mutatie in reserves is de storting in de reserve voor het Laanboomhuis, die heeft plaatsgevonden bij de jaarstukken 2018.

Programma WMO, JEUGDZORG EN PARTICIPATIEWET

Missie

Iedereen doet mee en iedereen doet ertoe

De kracht en mogelijkheden van onze inwoners zijn de vertrekpunten bij de (her)inrichting van het sociale domein. Met en door de inwoners werken wij aan een samenleving waarin ruimte, begrip en aandacht is voor de verschillende identiteiten, die onze gemeente rijk is. Het creëren van een klimaat van welzijn is een taak van ons allemaal.

Actuele kaderstellende beleidsnota's

Algemeen

- Raadsvisie 2030 (raadsbesluit 9 mei 2019)
- Coalitieprogramma 2018 - 2022: 'Samen Bouwen aan ruimte voor de samenleving' (26 april 2018)
- Visie Lokaal Sociaal Beleid 2012-2020 (raadsbesluit 12 april 2012)
- Beleidsnota Welzijn in Neder-Betuwe (raadsbesluit 9 maart 2017) en het daarop gebaseerde uitvoeringsplan (collegebesluit 28 november 2017)
- Algemene subsidieverordening Welzijn (raadsbesluit 10 december 2015; laatste wijziging 9 mei 2019) en de bijbehorende beleidsregels (collegebesluit 15 december 2015)

Wmo/Jeugd

- Nota Kernpunten (raadsbesluit 19 december 2013) en evaluatie toegang sociaal domein (collegebesluit 8 november 2017)
- Beleidsplan Wmo/Jeugd 2017-2020 'Verder met Wmo en Jeugd in Neder-Betuwe' (raadsbesluit 6 juli 2017) en het daarop gebaseerde uitvoeringsplan (collegebesluit 28 november 2017)
- Verordening Maatschappelijke Ondersteuning 2019 (raadsbesluit 4 april 2019)
- Verordening Jeugdhulp 2019 (raadsbesluit 4 april 2019)
- Dienstverleningsovereenkomst Wmo/Jeugd door de regio Rivierenland (collegebesluit 23 januari 2018)

Participatie

- Dienstverleningsovereenkomst uitvoering P-wet door de gemeente Buren (collegebesluit 5 januari 2016)
- Vangnetregeling Participatiewet (raadsbesluit 17 september 2015)
- Re-integratieverordening (raadsbesluit 8 december 2016; laatste wijziging 7 december 2017)
- Verordening studietoelage Participatiewet (raadsbesluit 18 december 2014)
- Afstemmingsverordening Participatiewet (raadsbesluit 8 december 2016)
- Verordening individuele inkomensvoetstuk (raadsbesluit 18 december 2014)
- Verordening loonkostensubsidie (raadsbesluit 18 december 2014; laatste wijziging 7 december 2017)
- Gemeenschappelijke regeling Werkzaam Rivierenland (raadsbesluit 20 november 2014 en laatste wijziging 9 mei 2019)

Volksgesondheid

- Gemeenschappelijke regeling GGD-Gelderland (raadsbesluit 10 december 2015)
- Meerjarenstrategie GGD-Gelderland (raadsbesluit 10 december 2015)
- Uitvoeringsplan Sociaal-economische gezondheidsverschillen 2016 (collegebesluit 2016)
- Preventie- en handhavingsplan 2018-2022 Drank- en Horecawet (raadsbesluit 9 november 2017)
- Uitvoeringsplan 2018 Preventie en handhavingsplan: 'Niet voor NIX' (collegebesluit 8 mei 2018)
- Projectplan Jongeren op gezond gewicht (JOGG) (raadsbesluit 3 juli 2018 en 3/4 juli 2019)

Overige

- Verordening tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten (raadsbesluit 3 juli 2018)
- Beleidsplan Schuldhulpverlening 2018-2021 (raadsbesluit 8 februari 2018) en de bijbehorende beleidsregels (collegebesluit 16 april 2019)

- Dienstverleningsovereenkomst uitvoering schuldhulpverlening door de gemeente Buren (collegebesluit 9 juni 2015)
- Beleidsregels Bijzondere Bijstand 2017 (collegebesluit 17 juli 2017; laatste wijziging 3 juli 2018)
- Plan van aanpak bestrijding kinderarmoede (raadsbesluit 8 februari 2018)
- Beleidsplan GGZ Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang 2018-2020 'Samen Dichtbij' (raadsbesluit 8 februari 2018)

Thema's

5.1 Zorg voor wie het echt nodig heeft en budget sociaal domein

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Zorg voor wie het echt nodig heeft.

- Stabiliseren van cliënttevredenheid in 2019 ten opzichte van 2018 (in 2020 wordt over 2019 gemeten).
- Doorontwikkelen van de overlegtafels in het kader van de inkoop Wmo en Jeugd. Deze overlegtafels geven vorm aan de innovatie in het sociaal domein samen met de zorgaanbieders.
- De monitoring van de effecten van zorg, ondersteuning en preventieve maatregelen verder bundelen en vormgeven in de nieuwe nota Wmo en Jeugd (planning 2020, ingangsdatum 1 januari 2021).
- In de nieuwe nota Wmo en Jeugd de integrale aanpak van zorg en ondersteuning voor ouderen bundelen (planning 2020, ingangsdatum 1 januari 2021).

Ontwikkelingen?

Doorontwikkelen van de verbetering van de kwaliteit en effectiviteit

In 2015 heeft de gemeente Neder-Betuwe er veel taken in het sociaal domein bij gekregen. In de eerste jaren had het bieden van continuïteit van zorg aan inwoners de hoogste prioriteit. Nu dit is gelukt en de basis op orde is, kan een volgende stap worden gezet. Een begin van deze stap is gemaakt door als gemeente begin 2018 een traject te doorlopen om te komen tot een integrale effectgerichte opdrachtverlening aan het preventieteam. Dit traject heeft de medewerkers van de gemeente geholpen om de rol van opdrachtgever beter te kunnen oppakken, maar vraagt nog wel om een verdiepingsslag waar het gaat om de formulering van effecten, resultaten en activiteiten. In 2019 is verder vorm gegeven aan deze verdiepingsslag.

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van het beleidsplan Wmo en Jeugd en de aanbevelingen van de evaluatie van de Kernpunten. In 2019 is hier verder op ingezet. Een belangrijk onderdeel hiervan is een gedragen plan van aanpak om de samenwerking met de huisartsen en het onderwijs te verbeteren. In 2020 wordt dit verder vormgegeven. Er wordt gewerkt aan het nieuwe beleidsplan Wmo en Jeugd dat op 1 januari 2021 ingaat. In dit nieuwe Wmo beleidsplan krijgt de transformatie verder vorm. Het wordt opgesteld volgens de nieuwe manier van sturen op maatschappelijke effecten. Daarbij wordt met alle beleidsmedewerkers en partners uit het veld samengewerkt om doelen, activiteiten en indicatoren te bepalen. Naast maatwerk en ad hoc verbeteringen uitvoeren, gaan we (nog) meer gericht sturen.

5.2 Maatschappelijke participatie – Iedereen doet mee

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Voldoende impulsen voor bijstandsgerechtigden om een maatschappelijke bijdrage te leveren.

- Monitoren van de uitvoering van de Participatiewet door de gemeente Buren met als bijzondere aandachtspunten:
  - verloop aantal bijstandsgerechtigden, in- en uitstroom en aantal lopende re-integratietrajecten;
  - elke bijstandsgerechtigde dient een plan van aanpak te krijgen, waarin de participatiemogelijkheden en benodigde acties zijn benoemd;
  - in samenwerking met Stichting Welzijn Rivierstroom zoeken naar vrijwilligersplekken.
- Volgen van de aangekondigde wijziging van de Participatiewet per 1 juli 2020 om ondernemers te stimuleren werkloze inwoners (al dan niet met arbeidsbeperking) van werk te voorzien. Het gaat daarbij onder andere om het vereenvoudigen van regelingen voor werkgevers en ondersteuningsmogelijkheden voor inwoners.
-

Deelname aan projecten van het Regionaal Werkbedrijf - Platform Onderwijs en Arbeidsmarkt Rivierenland (RW - POA Rivierenland) die de route naar werk moeten verkorten. Het ministerie van SZW heeft de arbeidsmarktregio Rivierenland 1 miljoen euro toegekend voor de uitvoering van 17 concrete projecten. Hierin werken gemeenten (waaronder Neder-Betuwe) samen met VNO-NCW, Greenport, Werkzaak, FNV, onderwijs en UWV in regio Rivierenland.

Participatie statushouders stimuleren.

- Anticiperen op de komende wetswijziging inburgering door het aanbieden van (taal)ondersteuning aan de huidige groep statushouders. Te denken valt aan duale trajecten werk/inburgering en onderwijs/inburgering.
- In overleg met Buren en Vluchtelingenwerk actief op zoek gaan naar (vrijwilligers) werk.

Ontwikkelingen?

Landelijk staat het huidige systeem van inburgering ter discussie

Inburgering valt in 2020 nog buiten de sturingsmogelijkheden van gemeenten. Trajecten zijn niet of nauwelijks te combineren met werk. In het regeerakkoord is aangekondigd gemeenten meer sturingsmogelijkheden te bieden door een stelselwijziging. De wijziging van de Wet inburgering staat inmiddels gepland voor 2021. Het systeem van inburgering moet beter aansluiten op het onderwijsstelsel, de arbeidsmarkt en meer ondersteunen bij maatschappelijke participatie. In 2021 komt de regie op inburgering (opnieuw) bij de gemeenten. In 2020 anticipeert de gemeente op deze nieuwe taak. Op dit moment is lastig te overzien welke impact deze stelselwijziging heeft op onze gemeente.

5.3 Preventie – Maatschappelijk terrein

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Transformatie van zorgverlening naar meer preventie.

- De gewenste samenwerking tussen de gemeente en de huisartsen krijgt steeds meer vorm. Het doel is om (uiterlijk) in 2020 de samenwerking te hebben uitgebreid en uitgediept, mede door inzet van een gedragsdeskundige.
- Ontwikkelen van beleid (in 2020) om eenzaamheid te voorkomen (planning: startnotitie uiterlijk vierde kwartaal van 2019).
- Gerichtte preventie en versterking van eigen kracht door het ontwikkelen van een specifiek aanbod voor groepen jeugdigen en/of ouders, die een vergrote kans lopen om een beroep op jeugdhulp te doen.

- Uitvoering pilot vitaal sportpark Dodewaard om maatschappelijk rendement te vergroten i.s.m. sport, onderwijs, welzijn, cultuur, kinderopvang, buurtsportcoaches, zorgaanbieders, CIOS, GSF en ROC.
- Verbreden van informele zorg door goede informatievoorziening en samenwerking van maatschappelijke partners als Welzijn Rivierstroom en Mozaïek, buurtsportcoaches, huisartsen en onze kernpunten.
- Het uitwerken van een (lokaal) Sportakkoord obv een landelijke regeling van het ministerie van VWS, moet de verbinding tussen zorg/welzijn, cultuur en sport versterken.

Ontwikkelingen?

Preventieteam "Neder-Betuwe bloeit"

Gezamenlijke realisatie van voorliggend collectief (gericht preventief) aanbod op basis van vooraf bepaalde doelstellingen vanuit Wmo/Jeugd. Partijen werken samen aan één opdracht, waarbij resultaatmeting onderdeel is van de opdracht.

Diaconaal Platform

Bijna alle kerken uit de gemeente hebben zich aangesloten bij het Diaconaal Platform. Er is een coördinator aangesteld, die heeft geïnventariseerd welke thema's actueel zijn onder de diaconieën. Voorbeelden van thema's zijn schuldenproblematiek, eenzaamheid, jeugdproblematiek en vluchtelingen. De kerken werken de thema's in werkgroepen uit en maken vervolgens een keuze met welk thema ze gezamenlijk aan de slag gaan. De gemeente is nauw betrokken bij het platform en de werkgroepen om de verbinding te houden.

Nieuw collectief preventief aanbod

We realiseren nieuw collectief preventief aanbod. Door voorliggende voorzieningen in te zetten waar mogelijk voorkomen we instroom in de professionele jeugdzorg. Zo proberen we het aantal (onnodige) doorverwijzingen naar zorgboerderijen terug te brengen door de inzet van de Stichting BeWell. Kinderen (van overbelaste ouders) kunnen daar twee zaterdagen per maand leuke activiteiten ondernemen. Ook kinderen die wat extra aandacht vragen, kunnen daar terecht. Verder onderzoeken we de inzet van buurtgezinnen, waarbij vraag- en steungezinnen een duurzame verbintenis met elkaar aangaan. Steungezinnen zetten in op versterking van de eigen kracht van de ouders, kunnen kinderen met regelmaat opvangen en zijn zo thuis nabij mogelijk.

5.4 Mantelzorg

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Mantelzorg is op haar taak berekend.

- Onderzoeken welke aanvullende ondersteuningsbehoefte nodig is voor onze mantelzorgers, zodat zij hun taak als mantelzorger kunnen volhouden en kunnen combineren met het werk en andere activiteiten. Daarbij ook aandacht besteden aan jonge mantelzorgers ter voorkoming van overbelasting.
- Onderzoeken welke aanvullende ondersteuningsbehoefte nodig is voor onze vrijwilligers, zodat zij hun taak als vrijwilliger kunnen volhouden en kunnen combineren met het werk en andere activiteiten.
- Herijken waarden vrijwilligers en mantelzorgers door het vinden van een eigentijdse vorm om hen meer te waarderen.
- Ontwikkelen van beleid om het terrein van mantelzorg en vrijwilligerswerk (vanaf 2020).
- Onderzoek naar de mogelijke inzet van maatschappelijke stages in overleg met het voortgezet onderwijs om op deze wijze jongeren te betrekken bij het vrijwilligerswerk.

Ontwikkelingen?

Niet van toepassing.

5.5 Armoedebelief en schuldhulpverlening

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Armoede neemt af.

- Bestrijden van kinderarmoede door het aanbieden van het zogenoemde kindpakket. Het streven is om circa 545 voorzieningen te verstrekken, waarbij het mogelijk is dat één kind gebruik maakt van een combinatie van voorzieningen.
- Uitvoering geven aan het beleidsplan schuldhulpverlening door de samenwerking tussen alle partijen op het gebied van schulden en vroeg-signalering te vergroten. Zo wordt uitvoering gegeven aan afspraken in het kader van vroeg-signalering van huurschulden met de SWB en deelgenomen aan activiteiten van de coöperatie Financieel Fit Rivierland.

Ontwikkelingen?

Niet van toepassing.

5.6 Jeugdzorg

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Goed toegankelijke en bereikbare jeugdzorg en actief beleid voor pleegzorg. Versterken van de eigen kracht.

- Verbeteren van de samenwerking tussen huis- en jeugdartsen, Kernpunten en Sociaal Team door o.a. de inzet van een gedragsdeskundige en de ondersteuningsteams (OT's) op scholen. Hierdoor kan de inzet van specialistische (Geestelijke Gezondheids)zorg beperkt of anders ingezet worden.
- Aanscherpen van inkoop- en werkafspraken 2020 met Gecertificeerde instellingen (GI's). GI's zijn instanties met bevoegdheden voor de uitvoering van jeugdbeschermingsmaatregelen. Ook zijn ze externe verwijzer naar jeugdzorg. Zij zijn daarom een belangrijke partner van de gemeente. GI's binnen onze gemeente zijn Jeugdbescherming Gelderland, William Schrikker Groep en Leger des Heils. Doel is een goede samenwerking tussen gemeente en GI's en verbeterde kwaliteit en efficiëntie van jeugdhulp.
- Verbeteren van de samenwerking tussen gemeente en onderwijs door samen te werken in het ondersteuningsteam op school en een integraal ondersteuningsplan op te stellen voor jeugdigen. Naast de reeds verbeterde samenwerking met de basisscholen zetten we ook in op de samenwerking met het voortgezet onderwijs.

Minder zorgverlening door effectieve preventie

- Deelnemen aan en uitvoeren van Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG) en daarvoor een integraal uitvoeringsplan (sport/JOGG) opstellen (planning eerste kwartaal 2020).

Ontwikkelingen?

Niet van toepassing.

5.7 Zorg voor ouderen en gehandicapten

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Zorg en welzijn op dorpsniveau (wijkzorg).

- Bezien of de speerpunten uit het landelijke ouderenpact 'waardig ouder worden' aanleiding geven om tot verdere actie over te gaan. Deze speerpunten zijn: integrale aanpak om eenzaamheid te signaleren en te doorbreken, zorgen dat ouderen met goede ondersteuning langer thuis kunnen wonen en de kwaliteit van de verpleeghuiszorg verbeteren.

Ontwikkelingen?

Niet van toepassing; zie overige ontwikkelingen.

Overige ontwikkelingen

Invoering van het abonnementstarief Wmo

In 2020 wordt het abonnementstarief ingevoerd. De eigen bijdrage, die mensen moeten betalen voor gebruik van voorzieningen uit de Wmo, is voor iedereen gelijkgetrokken en bedraagt € 19,00 (2020) per vier weken ongeacht het inkomen, vermogen of gebruik. Het abonnementstarief vervangt de inkomensafhankelijke eigen bijdrage. Deze invoering leidt nu al tot een groter beroep op de gemeentelijke voorzieningen. Er is een aanzienlijke stijging te zien van nieuwe aanvragers. Eind 2019 zal een wijziging van de Verordening Wmo aan de raad worden aangeboden, waarin een aantal keuzes is verwerkt rond het abonnementstarief.

Omvorming Huishoudelijke Ondersteuning naar algemene voorziening

De planning om de Huishoudelijke Ondersteuning in 2019 anders vorm te geven is niet gehaald. Extra onderzoek naar een objectief normenkader voor het bepalen van het aantal uren per jaar en het wachten op enkele uitspraken van de Centrale Raad van Beroep maakten dat we ons nieuwe model niet konden invoeren. Inmiddels lopen we tegen het einde van het regionale contract HO (31-12-2020) en is een nieuwe aanbesteding noodzakelijk. Wij staan nog steeds achter het model, maar voeren het vanwege de nog korte contractduur niet meer in 2019 of 2020 in. We brengen het door ons ontwikkelde model HO in bij de voorbereiding van de aanbesteding, die start na de zomer 2019.

Ambulantisering Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ)

De ambulantisering van de GGZ zorgt voor een grotere doelgroep psychisch kwetsbare burgers voor de gemeenten. Er is veel aandacht voor 'personen met verward gedrag'. Daarnaast komt de functie beschermd wonen ook naar de gemeenten. Daarom is het van belang de Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ) / Bijzondere Zorg beter neer te zetten. De GGD zet in op de doorontwikkeling van de afdeling Bijzondere Zorg. Dit betekent investeren in professionalisering en bedrijfsmatiger werken.

Ook ontwikkelt de GGD samen met andere partners de monitor OGGZ door. Zo ontstaat een gezamenlijk beeld van de gehele keten en kunnen er gericht interventies op knelpunten worden ingezet.

Gemeenten worden in 2022 (financieel) verantwoordelijk voor Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang

De (financiële) transitie Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang is uitgesteld tot 1 januari 2021, de oorspronkelijke datum was 1-1-2020.

Inmiddels hebben de VNG en het ministerie over Beschermd Wonen een akkoord bereikt, waarvan de kern is:

- In tien jaar tijd een gefaseerde invoering van het objectieve financiële verdeelmodel voor beschermd wonen;
- In die tien jaar gefaseerd de door-decentralisatie beschermd wonen uitvoeren;
- Vanaf 2022 wordt een deel van de middelen voor het eerst objectief verdeeld;
- De centrumgemeenten blijven verantwoordelijk voor bestaande cliënten, nieuwe cliënten worden de verantwoordelijkheid van alle gemeenten;
- Over de eventuele door-decentralisatie van de Maatschappelijke Opvang naar alle gemeenten wordt op basis van een evaluatie over vier jaar een beslissing genomen.

Eind 2019 dienen er concrete regionale uitvoeringsafspraken beschikbaar te zijn, waarin gemeenten helder maken hoe zij samenwerken om cliënten op een goede manier te blijven ondersteunen.

Beleidsindicatoren

Naam Indicator:	Eenheid:	Bron:		2014	2015	2016	2017	2018
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 65 jaar	LISA	Neder-Betuwe	669,8	682,6	688,0	726,6	747,1
			Landelijk	740,1	742,9	751,3	759,8	774,0
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel	Neder-Betuwe	0,92%	1,03%	n.b.	n.b.	n.b.
			Landelijk	2,00%	1,45%	n.b.	n.b.	n.b.
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel	Neder-Betuwe	3,05%	3,21%	n.b.	n.b.	n.b.
			Landelijk	6,47%	6,58%	n.b.	n.b.	n.b.
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	CBS	Neder-Betuwe	68,0%	68,0%	68,0%	69,2%	69,9%
			Landelijk	64,9%	65,4%	65,8%	66,6%	67,8%
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel	Neder-Betuwe	0,44%	0,88%	n.b.	n.b.	n.b.
			Landelijk	1,27%	1,52%	n.b.	n.b.	n.b.
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	CBS	Neder-Betuwe		202	193	208	199
			Landelijk		405	413	419	401
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	CBS	Neder-Betuwe		42	44	121	128
			Landelijk		129	134	145	153
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS	Neder-Betuwe		7,8%	8,5%	8,9%	8,7%
			Landelijk		10,0%	10,8%	11,2%	11,7%
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS	Neder-Betuwe		1,0%	0,8%	0,8%	1,0%
			Landelijk		1,2%	1,2%	1,2%	1,2%
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	CBS	Neder-Betuwe		0,2%	0,3%	0,3%	n.b.
			Landelijk		0,5%	0,5%	0,4%	0,4%
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	GMSD	Neder-Betuwe		n.b.	550	490	490
			Landelijk		570	620	620	650

Verbonden partijen

Werkzaam Rivierland

Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken en wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?

- **Monitoring van de uitvoering van de sociale werkvoorziening door Werkzaam Rivierland, waarbij Werkzaam de volgende doelstellingen hanteert:**
  - groei aantal plaatsingen (detacheringen): + 500 (bruto)
  - groei groepsplaatsingen: + 5%

Ontwikkelingen?

Voorgenomen besluit tot uittreding gemeente Tiel:

Vanwege de stijgende kosten voor de GR Werkzaam Rivierland, onderzoekt gemeente Tiel in 2019 of uitvoering van de bij de GR neergelegde taken in eigen beheer financieel gezien een betere optie is. Daartoe is een voorgenomen besluit tot uittreding per 1 januari 2021 genomen. Werkzaam laat in 2019 onderzoeken wat de gevolgen van eventuele uittreding zijn voor de resterende deelnemers. Op basis van de uitkomsten van deze onderzoeken zal Tiel eind 2019 definitief besluiten over uittreding. De effecten van het (voorgenomen) besluit van gemeente Tiel zijn op dit moment niet bekend. Wel is te voorzien dat uit de genoemde onderzoeken een herverdeling van kosten over deelnemende gemeenten volgt, wellicht deels in 2020.

Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD)

Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken en wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?

Partner op het gebied van gezonde jeugd.

- Borgen van verworvenheden van de jeugdgezondheidszorg: laagdrempelig, groot bereik en het in beeld hebben van alle kinderen (via consultatiebureaus en contactmomenten op primair en voortgezet onderwijs).
- Flexibeler werken: meer op maat, vraaggericht en zo nodig contact leggend met de doelgroep.
- Afspraken maken met sociale wijkteams, huisartsen, jeugd-ggz en gemeenten om de signaleringsfunctie te versterken en extra aandacht te kunnen geven aan ouders/kinderen, die het echt nodig hebben.
- Investeren in het actief benaderen van moeilijk bereikbare groepen jeugd en zorgmijders.
- Inzetten van nieuwe technologieën en werkwijzen die bijdragen aan de eigen regie op gezondheid van de ouder/het kind, zoals het aanbieden van zelftests, instructiefilms, digitale informatie, chatsessies met jeugdverpleegkundigen en community's met gelijkgestemden.
- Samen met partners en de doelgroep experimenteren om nieuwe werkvormen te ontwikkelen en uit te voeren.
- Bijdragen aan een veilig en gezond leefklimaat op scholen door nauwe samenwerking tussen scholen en de GGD (inzet Gezonde Schooladviseur).

Het organiseren van preventie in het sociaal domein.

- Op scholen, in buurten en wijken en gemeenten biedt de GGD deskundigheid aan over het bevorderen van gezondheid. Dit gebeurt onder meer door de inzet van een gezonde-schooladviseur, de gezondheidsmakelaar, maar ook via consultatiebureaus, jeugdverpleegkundigen en jeugdartsen.
- Integrale oplossingen dichtbij de burger ontwerpen met partners uit zorg, wonen en welzijn en met ketenpartners in de tweede-, eerste-, en basislijn van de gezondheidszorg.
- Bijdragen aan het (integraal) adviseren over en het signaleren en ondersteunen van initiatieven rondom preventie in afstemming met andere organisaties (onder meer door inzet van de gezondheidsmakelaar).

- Gerichte ondersteuning en interventie bieden aan kwetsbare groepen - waaronder ouderen - in samenwerking met en passend bij hun cultuur en belevingswereld.

Samenwerken aan sociale veiligheid.

- De GGD draagt bij aan veiligheid op school en in de wijk en zet in op een preventieve aanpak en op handelend optreden bij individuele casuïstiek.
- De GGD creëert hiertoe een goede samenwerking tussen henzelf, sociale wijkteams, veiligheidshuis en politie om sociale-veiligheidsproblemen vroegtijdig te signaleren en op te pakken.
- Versterken van de integrale aanpak van zorgwekkende zorgmijders en insteken op informele netwerken.
- De OGGZ-monitor wordt doorontwikkeld met als doel inzicht te krijgen in de grootte van de OGGZ-doelgroep en de in- en uitstroom van de OGGZ-doelgroep in de bestaande zorgvoorzieningen.
- Investeren in een goede aansluiting tussen de geestelijke gezondheidszorg en de openbare geestelijke gezondheidszorg.

Betrouwbare bijdrage aan een veilige en gezonde leefomgeving.

- De GGD werkt samen met brandweer, politie, omgevingsdiensten, GHOR/veiligheidsregio en gemeenten, zodat deze gezamenlijk kunnen adviseren over plannen voor een veilige en gezonde samenleving.
- Bundelen van kennis en informatie van gemeenten, politie, brandweer, GHOR en publieke gezondheid om een onderbouwde prioritering van risico's te kunnen maken en met een integrale aanpak effectief te kunnen inspelen op urgente situaties.
- Risico's worden tijdig onder de aandacht gebracht bij gemeenten op basis van signalen van professionals en netwerkpartners, monitors en onderzoeken. Dit gebeurt zowel op regionaal als op wijkniveau.
- De GGD investeert samen met gemeenten en de veiligheidsregio in maatregelen en handelingsperspectieven voor minder-zelfredzame burgers die zelfstandig wonen als zich een crisis of ramp voordoet.
- Op het gebied van infectieziekten bouwt de GGD aan netwerken met de (intensieve) veehouderij en de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit en academische werkplaatsen in verband met zoonosen (infectieziekten, waarbij mensen door dieren besmet worden). Rondom antibioticaresistentie werkt de GGD samen met verpleeghuizen, ziekenhuizen en andere partijen. Hierdoor kan bij acute gezondheidsbedreigingen snel en adequaat gehandeld worden en kan gezondheidsschade beperkt worden.
- De GGD draagt bij aan veiligheid op school en in de wijk en zet in op een preventieve aanpak en op handelend optreden bij individuele casuïstiek.

Ontwikkelingen?

- De GGD werkt samen met de gemeente aan het uitbreiden en verbeteren van voorlichting over vaccineren.
- De GGD werkt samen met de gemeente aan het verhogen van de vaccinatiegraad in Neder-Betuwe.
- De GGD ondersteunt de gemeente in het uitvoeren van de JOGG-aanpak.

Wat mag het kosten?

Programma 5:		Wmo, Jeugdzorg en Participatiewet				
Bedragen x € 1.000	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<u>Bestaand Beleid</u>						
Lasten	20.562	20.078	20.063	20.175	20.351	20.351
Baten	-4.534	-4.392	-4.392	-4.392	-4.392	-4.392
Geraamd resultaat bestaand beleid	16.028	15.685	15.670	15.782	15.959	15.959
<u>Nieuw Beleid</u>						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten			647	361	96	103
Baten						
Nieuw beleid conform kadernota			647	361	96	103
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			-10	65	65	111
Baten						
Nieuw beleid na kadernota			-10	65	65	111
Geraamd resultaat nieuw beleid			637	425	161	214
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	16.028	15.685	16.307	16.208	16.120	16.173

Nieuw beleid/ontwikkelingen conform kadernota

Taakveld Samenkracht en burgerparticipatie

- **Gemeentebreed invoeren van schoolmaatschappelijk werk/inzet op preventie (extra middelen zijn reeds opgenomen in de herijking van de meerjarige 3D budgetten)**

Ondersteuningsvragen van jeugdigen vroegtijdig signaleren en aanpakken. Op een positieve manier bijdragen aan de ontwikkeling en het functioneren van jeugdigen. Andere, meer intensieve vormen van (jeugd)hulpverlening voorkómen. Leerlingen en/of ouders kunnen in de meeste gevallen weer op eigen kracht verder. Kosten aan jeugdzorg reduceren door inzet op preventie.

- **Inzet gedragsdeskundige bij huisartsenpraktijk en Kernpunt (extra middelen zijn reeds opgenomen in de herijking van de meerjarige 3D budgetten)**

Vragen van jeugdigen komen op de juiste plek terecht en worden door de juiste expertise beoordeeld. Kortdurende behandeling door gedragsdeskundige, zodat verwijzing naar gespecialiseerde jeugdhulp minder vaak nodig is. Passende verwijzingen (indien nodig) naar gespecialiseerde jeugdhulp, zowel vanuit de Kernpunten als vanuit de huisartsenpraktijken.

Kosten aan jeugdzorg reduceren. Verbeterde samenwerking tussen huisartsenpraktijken en Kernpunt.

- **Inzet van buurtgezinnen/inzet op preventie (extra middelen zijn reeds opgenomen in de herijking van de meerjarige 3D budgetten)**
Bevorderen van de veiligheid en positieve ontwikkeling van kinderen in hun eigen gezin. Bevorderen van de eigen kracht en opvoedvaardigheden van ouders. Bevorderen van de totstandkoming/uitbreiding van een steunend netwerk voor kwetsbare ouders en kinderen. Bevorderen van onderlinge relaties en cohesie in een buurt. Reduceren van kosten aan jeugdzorg, bijvoorbeeld van dagbesteding, opvoedondersteuning of ondertoezichtstelling (OTS) door inzet op preventie.

Taakveld Begeleide participatie

- **Verandering Wet Inburgering (structureel nadeel € 20.000)**
Optimale voorbereiding op de wetwijziging Wet Inburgering.

Taakveld Volksgezondheid

- **AED's (structureel nadeel van € 29.240 in 2020 aflopend naar € 6.240 in 2023)**
Zo veel mogelijk AED's in de gemeente zijn aangemeld op het systeem van HartslagNu en 24 uur per dag beschikbaar. Er is een actueel overzicht om hoeveel AED's het gaat en waar die hangen. Er is in kaart gebracht of alle plaatsen in met name het buitengebied van Neder-Betuwe bereikbaar zijn binnen 6 minuten.
- **Voorlichting over vaccineren (structureel nadeel van € 15.000 in 2020 aflopend naar € 14.750 in 2023)**
Door middel van verbeterde, meer uitgebreide en actieve voorlichting worden inwoners gestimuleerd en gefaciliteerd in het maken van een bewuste afweging en keuze over vaccineren. Uiteindelijk doel hiervan is het verhogen van de vaccinatiegraad.
- **Voorkomen van eenzaamheid (structureel nadeel € 6.250)**
Eenzaamheid wordt voorkomen en bestaande eenzaamheid wordt aangepakt, waardoor minder inwoners eenzaamheid ervaren.

Taakveld Geëscaleerde zorg 18+

- **Ambulantisering en door-decentralisatie GGZ (structureel nadeel € 76.000 in 2020 aflopend naar € 30.000 in 2023)**
Van Beschermd wonen naar Beschermd thuis. Iedere inwoner in onze gemeente met psychische / psychosociale problematiek krijgt de zorg en ondersteuning zo veel mogelijk in de thuissituatie. Meer aandacht voor en investeren in preventie om zwaardere problematiek en zorg te voorkomen.

Effect alle taakvelden

- **Bijstelling budgetten drie decentralisaties op basis van mei circulaire 2019 (structureel nadeel € 896.108 in 2020 aflopend naar € 205.861 in 2023)**
Voor meer informatie over deze bijstelling verwijzen wij u naar de kadernota 2020, bijlage 'raadsinformatie mei circulaire 2019'.
- **Verwijderen 'strik' programma 5 (structureel voordeel van € 395.792 in 2020 aflopend naar € 179.796 in 2023)**
Uw raad heeft eerder besloten enerzijds alle zorggelden van het rijk te bestemmen voor programma 5 en anderzijds eventuele tekorten binnen programma 5 en de bestemmingsreserve sociaal domein op te lossen. Het college heeft gezien de negatieve, meerjarige financiële positie besloten uw raad voor te moeten stellen dit besluit in te trekken.

Nieuw beleid/ontwikkelingen na kadernota

Effect alle taakvelden

- **Actualisatie urencalculaties en kostendekking leges voordeel van € 10.000 dat afloopt naar een nadeel van € 111.000 in 2023.**

In het kader van het jaarlijks samenstellen van de urencalculaties en het bepalen van de kostendekking van de leges is de beschikbare ambtelijke capaciteit op een juiste wijze toegeschreven naar de betreffende taakvelden. Dit is gebaseerd op de meest recente rijksnotities in het kader van de BBV. Het gevolg is dat binnen al de programma's een verschuiving in ambtelijke uren heeft plaatsgevonden.

Daarnaast is de kostendekking van de leges geactualiseerd, wat heeft geresulteerd in een actualisatie van de legesopbrengsten en bijkomende kosten. Het effect op programma 5 Wmo, Jeugd en Participatiewet van deze twee onderwerpen bedraagt een voordeel van € 10.000 in 2020 aflopend naar een nadeel van € 111.000 in 2023.

Investerings

Programma 5: WMO, Jeugd en Participatiewet			
Beschikbaar gestelde investering (lopend/toekomstig)		Startjaar	Investeringsbedragen
Beschikbaar te stellen investering (nieuw)			x € 1000
Lopend	Vervangen bus ouderenvervoer (Swobrik)	2019	45
Lopend	Vervangen bus ouderenvervoer (Klaartje)	2020	45
	Totaal investeringsbedragen		90

Mutaties in reserves

Programma 5:		Wmo, Jeugdzorg en Participatiewet				
Bedragen x € 1.000	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<u>Bestaand Beleid</u>						
Lasten	34					
Baten	-971	-240	-83			
Geraamd resultaat bestaand beleid	-937	-240	-83			
<u>Nieuw Beleid</u>						
Lasten						
Baten			-495			
Geraamd resultaat nieuw beleid			-495			
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	-937	-240	-579			

Toelichting mutaties in reserves

Onder bestaand beleid ziet u voor jaarschijf 2018 een onttrekking, die u beschikbaar heeft gesteld voor extra capaciteitsbehoefte voor het sociaal domein en ter dekking van het tekort van de drie decentralisaties zoals gemeld in de jaarstukken 2018.

Voor de jaren 2019 en 2020 ziet u de onttrekking, die u middels de eerste bestuursrapportage 2019 beschikbaar heeft gesteld. De reden hiervoor is dekking van het negatief financieel effect van de herijking 3D zoals deze in de eerste bestuursrapportage 2019 heeft plaatsgevonden.

Onder nieuw beleid jaarschijf 2020 is opgenomen het financieel effect van het verwijderen van de strik om programma 5 en de aanwezige middelen vanuit de reserve 3D over te hevelen naar de algemene reserve. Op dit programma ziet u de vrijval en bij het overzicht algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien ziet u de storting terug. Het totaal effect van de overheveling is derhalve budgettair neutraal.

Programma ONDERWIJS, SPORT EN WELZIJN

Missie

Iedereen moet zich kunnen ontplooiën en welbevinden

De wijze waarop jonge inwoners zich ontplooiën is voor ieder kind en iedere jongere verschillend. Onze ambitie is om voor deze jonge inwoners randvoorwaarden te creëren, waarbinnen zij zich optimaal kunnen ontwikkelen op hun weg naar volwassenheid. Opleiding, vrijetijdsbesteding, talentontwikkeling, zorg en ondersteuning zijn daarbij van groot belang. De kernen blijven levende gemeenschappen, waar mensen elkaar op allerlei manieren ontmoeten en bijstaan. Investeren in onderwijs, sport en cultuur dragen bij aan de sociale cohesie binnen de dorpen. Dit leidt ertoe dat de inwoners zich thuis (blijven) voelen in de (kernen van de) gemeente.

Actuele kaderstellende beleidsnota's

Algemeen

- Raadsvisie 2030 (raadsbesluit 9 mei 2019)
- Coalitieprogramma 2018 – 2022: 'Samen bouwen aan ruimte voor de samenleving' (26 april 2018)
- Visie Lokaal Sociaal Beleid 2012-2020 (raadsbesluit 12 april 2012)
- Beleidsnota Welzijn in Neder-Betuwe (raadsbesluit 9 maart 2017) en het daarop gebaseerde uitvoeringsplan (collegebesluit 28 november 2017)
- Algemene subsidieverordening Welzijn (raadsbesluit 10 december 2015; laatste wijziging 9 mei 2019) en de bijbehorende beleidsregels (collegebesluit 15 december 2015)
- Beleidsplan Wmo/Jeugd 2017-2020 'Verder met Wmo en Jeugd in Neder-Betuwe' (raadsbesluit 6 juli 2017) en het daarop gebaseerde uitvoeringsplan (collegebesluit 28 november 2017)
- Strategische visie accommodatiebeleid (2010) en Uitvoeringsplan accommodatiebeleid 2014-2018 (18 september 2014)

Onderwijs/leesbevordering

- Verordening Voorziening huisvesting onderwijs (raadsbesluit 10 december 2015)
- Verordening leerlingenvervoer (raadsbesluit 17 september 2015 en beleidsregels leerlingenvervoer collegebesluit 31 mei 2016)
- Subsidieregeling Kindgebonden financiering voorschoolse educatie Neder-Betuwe 2017 (raadsbesluit 8 december 2016; actualisatie: planning vierde kwartaal 2019)
- Beleidskader toezicht en handhaving kinderopvang Neder-Betuwe 2018 (collegebesluit 20 november 2018)
- Integraal Huisvestingsplan onderwijs (raadsbesluit 9 mei 2019)
- Convenant bibliotheekwerk Rivierenland 2019 -2022 (raadsbesluit 9 maart 2018)
- Subsidieverordening Basisbibliotheek Neder-Betuwe 2007 (raadsbesluit 2007)
- Statuten 'Stichting Fluvium Openbaar Onderwijs' (2018)
- Dienstverlening overeenkomst Regionaal Leerplichtbureau (collegebesluit 10 april 2018)
- Beleidsplan Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) 2019-2022 (collegebesluit 29 januari 2019)

Sport

- Project combinatiefuncties/buurtsportcoaches (raadsbesluit 8 november 2012) / uitvoeringskader buurtsportcoaches/cultuurcoaches (collegebesluit 26 januari 2016)
- Beheerplan onderhoud sportvelden 2016-2025 (raadsbesluit 3/4 juli 2019)
- Sport en Beweeg visie (raadsbesluit 3/4 juli 2019)

Thema's

6.1 Leefbaarheid

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Een doelmatig accommodatiebeleid dat aansluit op de behoeften van inwoners en maatschappelijke partijen. Accommodaties moeten zelfvoorzienend zijn.

- Een plan van aanpak integraal accommodatiebeleid per kern opstellen te beginnen met een tweetal kernen, voor een verbetering van de leefbaarheid en burgerparticipatie. De briefkaartenopbrengst van de omgevingsvisie geeft hiervoor een richting aan. (Zie ook programma 3 Fysieke leefomgeving.)
- Uitwerken accommodatiebeleid Dodewaard / herontwikkeling De Eng; naar verwachting zal een werkgroep, waarin de gemeente actief deelneemt, in 2020 uitvoering kunnen geven aan een plan voor een nieuwe dorpshuisfunctie/MFA.
- De dorpshuizen in overleg met hun besturen toekomstbestendig maken door:
  - het vervolgen van een reguliere bijeenkomst met de dorpshuizen;
  - ondersteuning van de besturen bij hun exploitatie met advies, kennisuitwisseling en onderlinge samenwerking;
  - een nadere regel (subsidieregel) opstellen, waarin dorpshuisbesturen een bijdrage kunnen krijgen voor groot onderhoud, duurzaamheidsmaatregelen en het verbeteren van de toegankelijkheid als zij daarvoor zelf geen dekking hebben.

Ontwikkelingen?

Niet van toepassing.

6.2 Huisvestingsplan scholen

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Adequaat aanbod van onderwijs zo dicht mogelijk bij onze kinderen.

- Opstellen uitvoeringsplan Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) inclusief een meerjarenraming.
- Uitwerken duurzaamheids- en gezondheidsmaatregelen schoolgebouwen inclusief mogelijkheden voor financiering en subsidie.
- Mogelijkheden verkennen voor (integrale) kindcentra.

Ontwikkelingen?

Nader onderzoek is nodig voor het opstellen van een uitvoeringsplan IHP

Een definitief uitvoeringsplan IHP met een investeringsraming voor de komende vier jaar wordt opgesteld, nadat enkele huisvestingsvraagstukken nader onderzocht zijn. Het onderzoek richt zich op de haalbaarheid van huisvestingsscenario's in Kesteren en Dodewaard en de effecten daarvan op de ruimtebehoefte bij andere basisscholen. Een relevante factor voor het onderzoek is de mogelijke komst van de nieuwe wet 'Meer ruimte voor nieuwe scholen'. De Tweede Kamer behandelt het wetsvoorstel in september 2019. U bent inmiddels met een raadsinformatiebrief geïnformeerd over de laatste stand van zaken.

6.3 Subsidies

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Kernactiviteiten van verenigingen en maatschappelijke organisaties dienen zelfvoorzienend te zijn.

- Flexibiliteit bij het subsidie-instrument: uitvoering van bestaand beleid met meer inzet op resultaten.

Gebruik van de nieuwe subsidieregeling voor vrijwilligersactiviteiten

- De nieuwe subsidieregeling geeft ruimte voor nieuwe aanvragen, die onze inwoners wensen voor activiteiten die bijdragen aan de doelen van het sociaal domein.
- Deze nieuwe subsidieregeling is voor het eerst toegepast voor het subsidiejaar 2020. Dit jaar kan een evaluatie worden gemaakt over ervaringen van gebruikers op het vlak van gebruikersgemak en transparantie, het totale aantal aanvragen en de afhandeling door het subsidiebureau.

Ontwikkelingen?

Niet van toepassing.

6.4 Sport en beweeg voorzieningen

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Afname Sociaal-economische Gezondheidsverschillen en bevorderen sociale omgang.

- Uitrollen pilot Vitaal sportpark Dodewaard conform startnotitie.

Langetermijnvisie ontwikkelen met betrekking tot sport en bewegen.

- Opstellen plan van aanpak langetermijnvisie sport- en beweegvoorzieningen, die inzicht geeft in de grenzen aan de verantwoordelijkheid van de gemeente op het gebied van bewegen en sport (accommodaties). Daarbij worden het landelijke sportakkoord en de harmonisatie van de huurtarieven/onderhoudsbijdrage (nieuwe subsidiesystematiek) betrokken.
- Continueren en uitbreiden van de inzet van buurtsportcoaches.
- Begeleiding sportclubs bij subsidieaanvragen uit bovenregionale fondsen in samenwerking met de sportkoepel in het kader van Open Sportclub of Vitaal Sportpark.
- Ondersteuning accommodaties sportclubs door garant te staan voor leningen en door het verstrekken van SVn duurzaamheidsleningen.
- De rijksoverheid wil sport en bewegen stimuleren door de samenwerking van alle betrokken partijen (lokaal en regionaal) te bevorderen. Ook Neder-Betuwe heeft daartoe een intentieverklaring (voor een lokaal Sportakkoord) getekend.

Sportverenigingen beschikken over voldoende velden, zodat leden kunnen trainen c.q. bewegen en kunnen deelnemen aan de voetbal- en/of korfbalcompetitie

- Er ligt een uitdaging om op de (middel-)lange termijn te voorzien in de ruimtebehoefte van sportpark De Leede in Kesteren met een of meer extra sportvelden. Een positief element is de betrokkenheid en deelname van de voetbal- en korfbalverenigingen. Planning besluitvorming tweede kwartaal 2020.

Ontwikkelingen?

Herontwikkeling van de huidige ijsbaanaccommodatie in Dodewaard.

- In 2020 wordt een skateplek gerealiseerd op de locatie van de ijsbaan, waardoor de functies daarvan verder verbreed worden. Sponsors, verenigingen en gemeente leveren hieraan hun bijdrage.

6.5 Laaggeletterdheid

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Terugdringen laaggeletterdheid.

- Bespreekbaar maken van laaggeletterdheid door voorlichting te geven en er aandacht aan te besteden via bijvoorbeeld de gemeentelijke communicatiekanalen.
- Deelnemen aan de week van de alfabetisering en de grote DigiTaalStrijd.

- Promoten van de locaties waar mensen terecht kunnen om hun taal-, reken- en/of computervaardigheid te verbeteren. Meer samenhang creëren en wellicht meer locaties/activiteiten realiseren.
- De dienstverlening van de Bibliotheek Rivierland gebruiken om kinderen en volwassenen te bereiken en zo de kans op laaggeletterdheid te verkleinen.

Ontwikkelingen?

- Meer aandacht besteden aan het benutten van de signalerende rol, die gemeentemedewerkers in de uitvoering hebben in het doorverwijzen van inwoners naar bestaand aanbod.

6.6 Onderwijs

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Vormgeven aan lokaal onderwijs- en jeugdbeleid via de Lokale Educatieve Agenda (LEA).

- Met het onderwijs en de kinderopvang in het LEA samenwerken aan gezamenlijke thema's zoals bestrijden van onderwijsachterstanden, passend onderwijs, leerplicht en voortijdig schoolverlaten, voor- en vroegschoolse educatie (VVE) en aansluiting van jeugdhulp met onderwijs.

Ontwikkelingen?

Nieuwe aanbesteding leerlingenvervoer vanuit Versis

Het huidige contract rond het leerlingenvervoer eindigt per 1 augustus 2020. Het college heeft besloten om per die datum aan te sluiten bij het regionaal vervoerssysteem Versis. In het najaar 2019 start een regionale projectgroep leerlingenvervoer met de Europese aanbesteding. Door (autonome) ontwikkelingen in de taxibranche is de verwachting, dat de vervoerskosten bij een nieuwe aanbesteding fors stijgen.

Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP)

Het IHP geldt voor een periode van vier jaar. Hierbij wordt een uitvoeringsplan opgesteld met een meerjarenraming voor die planperiode. In 2018 heeft de raad voor de uitvoering van een IHP € 1,5 miljoen beschikbaar gesteld en een bedrag van € 0,9 miljoen voor de aanvraag renovatie van de Hervormde School te Opheusden. Daarbij wordt opgemerkt, dat de huisvesting (renovatie) van de Hervormde School deel uit maakt van het nog uit te voeren haalbaarheidsonderzoek. Of de beschikbaar gestelde bedragen toereikend zijn, kan pas beoordeeld worden wanneer de haalbaarheidsonderzoeken zijn afgerond en er een definitief uitvoeringsplan is opgesteld. De onderzoeken worden opgestart na het besluit over het wetsvoorstel 'Meer ruimte voor nieuwe scholen'. U bent inmiddels middels een raadsinformatiebrief geïnformeerd over de laatste stand van zaken rondom deze wet.

6.7 Voor- en vroegschoolse Educatie

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Alle peuters hebben toegang tot voor- en vroegschoolse educatie (VVE) en zijn voorbereid op het basisonderwijs.

- Ouders stimuleren om gebruik te maken van het aanbod voorschoolse educatie voor hun kind door informatieverstrekking en advisering vanuit het consultatiebureau en door het organiseren van themagerichte voorlichtingsbijeenkomsten door de kinderopvangaanbieders.
- Met voorschoolse educatie de ontwikkeling van peuters stimuleren op meerdere gebieden zoals taal, rekenen, motoriek en sociaal-emotionele ontwikkeling.

- Afspraken maken met de kindercentra en de basisscholen over de resultaten van VVE, overdracht van peuteropvang naar basisschool, doorgaande leerlijnen en ouderbetrokkenheid.

Ontwikkelingen?

Voor- en vroegschoolse educatie

Met een nieuwe verdelingssystematiek van de gemeentelijke onderwijsachterstandsmiddelen (GOAB) en een extra investering in VVE vanuit het Kabinet is de specifieke uitkering voor gemeente Neder-Betuwe per 2019 fors toegenomen. Op 1 januari 2019 is er een nieuwe planperiode voor het achterstandenbeleid gestart, die eindigt op 31 december 2022. Binnen de planperiode mogen de niet bestede bedragen jaarlijks ongelimiteerd meegenomen naar een volgend jaar. Alleen voor het laatste jaar in de planperiode (2022) geldt dat er maximaal 50% van het ontvangen bedrag in dat jaar doorgeschoven mag worden naar de nieuwe planperiode in 2023. Een aantal wettelijke eisen, zoals het uitbreiden van het VVE aanbod en de inzet van HBO geschoold personeel, worden pas in 2020 en respectievelijk 2022 van kracht. Om die reden zal het restant van een niet volledig bestede uitkering in een bepaald jaar als zogenaamde derdengelden gereserveerd worden om de extra kosten voor nieuwe eisen in de jaren erna op te kunnen vangen.

Definitieve beschikking onderwijsachterstandsmiddelen

Op 15 juli 2019 werd bekend dat de GOAB-uitkeringen aangepast worden vanwege een technische aanpassing in de berekening van de indicator door het CBS. Dit heeft gevolgen voor de GOAB-uitkering voor een deel van de gemeenten, waaronder ook Neder-Betuwe. De uitkering wordt naar beneden bijgesteld. De definitieve beschikking volgt in september 2019.

Overige ontwikkelingen

Niet van toepassing.

Beleidsindicatoren

Naam Indicator:	Eenheid:	Bron:		2014	2015	2016	2017	2018
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen 5-18 jaar	Ingrado	Neder-Betuwe	5,66	0,45	4,06	2,49	n.b.
			Landelijk	2,82	2,34	1,81	1,82	n.b.
Toelichting: Het hoge percentage wordt veroorzaakt door het feit, dat de scholen te laat (na 1 oktober) de in-/uitschrijvingen doorgeven. Uit onderzoek door het Regionaal Leerplichtbureau blijkt dat het slechts om een enkeling gaat die niet ingeschreven staat.								
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen 5-18 jaar	Ingrado	Neder-Betuwe	26,25	23,16	19,86	11,75	n.b.
			Landelijk	31,32	28,65	26,55	26,58	n.b.
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	DUO	Neder-Betuwe	1,7%	1,2%	1,3%	n.b.	n.b.
			Landelijk	1,7%	1,7%	1,9%	n.b.	n.b.
Niet sporters	% van de totale bevolking van 19 jaar en ouder	RIVM	Neder-Betuwe			63,0%	n.b.	n.b.
			Landelijk			48,7%	n.b.	n.b.

Verbonden partijen

Niet van toepassing.

Wat mag het kosten?

Programma 6:		Onderwijs, Sport en Welzijn				
Bedragen x € 1.000	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<u>Bestaand Beleid</u>						
Lasten	4.682	5.392	5.294	5.314	5.289	5.289
Baten	-863	-1.405	-1.382	-1.382	-1.382	-1.382
Geraamd resultaat bestaand beleid	3.819	3.987	3.912	3.932	3.907	3.907
<u>Nieuw Beleid</u>						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten			77	5	5	4
Baten						
Nieuw beleid conform kadernota			77	5	5	4
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			-15	-15	-15	-15
Baten						
Nieuw beleid na kadernota			-15	-15	-15	-15
Geraamd resultaat nieuw beleid			62	-10	-10	-10
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	3.819	3.987	3.974	3.921	3.896	3.896

Nieuw beleid/ontwikkelingen conform kadernota

Taakveld onderwijshuisvesting

- **Eerste inrichting Onderwijsleerpakket (structureel nadeel van € 4.565 in 2020 aflopend naar € 4.482 in 2023 en het beschikbaar stellen van € 41.500 aan investeringskredieten)**

Zorgen voor een voldoende eerste inrichting van het onderwijsleerpakket en voor meubilair voor de Sebaschool in Ochten en De Wegwijzer in Kesteren.

Taakveld sportaccommodaties

- **Bijdrage in de realisatie van een skatepark op multifunctionele sportaccommodatie (nadeel € 65.000 in 2020 incl. bijdrage Bovenwijks)**

De schaats-/skeeleraccommodatie zal worden omgevormd tot een sport-/beweegaccommodatie voor diverse sporten, waarvan dagelijks gebruik wordt gemaakt. Met de realisatie doen we recht aan twee verschillende vragen naar een skatepark, blijkend uit handtekeningenacties van jongeren uit Dodewaard en Opheusden. Voorwaarden is dat ook ingezet zal worden op bijdragen van derden.

Zie ook inzet reserve bovenwijkse voorziening voor 50% van de lasten.

Nieuw beleid/ontwikkelingen na kadernota

Effect alle taakvelden

- **Actualisatie urenrekeningen en kostendekking leges een structureel voordeel van € 15.000**

In het kader van het jaarlijks samenstellen van de urenrekeningen en het bepalen van de kostendekking van de leges is de beschikbare ambtelijke capaciteit op een juiste wijze toegeschreven naar de betreffende taakvelden. Dit is gebaseerd op de meest recente rijksnotities in het kader van de BBV. Het gevolg is dat binnen al de programma's een verschuiving in ambtelijke uren heeft plaatsgevonden. Daarnaast is de kostendekking van de leges geactualiseerd, wat heeft geresulteerd in een actualisatie van de legesopbrengsten en bijkomende kosten. Het effect van deze twee onderwerpen op programma 6 Onderwijs, Sport en Welzijn bedraagt structureel een voordeel van € 15.000.

Investerings

Programma 6: Onderwijs, Sport en Welzijn			
Beschikbaar gestelde investering (lopend/toekomstig)		Startjaar	Investeringsbedragen
Beschikbaar te stellen investering (nieuw)			x € 1000
Lopend	Renovatie sportvelden	2016	49
Toekomstig	Renovatie sportvelden SVK 20212025	2021	245
Toekomstig	Renovatie sportvelden Dodewaard	2024	60
Toekomstig	Renovatie sportvelden Echteld	2024	60
	<i>Renovatie sportvelden</i>		414
Lopend	Inv zonnepaneel Biezenwei	2018	127
Lopend	Inv zonnepaneel de Eng	2018	17
Lopend	Inv zonnepaneel Echteld	2018	10
Lopend	Inv zonnepaneel Gymzaal Kesteren	2018	22
Lopend	Inv zonnepaneel sportzaal de Linie	2018	17
Lopend	lucht/water warmtepomp de Eng	2018	73
Lopend	lucht/water warmtepomp de Biezenwei	2018	126
Lopend	lucht/water warmtepomp gymz. Kesteren	2018	36
Lopend	lucht/water warmtepomp sportz de Linie	2018	75
	<i>Energiebesparende maatregelen binnensportacc.</i>		502
Lopend	Renovatie de Biezenwei	2018	466
Lopend	Renovatie de Snellenburg 2018-2020	2018	151
Lopend	groot onderhoud de Dijkkwetters PV/WP	2018	36
Lopend	groot onderhoud de Dijkkwetters PV/WP	2020	52
	<i>duurzaam onderhoudsplan gem.gebouwen</i>		705
Lopend	Accommodatiebeleid Dodewaard / Herontwikkeling De Eng	2019	500
Lopend	Vernieuwbouw/uitbreiding Hervormde school Opheusden	2019	900
Lopend	Integraal huisvestingsplan met betrekking tot scholen (IHP)	2019	1.500
Lopend	Extra veld Voetbalvereniging Kesteren	2019	350
Lopend	Stimulering maatschappelijk rendement	2019	500
Lopend	1e Inrichting de Wegwijzer	2019	29
Nieuw	1e Inrichting onderwijsleerpakket Sebaschool	2020	42
	Totaal investeringsbedragen		5.441

Mutaties in reserves

Programma 6:		Onderwijs, Sport en Welzijn				
Bedragen x € 1.000	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<u>Bestaand Beleid</u>						
Lasten						
Baten	-360	-187	-196	-196	-196	-196
Geraamd resultaat bestaand beleid	-360	-187	-196	-196	-196	-196
<u>Nieuw Beleid</u>						
Lasten						
Baten			-33			
Geraamd resultaat nieuw beleid			-33			
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	-360	-187	-228	-196	-196	-196

Toelichting mutaties in reserves

In bestaand beleid gaat de opgenomen mutatie over de onttrekking van de jaarlijkse middelen uit de bestemmingsreserve voor het Van Lodenstein College ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten van de onderbouw van dit college. Voor het jaar 2018 is het vrijvallen zichtbaar van de reserve voor de renovatie van de onderwijshuisvesting.

Daarnaast is onder nieuw beleid opgenomen: de onttrekking van € 32.500 aan de reserve bovenwijkse voorziening voor de aanleg van het skatepark.

ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN, OVERHEAD, VPB, ONVOORZIEN

Algemeen

Van het onderdeel algemene dekkingsmiddelen, overhead, vennootschapsbelasting (VPB) en onvoorzien wijkt de opbouw af van die van de beleidsprogramma's. Dit onderdeel telt financieel wel mee voor de begroting.

Algemene dekkingsmiddelen

De omvang van de algemene dekkingsmiddelen en de toelichting daarop worden in dit hoofdstuk gepresenteerd. Algemene dekkingsmiddelen zijn middelen, die geen vooraf bepaald bestedingsdoel hebben. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld specifieke uitkeringen vanuit de rijksoverheid of de rioolheffing, waar ontvangsten en uitgaven direct aan elkaar zijn gekoppeld.

De volgende algemene dekkingsmiddelen zijn te onderscheiden:

- de algemene uitkering uit het Gemeentefonds;
- de lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is;
- beleggingen, deelnemingen en financieringsfunctie;
- verhuur en diensten van derden (het beheer van activa, die voor de openbare dienst bestemd zijn).

Deze inkomsten zijn vrij besteedbaar en derhalve niet rechtstreeks aan een programma toe te rekenen.

Specificatie van Algemene dekkingsmiddelen

Specificatie baten per taakveld algemene dekkingsmiddelen						
Bedragen x € 1.000	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<u>Baten per taakveld</u>						
050 - Treasury	117	107	91	91	91	91
061 - OZB Woningen	3.458	3.407	3.307	3.241	3.177	3.110
062 - OZB Niet woningen	1.536	1.536	1.484	1.454	1.425	1.396
063 - Parkeerbelasting						
064 - Belasting overig	2.671	1.697	1.697	1.697	216	216
070 - Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	29.151	30.219	31.526	32.125	32.020	32.788
080 - Overige baten en lasten	96					
Totalen baten algemene dekkingsmiddelen	37.028	36.965	38.105	38.608	36.929	37.601

Overhead

In juli 2016 is de nieuwe 'Notitie overhead' gepubliceerd als onderdeel van diverse wijzigingen van het 'Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten' (BBV). Deze wijzigingen zijn bedoeld om een beter inzicht in de overhead te bieden en daarmee de interne sturing en de vergelijkbaarheid tussen zowel provincies en als gemeenten te bevorderen.

Veel van onze werkzaamheden zijn gericht op onze inwoners, bedrijven en maatschappelijke partners. Om dit op een adequate en efficiënte wijze te kunnen blijven doen, dienen de interne dienstverlening en bedrijfsvoering binnen onze ambtelijke organisatie goed op orde te zijn. Daar

waar nodig zullen efficiency-maatregelen genomen worden om de interne dienstverlening te verbeteren. Een belangrijk kenmerk voor het onderdeel bedrijfsvoering binnen de gemeentelijke organisatie is het feit dat het ondersteunend van aard is.

De overhead betreft alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

De gemeente Neder-Betuwe verdeelt de kosten van de overhead in 11 categorieën in navolging van de 'Notitie Overhead' van het BBV. Voor elke van deze categorieën is in onderstaande tabel het budget voor 2020 weergegeven. Vervolgens is weergegeven waar de kosten voor de overhead aan toegerekend worden.

Categorie overhead	Begroting 2020
Leidinggevende primair proces	€ 832.083
Financiën, toezicht en controle	€ 911.755
P&O	€ 1.105.925
Inkoop	€ 36.000
Communicatie en voorlichting	€ 262.943
Juridische zaken	€ 246.115
Bestuurszaken en bestuursondersteuning	€ 301.623
Informatievoorziening en automatisering	€ 1.384.552
Facilitaire zaken en huisvesting	€ 968.754
DIV	€ 304.446
Managementondersteuning primaire proces	€ 799.087
Totaal	€ 7.153.282

Doorverdeling van overhead	
Exploitatie	€ 6.982.856
Grondexploitatie	€ 57.096
Rioolheffing	€ 113.330
Totaal	€ 7.153.282

Ten opzichte van begrotingsjaar 2019 zijn de overheadkosten 2020 in totaliteit nagenoeg gelijk gebleven. In de categorieën onderling hebben wel enige verschuivingen plaatsgevonden als gevolg van de urenrekening 2020. In totaliteit is evenals in 2019 ook in 2020 sprake van een percentage overhead t.o.v. de totale lasten van 12,7%.

Vennootschapsbelasting (VPB)

In Nederland zijn overheidsondernemingen sinds 2016 belastingplichtig voor de Nederlandse vennootschapsbelasting. Uit jaarlijkse inventarisaties van de activiteiten binnen de reguliere exploitatie blijken geen Vpb-plichtige (clusters van) activiteiten aanwezig te zijn. De inventarisatie is gebaseerd op de jaarrekeningen 2014 t/m 2016 en de (concept)begroting. Daar waar binnen bepaalde clusters van activiteiten overschotten worden behaald, wordt niet voldaan aan de criteria voor toetreding tot Vpb-ondernemerschap. De criteria om als ondernemer te kwalificeren, zijn:

- een duurzame organisatie van kapitaal en arbeid;
- en deelname aan het economisch verkeer;

- en een winstogmerk/structurele overschotten.

Met name vanwege de laatste twee criteria vallen de meeste activiteiten binnen de gemeentelijke exploitatie buiten de Vpb-plicht. Uitzondering hierop zijn de bouwgronden in exploitatie (BIE GREXEN).

Bij de VPB-vraag of sprake is van door de gemeente te verrichten ondernemersactiviteiten is het antwoord voor de BIE GREXEN positief. Over de voordelige resultaten van BIE GREXEN is per 31-12-2017, afhankelijk van de hoogte van de jaarlijkse cashflow, een percentage van 20% tot een bedrag van € 200.000 verschuldigd als Vpb. Daarboven bedraagt dit percentage 25% en wordt berekend over het jaarlijks winstsaldo van de mutaties in dat jaar.

De jaarlijkse cashflow is het verschil tussen gerealiseerde inkomsten en gerealiseerde uitgaven. Hiertoe wordt een fiscale exploitatiebegroting opgesteld, die volledig voldoet aan de wet- en regelgeving van de Wro- en Bro-uitgangspunten, de BBV voorschriften en de Vpb wetgeving. Financiële effecten van de door de Belastingdienst in rekening gebrachte Vpb komen vanaf 1-1-2016 ten laste van het gerealiseerde resultaat van de grondexploitatiebegroting van de betreffende BIE GREX projecten. In de laatste actualisatie per 1-1-2019 is rekening gehouden met de te verwachten af te dragen Vpb voor zover van toepassing.

Onvoorzien

De raming voor onvoorziene uitgaven is een wettelijk verplichte uitgavenpost. Voor 2020 en verder is voor onvoorziene uitgaven een bedrag opgenomen van € 50.000. Zie onderstaande tabel.

Budget onvoorziene uitgaven:				
	begroting 2020	Meerjarenraming		
		2021	2022	2023
Budget onvoorziene uitgaven:	50.000	50.000	50.000	50.000

Overige ontwikkelingen

Niet van toepassing.

Beleidsindicatoren

Naam Indicator:	Eenheid:	Bron:		2014	2015	2016	2017	2018
Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	CBS/COELO	Neder-Betuwe	220	215	218	224	232
			Landelijk	211	206	209	216	230
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	Basisregistratie adressen en gebouwen	Neder-Betuwe	21,2	17,2	12,5	n.b.	n.b.
			Landelijk	6,0	6,4	7,2	n.b.	n.b.
Demografische druk	%	CBS	Neder-Betuwe	79,2%	79,8%	80,8%	81,4%	82,5%
			Landelijk	67,2%	67,9%	68,5%	69,0%	69,6%
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	COELO	Neder-Betuwe	755	766	780	796	800
			Landelijk	627	637	651	644	649
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	COELO	Neder-Betuwe	811	820	833	848	840
			Landelijk	698	709	723	723	721
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	Neder-Betuwe				5,17	5,01
			Landelijk				n.v.t.	n.v.t.
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	Neder-Betuwe				4,49	4,43
			Landelijk				n.v.t.	n.v.t.
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	Eigen gegevens	Neder-Betuwe				€ 498	€ 495
			Landelijk				n.v.t.	n.v.t.
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	Eigen gegevens	Neder-Betuwe				Zie toelichting	Zie toelichting
			Landelijk				n.v.t.	n.v.t.
Overhead	% van totale lasten	Eigen gegevens	Neder-Betuwe				n.b.	11,2%
			Landelijk				n.v.t.	n.v.t.

Toelichting :

Binnen de personeelslasten van de organisatie is geen sprake van een raming voor inhuur van derden. De beschikbare middelen om inhuur van derden te laten plaatsvinden, ontstaan op het moment dat er vacatures binnen de personeelsstaat zijn, die niet worden ingevuld. Dit wordt ook wel vrijval vacaturegelden genoemd. Indien er geen vacatures zijn (dus geen vrijval vacaturegelden) kan er ook geen inhuur plaatsvinden.

Verbonden partijen

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken en wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?

Zorgen dat wij tegen zo min mogelijke kosten voor korte of lange periode financieringen kunnen krijgen.

- De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak.

Ontwikkelingen?

Regionaal Archief Rivierenland

Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken en wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?

Beheer van de overgebrachte archiefbescheiden van de deelnemers.

- Adequaar archiefbeheer: zorgen voor voldoende financiële middelen en faciliteiten om het archiefbeheer conform de wettelijke regels uit te voeren.
- Opleiding en faciliteiten medewerkers en vrijwilligers: medewerkers en vrijwilligers van het Regionaal Archief Rivierenland voldoende toerusten om het beheer op juiste wijze te doen.
- Toezicht en advisering: via periodiek overleg en het jaarlijkse inspectieverslag aan de raad verantwoording afleggen aan de deelnemende gemeenten.
- Dienstverlening: door het organiseren van tentoonstellingen, lezingen en andere geschiedkundige bijeenkomsten een breed publiek voorzien van een goede, klantvriendelijke dienstverlening. De ingebruikname van de applicatie MijnStudiezaal en de persoonlijke omgeving voor eigen historisch onderzoek bevorderen het gemak van zoeken en bewaren van gegevens.
- Openbaarheid van archieven: het digitaal ontsluiten van documenten en gegevens bevordert de openbaarheid. Publicatie van archiefstukken is een vorm actieve openbaarheid van het weergeven van oude documenten.

Ontwikkelingen?

Externe dienstverlening

Het uitbreiden van de externe dienstverlening door het vergroten van de digitale toegankelijkheid van het cultureel erfgoed is als speerpunt op rijksniveau bestempeld. Het RAR wil scannen on demand, dat nu in gebruik is voor gemeenten, ook inzetten voor individuele onderzoekers.

Onderwijs

Het onderwijs kan het RAR steeds beter vinden. Het RAR onderzoekt hoe de verdergaande digitalisering kan bijdragen aan toenemende benutting van archieven en collecties bij gebruik van educatieve lespakketten.

Netwerk

Het RAR wil van toegevoegde waarde zijn voor een regio-breed netwerk voor educatie-medewerkers en historische verenigingen.

Wat mag het kosten?

Overzicht van: Algemene dekkingsmiddelen overhead VPB onvoorzien						
Bedragen x € 1.000	rekening 2018	begroting 2019	begroting 2020	Meerjarenraming		
				2021	2022	2023
<u>Bestaand Beleid</u>						
Lasten	6.639	7.898	7.727	7.971	8.194	8.194
Baten	-38.723	-38.081	-37.869	-38.485	-37.673	-37.673
Geraamd resultaat bestaand beleid	-32.084	-30.182	-30.142	-30.514	-29.479	-29.479
<u>Nieuw Beleid</u>						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten			486	483	463	759
Baten			-929	-839	-74	-1.026
Nieuw beleid conform kadernota			-443	-356	389	-267
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			-548	-591	-552	-658
Baten						
Nieuw beleid na kadernota			-548	-591	-552	-658
Geraamd resultaat nieuw beleid			-991	-947	-163	-925
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	-32.084	-30.182	-31.133	-31.462	-29.642	-30.404

Nieuw beleid/ontwikkelingen conform kadernota

Taakveld Overhead

- **Geo informatie (structureel nadeel van € 159.450 in 2020 aflopend naar € 144.552 in 2023 en het beschikbaar stellen van € 177.000 aan investeringskredieten)**
Eenmalig registreren en meervoudig gebruiken. Efficiënter werken en minder tijd en kosten maken in hele ketenproces.
- **I&A programmagids (structureel nadeel € 25.000)**
Tijdig gebruik maken van technologische ontwikkelingen om zo onze dienstverlening aan inwoners en bedrijven blijvend op een goed niveau te houden.
- **Privacy Officer (structureel nadeel € 38.500)**
Op een juiste en consequente manier vormgeven en bewaken van het privacybeleid van de gemeente.
- **Traineeship Regio Rivierenland (nadeel € 23.750 in 2020 en vanaf 2021 structureel nadeel € 71.250)**
Er wordt dynamiek en vernieuwing op gang gebracht. Er wordt een bijdrage geleverd aan het verjongen van het personeelsbestand. Het uitwisselen van trainees binnen de regio vormt een goede basis voor het verder opzetten van gezamenlijke mobiliteitsactiviteiten. Er wordt een bijdrage geleverd om onze organisatie op de arbeidsmarkt te profileren als aantrekkelijke ontwikkelgemeente.

- **HR21 (her)waarderingen (nadeel € 16.500 in 2020 oplopend naar € 66.000 in 2023)**

Een structureel budget instellen om HR21 functieprofielen te kunnen actualiseren en te (her)waarderen. Het bestaande beleid vraagt namelijk van een aantal functies meer dan er in het verleden van werd verwacht. Door functieprofielen te actualiseren/te (her)waarderen is het mogelijk bestaand beleid uit te voeren.

- **Naar een kwalitatief en kwantitatief toekomstbestendige, organisatiebrede juridische formatie (structureel nadeel € 38.500)**

Het 'in eigen huis' borgen van juridische capaciteit, zowel organisatiebreed als specifiek op het gebied van het omgevingsrecht (Wabo, Wro, APV en BW).

- **Naar een kwalitatief en kwantitatief toekomstbestendige formatie van de Fysieke Pijler (structureel nadeel € 65.500)**

'In eigen huis' borgen van de continuïteit en kwaliteit van advisering en uitvoering op een aantal cruciale functies binnen de Fysieke Pijler.

- **Bereiken 24.000 inwoner grens**

Adequate uitvoering van de regels omtrent het bereiken van de grens van 24.000 inwoners.

Taakveld algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds

- **Budgettering areaaluitbreiding op basis nieuwbouwwoningen (voordeel € 128.800 in 2020 oplopend naar € 487.200 in 2023)**

Vooraf op basis van op te leveren nieuwbouwwoningen budgettaire ruimte creëren door op basis van de geplande opleveringen een toename van de algemene uitkering te calculeren.

Taakveld OZB woningen

- **OZB verlaging met 2% voortzetten (nadeel € 95.000 in 2023)**

De lastendruk voor onze burgers verlagen naar een norm van 100%. De onroerende zaakbelasting verlaging met 2%, die vanaf 2018 in gang is gezet, doorzetten in 2023. Het financiële effect van deze verlaging vanaf 2023 bedraagt € 95.000.

Taakveld overige baten en lasten

- **Stelpost Interbestuurlijk Programma IBP (structureel voordeel € 340.000 in 2020 oplopend naar € 590.000 in 2023)**

Naast de inzet voor specifieke onderdelen voor programma 3 fysieke leefomgeving wordt het restant van de stelpost IBP ter dekking ingezet voor het totaal nieuwe beleid in de kadernota 2020.

- **Post onvoorzien (structureel voordeel € 136.428)**

Bijstelling van de post onvoorzien naar een bedrag van € 50.000.

Effect alle taakvelden

- **Bijstelling algemene uitkering op basis van de mei circulaire 2019 (voordeel € 204.731 aflopend naar nadeel € 402.088 in 2023)**

Dit gaat over de financiële uitwerking van de mei circulaire 2019. Voor meer informatie over deze bijstelling verwijzen wij u naar de in de kadernota 2020 opgenomen bijlage "raadsinformatie mei circulaire 2019".

Nieuw beleid/ontwikkelingen na kadernota

Taakveld Treasury

- **Actualisatie diverse grondexploitaties (nadeel voor 2020 € 9.533, voor 2021 € 39.261, voor 2022 € 86.681 en voor 2023 € 86.681)**

De actualisatie van de diverse grondexploitaties resulteert in een nadelig effect voor het kunnen toerekenen van rente aan deze exploitaties.

- **Actualisatie van de financieringspositie (nadeel voor 2020 € 27.662, voor 2021 € 82.382, voor 2022 € 96.032 en voor 2023 € 36.184).**

Jaarlijks actualiseren wij de financieringspositie van de gemeente en bepalen hoeveel financieringsmiddelen nodig zijn om alle uit te voeren activiteiten te kunnen blijven doen. Door de actualisatie blijkt dat er meer rente nodig is dan er nu aanwezig is.

Effect alle taakvelden

- **Actualisatie urenrekeningen en kostendekking leges een voordeel van € 585.000 voor 2020 oplopend naar een voordeel van € 760.000 in 2023.**

In het kader van het jaarlijks samenstellen van de urenrekeningen en het bepalen van de kostendekking van de leges is de beschikbare ambtelijke capaciteit op een juiste wijze toegeschreven naar de betreffende taakvelden. Dit is gebaseerd op de meest recente rijksnotities in het kader van de BBV. Het gevolg is dat binnen al de programma's een verschuiving in ambtelijke uren heeft plaatsgevonden.

Daarnaast is de kostendekking van de leges geactualiseerd, wat heeft geresulteerd in een actualisatie van de legesopbrengsten en bijkomende kosten. Het effect op programma 7 Algemene dekkingsmiddelen, Overhead, VPB en Onvoorzien van deze twee onderwerpen bedraagt een voordeel van € 585.000 in 2020 oplopend naar € 760.000 in 2023.

Investerings

Algemene dekkingsmiddelen, Overhead, VPB en Onvoorzien			
Beschikbaar gestelde investering (lopend/toekomstig)		Startjaar	Investeringsbedragen
Beschikbaar te stellen investering (nieuw)			x € 1000
Lopend	I&A gids 2017 Implementatie BGT	2017	112
Lopend	I&A gids 2017 Optimalisatie GEO applicaties	2017	45
Lopend	I&A gids 2017/2018 Implementatie LIAS management informatie systeem	2017	84
Lopend	I&A gids 2019 Windows 10 en Office 2016	2019	40
Nieuw	I&A gids 2020-2021 GEO Ontwikkeling baisregistratie	2020	177
Totaal investeringsbedragen			457

Mutaties in reserves

Algemene dekkingsmiddelen overhead VPB onvoorzien						
Bedragen x € 1.000	rekening 2018	begroting 2019	begroting 2020	Meerjarenraming		
				2021	2022	2023
<u>Bestaand Beleid</u>						
Lasten	4.362	1.511	1.481	1.481		
Baten	-1.199	-3.022	-45			
Geraamd resultaat bestaand beleid	3.163	-1.512	1.436	1.481		
<u>Nieuw Beleid</u>						
Lasten			495			
Baten			-1.371	-196	-796	
Geraamd resultaat nieuw beleid			-876	-196	-796	
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	3.163	-1.512	560	1.285	-796	

Toelichting mutaties in reserves

Jaarschijf 2018

Onder bestaand beleid zijn voor jaarschijf 2018 de volgende toevoegingen zichtbaar:

- storting resultaat jaarstukken 2017 in de algemene reserve € 1.499.774.
- storting resultaat door te schuiven budgetten 2018 naar 2019 € 415.227 in de algemene reserve.
- storting ontvangen precariobelasting in de reserve precariobelasting € 2.447.061.
- totaal in 2018 gestort in de reserves € 4.362.062.

Onder bestaand beleid zijn voor jaarschijf 2018 de volgende onttrekkingen zichtbaar:

- onttrekking algemene reserve vanwege de doorgeschoven budgetten 2017 naar 2018 € 736.314
- onttrekking reserve precariobelasting vanwege incidentele dekking van het nieuwe beleid € 37.523.
- onttrekking algemene reserve vanwege dekking van kosten voor afsluiting van de Polsestaat € 170.000.
- onttrekking algemene reserve vanwege dekking van de kosten van inrichting van openbaar gebied voor het centrumplan Kesteren € 255.000.
- totaal in 2018 onttrokken uit de reserves € 1.198.837.

Jaarschijf 2019

Onder bestaand beleid zijn voor jaarschijf 2019 de volgende toevoegingen zichtbaar:

- storting resultaat jaarstukken 2018 in de algemene reserve € 29.913.
- storting ontvangen precariobelasting in de reserve precariobelasting € 1.480.960.
- totaal in 2019 gestort in de reserves € 1.510.873

Onder bestaand beleid zijn voor jaarschijf 2019 de volgende onttrekkingen zichtbaar:

- onttrekking algemene reserve vanwege de doorgeschoven budgetten 2018 naar 2019 € 415.277
- onttrekking algemene reserve vanwege incidentele dekking van het nieuwe beleid € 2.607.150.
- totaal in 2019 onttrokken uit de reserves € 3.022.377

Jaarschijf 2020

Onder bestaand beleid is voor jaarschijf 2020 de volgende toevoeging zichtbaar:

- storting ontvangen precariobelasting in de reserve precariobelasting € 1.480.960.
- totaal in 2020 gestort in reserves € 1.480.960.

Onder bestaand beleid zijn voor jaarschijf 2020 de volgende onttrekkingen zichtbaar:

- onttrekking algemene reserve vanwege incidentele dekking van het nieuwe beleid € 45.000.
- onttrekking algemene reserve vanwege incidentele dekking van het nieuwe beleid € 920.900.
- onttrekking algemene reserve € 450.000 om ervoor te zorgen, dat de financiële positie meerjarig een consistente lijn aantoont en zorgt voor een jaarlijks overschot van minimaal € 100.000.
- totaal in 2020 onttrokken uit de reserves € 1.415.900.

Jaarschijf 2021

Onder bestaand beleid is voor jaarschijf 2021 de volgende toevoeging zichtbaar:

- storting ontvangen precariobelasting in de reserve precariobelasting € 1.480.960.
- totaal in 2021 gestort in reserves € 1.480.960.

Onder bestaand beleid is voor jaarschijf 2021 de volgende onttrekking zichtbaar:

- onttrekking algemene reserve vanwege incidentele dekking van het nieuwe beleid € 196.000.
- totaal in 2021 onttrokken uit reserves € 196.000

Jaarschijf 2022

Onder bestaand beleid zijn voor jaarschijf 2022 de volgende onttrekkingen zichtbaar:

- onttrekking algemene reserve vanwege incidentele dekking van het nieuwe beleid € 196.000.
- onttrekking algemene reserve € 600.000 om ervoor te zorgen, dat de financiële positie meerjarig een consistente lijn aantoont en zorgt voor een jaarlijks overschot van minimaal € 100.000.
- totaal in 2022 onttrokken uit reserves € 796.000

Onder nieuw beleid jaarschijf 2020 is opgenomen het financieel effect van het verwijderen van de strik om programma 5 en de aanwezige middelen vanuit de reserve 3D over te hevelen naar de algemene reserve. Op dit programma ziet u de storting terug en bij programma 5 ziet u de vrijval. Het totaal effect van de overheveling is derhalve budgettair neutraal.

PARAGRAFEN

Paragraaf 1 Lokale heffingen

Algemeen

Conform artikel 10 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten bevat de paragraaf 'Lokale heffingen' de volgende zaken:

- het beleid rond de lokale heffingen;
- de geraamde inkomsten;
- een overzicht op hoofdlijnen van de lokale heffingen. Hieruit blijkt hoe we ervoor zorgen dat bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, de geraamde baten niet hoger uitvallen dan de geraamde lasten. Dit zijn de beleidsuitgangspunten voor de tariefstelling, waarop deze berekeningen gebaseerd zijn;
- een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid;
- een aanduiding van de lokale lastendruk;

Beleid ten aanzien van de lokale heffingen

Het totale pakket van de gemeentelijke belastingen en heffingen bestaat uit verschillende belastingen/heffingen. De rechtvaardiging hiervoor is beschreven in de belastingverordening, die de gemeenteraad heeft vastgesteld.

Voor de hoogte van de tarieven en leges gelden de volgende uitgangspunten:

- Streven naar een volledige kostendekking bij leges en andere rechten.
- De opbrengst van leges en rechten niet meer laten stijgen dan de inflatiecorrectie.
- Bij het bepalen van de opbrengst van onroerendezaakbelasting (OZB) moet de totale opbrengst hiervan gelijk blijven en mag deze alleen stijgen door toename van onroerende zaken (areaaluitbreiding).
- Stijgingen of dalingen van de WOZ-waarden mogen geen invloed hebben op de hoogte van de totale opbrengst onroerendezaakbelasting. Met andere woorden: stijgen de WOZ-waarden dan dalen de OZB-percentages, dalen de WOZ-waarden dan stijgen de OZB-percentages.
- Verlaging van de OZB-opbrengst jaarlijks met 2% in de periode tot en met 2023.

Geraamde Inkomsten

Totaaloverzicht lokale heffingen 2020					
Begroting	2019	2020	2021	2022	2023
ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN:					
1 Onroerende-zaakbelastingen:					
OZB eigenaar woningen	3.406.560	3.062.984	2.996.656	2.932.375	2.865.871
OZB eigenaar niet-woningen	920.933	889.215	871.011	853.591	836.519
OZB gebruikers niet-woningen	615.436	594.827	582.839	571.183	559.759
2 Forensenbelasting	13.786	13.786	13.786	13.786	13.786
3 Toeristenbelasting	50.525	50.525	50.525	50.525	50.525
4 Hondenbelasting	131.534	131.534	131.534	131.534	131.534
5 Precariobelasting	1.480.960	1.480.960	1.480.960	0	0
HEFFINGEN MET EEN BESTEMMING:					
6 Rioolheffing woningen	1.900.701	1.924.109	1.947.516	1.970.924	1.970.924
Rioolheffing niet-woningen	185.478	187.707	189.936	192.166	192.166
7 Afvalstoffenheffing	1.802.758	2.112.000	2.112.000	2.112.000	2.112.000
8 Lijkbezorgingrechten	276.927	276.927	276.927	276.927	276.927
9 Staangelden markten en kermissen	3.753	3.753	3.753	3.753	3.753
10 Leges:					
Bevolkingsregistratie en burgerlijke stand	338.266	329.685	329.685	329.685	329.685
Vergunningen APV	18.365	22.032	22.032	22.032	22.032
Omgevingsvergunningen	805.032	958.366	906.935	866.935	866.935
Bestemmingsplannen/vrijstellingen (M3)	106.410	45.434	45.434	45.434	45.434
Mandje 2	191.105	222.259	222.259	222.259	222.259
Verkeer en vervoer	1.819	6.573	6.573	6.573	6.573
Telecommunicatie	36.788	54.171	54.171	54.171	54.171
Diversen	2.645	2.680	2.680	2.680	2.680
	12.289.780	12.369.527	12.247.212	10.658.533	10.563.533

Overzicht op hoofdlijnen van de lokale heffingen

1. Onroerendezaakbelasting

De onroerendezaakbelasting (hierna OZB) is veruit de voornaamste gemeentelijke belasting. De OZB bestaat uit een eigenarenbelasting bij woningen en niet-woningen en een gebruikersbelasting bij niet-woningen. De OZB is een algemene belasting en de opbrengst is bedoeld voor het dekken van de lasten van de gemeente. De grondslag voor de berekening van de OZB in 2020 is de WOZ-waarde per prijspeildatum van 1 januari 2019.

Een beleidskader bij het bepalen van de opbrengst OZB is, dat de totale opbrengst OZB gelijk moet blijven en alleen mag toenemen door toename van het aantal onroerende zaken (areaaluitbreiding). Om de belastingdruk voor de inwoners van Neder-Betuwe meer gelijk te trekken met omliggende gemeenten is er een verlaging van de OZB tot stand gekomen vanuit het coalitieakkoord 2.0. Hierin is aangegeven, dat de belastingdruk genormaliseerd moet worden naar 100%. Bij de vaststelling begroting 2018 en meerjarenraming is de OZB opbrengst om die reden in de periode 2018 tot 2022 jaarlijks met 2% verlaagd. Door het aangenomen amendement bij de vaststelling van de begroting 2018 is de opbrengst OZB in dat jaar extra verlaagd met 3%.

Begroting 2020 wordt dan:	2019-2022	2020-2023	2020-2023	2020-2023	2020-2023
Heffingsjaar:	2019	2020	2021	2022	2023
WOZ waarde (x1000)					
taxatiewaarde woningen	2.142.490	2.142.490	2.142.490	2.142.490	2.142.490
taxatiewaarde niet-woningen	401.278	401.278	401.278	401.278	401.278
Totale WOZ waarde	2.267.199	2.543.768	2.543.768	2.543.768	2.543.768
Totale heffing OZB					
Eigenaars woningen	3.406.560	3.330.398	3.264.070	3.199.789	3.133.285
Eigenaars niet-woningen	920.933	889.215	871.011	853.591	836.519
Gebruikers niet-woningen	615.436	594.827	582.839	571.183	559.759
Totale heffing OZB	4.942.929	4.814.440	4.717.920	4.624.563	4.529.563

2. Forensenbelasting

Met ingang van 2014 wordt forensenbelasting geheven van eigenaren van zogenaamde tweede woningen, waaronder de chalets op de campings Rijk van Batouwe in Kesteren en Resort Rivierendal in Ochten. Deze belasting is bedoeld om eigenaren van deze tweede woningen mee te laten betalen aan de gemeenschapsvoorzieningen in onze gemeente. De gedachte hierachter is, dat de eigenaren van deze tweede woningen een groot deel van het jaar in onze gemeente zijn en daarom ook gebruik maken van de gemeenschapsvoorzieningen. Alleen voor chalets in eigendom van natuurlijke personen, die niet in de gemeente Neder-Betuwe wonen, geldt de heffing. Zij moeten meer dan negentig dagen per jaar een gemeubileerde woning hebben voor zichzelf of voor hun gezin. De aanslag wordt opgelegd aan degene, die de gemeubileerde woning heeft.

3. Toeristenbelasting

Onder de naam 'toeristenbelasting' wordt een directe belasting geheven voor overnachtingen binnen de gemeente op campings, in hotels, pensions, bed & breakfasts en dergelijke, tegen vergoeding in enige vorm. Dit geldt alleen voor personen, die niet als inwoner in de gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens zijn opgenomen. Deze belasting kan worden geheven als een bijdrage in de kosten van de gemeenschapsvoorzieningen van de gemeente. Deze kosten kunnen worden gevraagd aan de toerist. De toeristenbelasting wordt geheven aan de hand van het aantal overnachtingen. In een nachtverblijfsregister worden deze overnachtingen vastgelegd. O.g.v. het door de gemeenteraad in november 2019 vastgestelde Beleidsplan Huisvesting Arbeidsmigranten, wordt de belastingverordening aangepast zodanig dat vanaf januari 2020 ook voor arbeidsmigranten toeristenbelasting geheven kan worden. Bij de vaststelling van de aangepaste verordening wordt een eerste begrotingswijziging bijgevoegd met daarin een financiële raming en onderbouwing van de te verwachten jaarlijkse inkomsten.

4. Hondenbelasting

Onder de naam 'hondenbelasting' wordt op basis van artikel 226 van de Gemeentewet een directe belasting geheven voor het houden van honden binnen de gemeente. De belasting wordt geheven op basis van het aantal honden, dat iemand binnen de gemeente houdt. Er worden verschillende tarieven gehanteerd voor de eerste hond, de tweede en volgende honden en voor kennels. De verwachte opbrengst hondenbelasting per jaar bedraagt € 131.534.

5. Precariobelasting

Met ingang van 1 november 2013 wordt onder de naam 'precariobelasting' en op basis van artikel 228 Gemeentewet een directe belasting geheven ter zake van het hebben van buizen, kabels, draden of leidingen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond, bedoeld of genoemd in de verordening 'Verordening op de heffing en invordering van precariobelasting ter zake van buizen, kabels, draden of leidingen. Het betreft hier alleen precariobelasting op

hoogspanningskabels van Tennet en op het aardgasleidingennetwerk van Liander. De contracten uit 1986 tussen de voormalige gemeenten Dodewaard, Kesteren en Echteld met de voormalige PGEM (nu Liander) stonden een heffing op het elektriciteitsnet in beginsel in de weg. Een uitspraak van het Gerechtshof Amsterdam in oktober 2014 geeft aanleiding aan te nemen dat belanghebbende (Liander) – die het economische eigendom van het netwerk heeft – in civiel-juridische zin niet de rechtsopvolger is van de overeenkomsten uit het verleden en dat deze overeenkomsten daardoor een belastingheffing niet meer in de weg staan. Daarom is besloten over te gaan tot de heffing op het elektriciteitsnet.

Liander is landelijk en dus ook in Neder-Betuwe in bezwaar en beroep gegaan tegen de aanslagen van 2014, 2015 en 2016. De bezwaarschriften zijn ongegrond verklaard en ook de beroepszaken zijn door Rechtbank Gelderland in februari 2019 ongegrond verklaard. Liander is tegen deze uitspraken niet in hoger beroep gegaan. De opbrengst precariobelasting staat daarmee vast.

Per 1 juli 2017 is de Wet tot afschaffing van de precariobelasting op nutswerken in werking getreden. Er geldt echter voor gemeenten die op 10 februari 2016 in hun belastingverordening een tarief hadden voor nutsnetwerken een overgangsregeling. Deze gemeenten mogen uiterlijk tot 1 januari 2022 nog precario op nutsnetwerken blijven heffen. Onder de overgangsregeling kan een gemeente maximaal het tarief in rekening brengen dat op 10 februari 2016 gold. Voor Neder-Betuwe is de heffing vanaf 1 januari 2022 dus niet meer mogelijk.

6. Rioolheffing

Onder de naam 'rioolheffing' wordt een recht geheven van de eigenaar van een eigendom van waaruit afvalwater direct of indirect op de gemeentelijke riolering wordt afgevoerd. De belasting wordt geheven met een vast bedrag per perceel. De rioolheffingen (inkomsten) moeten 100% kostendekkend en in balans zijn met de uitgaven. De heffing wordt jaarlijks bij de vaststelling van het tarief geïndexeerd op basis van de consumenten index volgens het CBS. De onderstaande tabellen zijn gebaseerd op het vastgestelde Gemeentelijk Rioleringsplan 2019-2023.

Rioolheffing	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal rioolaansluitingen	9.358	9.473	9.588	9.703	9.818
Tarief	222,93	222,93	222,93	222,93	222,93
Opbrengst rioolheffing	2.086.179	2.111.816	2.137.453	2.163.090	2.188.727
Opbrengst rioolheffing woningen	1.900.701	1.924.109	1.947.516	1.970.924	1.994.332
Opbrengst rioolheffing niet-woningen	185.478	187.707	189.936	192.166	194.395

Berekening kostendekkendheid rioolheffing	
Netto kosten taakveld incl. (omslag)rente	€ 1.596.674
Toegerekende Overhead	€ 113.330
BTW	€ 623.252
Dotatie aan de voorziening	€ -76.433
Totale opbrengsten	€ 2.143.493
Totaal kosten	€ 2.143.493
Dekkingspercentage	100%

7. Afvalstoffenheffing

Afvalstoffenheffing wordt geheven aan mensen, die in de gemeente Neder-Betuwe hun huishoudelijke afval moeten inzamelen, omdat hun perceel valt onder de Wet milieubeheer. De heffing geldt per perceel. De inzameling van huishoudelijke afvalstoffen, het vaststellen van de tarieven en het innen van de heffing wordt uitgevoerd op regionaal niveau (Avri/BSR).

Afvalstoffenheffing	2019	*2020	2021	2022	2023
<u>Basistarief (voor iedereen gelijk)</u>	169,00	193,00	196,00	196,00	183,00
Per extra grijze container	50,00	50,00	50,00	50,00	50,00
<u>Variabel tarief (per keer)</u>					
- grijze container 140 liter	4,67	5,60	5,60	6,07	6,53
- grijze container 240 liter	8,00	9,60	9,60	10,40	11,20
- gft-container (140 en 240 liter)	gratis	gratis	gratis	gratis	gratis
- papiercontainer (140 en 240 liter)	gratis	gratis	gratis	gratis	gratis
- inworp ondergrondse container (60 liter)					
- inworp ondergrondse container (30 liter)	1,00	1,20	1,20	1,30	1,40
- container (140 en 240 liter) en zakken voor plastic verpakkingen en drinkpakken	gratis	gratis	gratis	gratis	gratis
- brengcontainers voor glas en blik, papier, textiel	gratis	gratis	gratis	gratis	gratis
- milieubox	gratis	gratis	gratis	gratis	gratis
- restafval op milieustraat per huisvuilzak (60 liter)	2,40	2,40	2,40	2,40	2,40
- voorrijtarief voor aan huis ophalen van grof huishoudelijk afval	€ 20,-	€ 20,-	€ 20,-	20,00	20,00
- een containerwisseling van 240 liter grijze container naar een 140 liter grijze container is gratis. Alle andere containerwisselingen, per container (via factuur)	35,00	35,00	35,00	35,00	35,00
Gemiddelde tarief afvalstofheffing per betalende huisaansluiting*	219,00	235,00	238,00	242,00	233,00

* Bron: AVRI begroting 2020 en meerjarenraming 2021-2023

* Basis- en variabel tarief vanaf 2020-2023 o.b.v. de begroting 2020. Tarieven 2020 worden eind 2019 vastgesteld.

8. Lijkbezorgingsrechten

Op basis van een verordening worden rechten geheven voor het gebruik van de algemene begraafplaatsen en voor gemeentelijke diensten, die daarmee samenhangen. De aanvrager, gebruiker of begunstigde betaalt de rechten. Het geactualiseerde beleids- en beheerplan begraafplaatsen 2018 -2021 heeft geleid tot een toekomstbestendig begraafplaatsenbeleid, Gelijktijdig zijn de tarieven verlaagd. In de tarieven van de lijkbezorgingsrechten zijn de volgende uitgaven niet meer meegenomen:

- het onderhoud van de niet-actieve begraafplaatsen;
- de uren voor beleid en algemene informatieverschaffing of klachtbehandeling.

Zo sluiten deze tarieven beter aan op de begraafrechten in de regio.

Berekening kostendekkendheid lijkbezorgingsrechten	
Netto kosten taakveld incl. (omslag)rente	€ 242.517
Toe te rekenen kosten	€ 243.869
Overhead	€ 31.549
Totaal opbrengsten (rechten)	€ 274.615
Totaal kosten	€ 275.418
Dekkingspercentage	100%

9. Marktgeden

Onder de naam 'marktgeden' wordt een recht voor een marktstandplaats gegeven, zoals bedoeld in de marktgedenverordening. Daaronder vallen ook de diensten, die de gemeente hiervoor verleent. Het recht wordt gegeven aan de houder van de marktstandplaats.

Berekening kostendekkendheid marktgeden per 2020	
Netto kosten taakveld incl. (omslag)rente	€ 36.872
Toe te rekenen kosten (ex overhead)	€ 2.937
Overhead	€ 1.426
Totaal opbrengsten (rechten)	€ 3.445
Totaal kosten	€ 4.363
Dekkingspercentage	79%

10. Leges

De naam 'leges' staat voor veel verschillende rechten voor diensten door het gemeentebestuur. De aanvrager of degene voor wie de dienst is verleend, betaalt. In december 2019 worden de tarieven in de Legesverordening 2020 verhoogd met de inflatiecorrectie en vastgesteld.

De huidige kostendekkingspercentages zijn per titel van de legesverordening zoals hieronder. De inflatiecorrectie is hierin nog niet meegenomen.

Recapitulatie kostendekkendheid leges 2020 gemeente Neder-Betuwe				
		Totale kosten	Opbrengsten	Kostendekkendheidspercentage
Totaal		€ 1.656.220	€ 1.641.200	99%
Titel 1	Algemene dienstverlening	€ 521.764	€ 393.925	75%
Hoofdstuk 1	Burgerlijke stand	€ 134.428	€ 122.558	91%
Hoofdstuk 2	Reisdocumenten en Nederlandse identiteitskaart	€ 98.711	€ 61.953	63%
Hoofdstuk 3	Rijbewijzen	€ 144.023	€ 118.986	83%
Hoofdstuk 4	Verstrekingen uit de basisregistratie personen	€ 17.529	€ 3.884	22%
Hoofdstuk 9	Overige publiekszaken	€ 15.556	€ 9.622	62%
Hoofdstuk 12	Leegstandwet	€ 434	€ 597	137%
Hoofdstuk 16	Kansspelen	€ 1.228	€ 815	66%
Hoofdstuk 17	Telecommunicatie	€ 54.225	€ 54.171	100%
Hoofdstuk 18	Verkeer en vervoer	€ 8.229	€ 6.573	80%
Hoofdstuk 19	Naturalisatie en optie	€ 25.411	€ 12.083	48%
Hoofdstuk 20	Diversen	€ 21.990	€ 2.682	12%
Titel 2	Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/ omgevingsvergunning	€ 1.090.325	€ 1.226.058	112%
Hoofdstuk 2	Vooroverleg/beoordeling conceptaanvraag	€ 41.076	€ 11.106	27%
Hoofdstuk 3	Omgevingsvergunning	€ 842.589	€ 1.003.616	119%
Hoofdstuk 8	Bestemmingswijzigingen zonder activiteiten	€ 206.659	€ 211.336	102%

Titel 3	Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn en niet vallend onder titel 2	€ 44.131	€ 21.218	48%
Hoofdstuk 1	Horeca	€ 17.249	€ 8.246	48%
Hoofdstuk 2	Organiseren evenementen	€ 3.717	€ 1.609	43%
Hoofdstuk 5	Marktstandplaatsen	€ 11.131	€ 5.516	
Hoofdstuk 7	In deze titel niet benoemde vergunning, ontheffing of andere beschikking	€ 12.034	€ 5.845	49%

Tarieven

De aanvrager van door de gemeente verleende of nog te verlenen diensten moet hiervoor betalen. De bedragen zijn vermeld in de 'Tariefsverordening bedrijfsmatig verstrekte diensten'.

Een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid

Bij de kwijtschelding van heffingen wordt in Neder-Betuwe de 100% norm van de relevante bijstandsnorm gehanteerd. Voor de overige regels wordt het Rijksbeleid gevolgd. Dit betekent dat kwijtschelding wordt verleend voor de hondenbelasting, de rioolheffing en de onroerendezaakbelastingen. Voor overige heffingen en rechten geldt geen kwijtschelding. Het aantal verzoeken om kwijtschelding in 2020 is geraamd op 15.

Een aanduiding van de lokale lastendruk

Belastingdruk per huishouden (bewoner/eigenaar)				
	OZB	Afval	Riool	Totaal
Gemeente Neder-Betuwe 2019	€ 389	€ 219	€ 223	€ 831
Gemeente Neder-Betuwe 2020	€ 381	€ 235	€ 223	€ 839
Vershil 2019/2020	-2%	7%	0%	1%

Belastingdruk per huishouden (bewoner/huurder)				
	OZB	Afval	Riool	Totaal
Gemeente Neder-Betuwe 2019	€ 0	€ 219	€ 0	€ 219
Gemeente Neder-Betuwe 2020	€ 0	€ 235	€ 0	€ 235
Vershil 2019/2020		7%		7%

Uitgangspunten:

- Het tarief voor de afvalstoffenheffing is afkomstig uit de begroting 2020 AVRI 'Basis- en variabel tarief vanaf 2020-2023'. De tarieven voor 2020 worden eind 2019 vastgesteld.
- Uit de cijfers gepubliceerd door Coelo.nl (het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) blijkt, dat voor 2019 de gemiddelde waarde van een woning binnen de gemeente Neder-Betuwe afgerond € 244.760 bedraagt.
- Vanaf 2019 is er gestart met 'Afval scheiden, heel gewoon', een andere manier van afval aanbieden door de inwoners van Neder-Betuwe. Het scheiden van afval wordt hiermee verder gestimuleerd. Elk huishouden betaalt een gelijk basisbedrag en daarnaast een bedrag per aanbieding van restafval in een ondergrondse container. Het aanbieden van plastic en drinkpakken, papier en gft afval is gratis. Uitsluitend in het buitengebied blijven de grijze containers in gebruik.
- Om de vergelijking te kunnen maken met de buurgemeenten zijn de ingevulde tarieven 2019 aangeleverd door Coelo.nl. Het betreft de gemiddelde belastingdruk voor een meerpersoonshuishouden. Het gemiddelde tarief voor de afvalstofheffing wijkt af van de gehanteerde gemiddelden van de gemeente, omdat Coelo voor het aantal legingen historische cijfers van het CBS hanteert.

Vergelijking belastingdruk huishouden 2019 (bewoner/eigenaar)				
	OZB	Afval	Riool	Totaal
Gemeente Neder-Betuwe	€ 389	€ 219	€ 223	€ 831
Gemeente Buren	€ 388	€ 222	€ 225	€ 835
Gemeente Overbetuwe	€ 261	€ 182	€ 94	€ 537
Gemeente West Maas en Waal	€ 316	€ 224	€ 276	€ 816
Bron: Coelo				

Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicomanagement

Algemeen

Het kader voor de uitvoering van het risicomanagement en de bepaling van het weerstandsvermogen worden gevormd door de 'Nota weerstandsvermogen en risicobeheersing 2019' die dit jaar is geactualiseerd en op 4 juli 2019 is vastgesteld. Deze paragraaf geeft aan op welke wijze het risicomanagement wordt uitgevoerd, welke risico's er zijn en of ons weerstandsvermogen voldoende is.

Risicomanagement

Risicomanagement is een hulpmiddel om op een systematische en uitgesproken manier risico's in kaart te brengen, te beoordelen en door een proactieve houding beter te beheersen. De werkwijze is: risico's in kaart brengen, mogelijke beheermaatregelen bepalen en de (overgebleven) financiële gevolgen van de risico's in cijfers uitdrukken. Door bij beleidsvorming al heel vroeg na te denken over de mogelijke risico's van bepaalde keuzes zijn deze mogelijk te voorkomen of te verminderen of kan beleid worden bijgesteld. Met het managen van risico's kun je geen gebeurtenissen met een negatief gevolg voorkomen. Het biedt wel de geruststelling, dat tevoren alles is gedaan om de risico's te voorkomen of het effect bewust te verminderen en de zekerheid, dat er voldoende financiële middelen zijn als een risico werkelijkheid wordt.

Risicomanagement is een systematisch en regelmatig terugkerend proces om risico's te onderkennen, te analyseren en te beoordelen en op basis daarvan maatregelen te nemen en het eindresultaat te bekijken. Daarbij ligt het accent op de financiële, personele en organisatorische risico's, grondexploitatie- en risico's van deelnemingen en verbonden partijen. De genoemde nota beoogt het risicomanagement meer op een systematische manier uit te voeren met een breed bereik. Daarbij gaat het ook om juridische, maatschappelijke en politieke risico's (imago), technische risico's en risico's in het sociaal domein. Risicomanagement beschouwen we hierbij niet als een doel op zich. Met meer inzicht in de risico's kunnen we ons weerstandsvermogen beter bepalen. Het weerstandsvermogen speelt een belangrijke rol bij de bepaling van ons financieel perspectief.

Om ook in de toekomst een financieel gezonde gemeente te blijven, gaan we verstandig en verantwoord om met risico's. Deze zijn onlosmakelijk verbonden met de uitvoering van bedrijfsprocessen en kunnen nooit helemaal worden uitgesloten. We willen ons bewust zijn van de risico's die we lopen en van de beheersingsmaatregelen die we kunnen nemen. Bij de beheersing van de risico's hanteren wij als beleidslijn, dat er sprake moet zijn van een evenwicht tussen praktische uitvoerbaarheid, effectiviteit en kosten (efficiency) van een maatregel. Wij streven na om geen onnodige risico's te lopen en, mits financieel verantwoord, risico's af te dekken door verzekeringen. Wij hebben verzekeringen afgesloten voor aansprakelijkstelling door derden, schade aan opstallen en tegen fraude. Risico's die niet worden afgedekt door een verzekering of een voorziening moeten kunnen worden opgevangen door de beschikbare weerstandscapaciteit. De definitie van een risico luidt als volgt: de kans op een gebeurtenis, die zowel negatieve als positieve gevolgen voor de gemeente kan hebben en waarvan de grootte op dit moment onbekend is, maar van grote betekenis kan zijn. Voor het opnemen van een risico hanteren we een ondergrens van € 100.000.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen bestaat uit het verschil tussen:

De beschikbare weerstandscapaciteit; de middelen waarover de gemeente kan beschikken om onverwachte en hoge kosten te dekken, en:

De financieel in cijfers uitgedrukte risico's: het totaal van de financieel in cijfers uitgedrukte risico's die de gemeente loopt ondanks de beheersmaatregelen.

De verhouding wordt uitgedrukt in de hieronder gepresenteerde waarderingstabel, die opgenomen is in de 'Nota weerstandsvermogen en risicobeheersing 2019'.

Verhouding benodigde weerstandscapaciteit

Verhouding	Betekenis
> 2,0	Uitstekend
1,4 tot 2,0	Ruim voldoende
1,0 tot 1,4	Voldoende
0,8 tot 1,0	Matig
0,6 tot 0,8	Onvoldoende
< 0,6	Ruim onvoldoende

In het bestaan van Neder-Betuwe heeft deze verhouding zich de afgelopen jaren positief ontwikkeld. Op basis van de herberekening van de beschikbare weerstandscapaciteit en de risico's blijkt dat ten opzichte van de berekening bij de Jaarstukken 2018 (4,6) de weerstandsratio daalt naar 1,9. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door de afname van de weerstandscapaciteit, de algemene reserve daalt met circa € 4,0 miljoen als gevolg van de geplande onttrekkingen. Anderzijds neemt het risico toe als gevolg van de ontwikkelingen in het Sociaal domein (Wmo, Jeugd en Participatie). Deze zijn: toenemende zorg(kosten) en het verwijderen van de 'strik' van programma 5. Hierdoor worden de risico's groter.

Uitgangspunt op basis van het huidige coalitieakkoord is een verhouding van minimaal 1.0. Op basis van de berekening uit deze paragraaf blijkt dat verhouding voor de weerstandscapaciteit hieraan voldoet. De classificatie van de weerstandsverhouding is op basis van de recente herberekening 'ruim voldoende' (1,9).

De reserve precariobelasting is, zoals besloten, geen onderdeel meer van de weerstandscapaciteit. De reserve is nu € 6,6 miljoen groot en groeit jaarlijks met 1,48 miljoen naar 11,1 miljoen per eind 2021.

Kengetallen

In deze risicoparagraaf is een aantal financiële kengetallen opgenomen, dat inzicht geeft in de financiële positie van de gemeente. Deze kengetallen zijn met ingang van de jaarstukken 2015 opgenomen op grond van een wijziging van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Aan het eind van deze paragraaf zijn deze vermeld met een toelichting op de betekenis en de berekening ervan.

Actueel overzicht van de berekening van de weerstandscapaciteit en weerstandsratio

Berekening van de weerstandscapaciteit, de financiële risico's, het weerstandsvermogen en het weerstandsratio			
Weerstandscapaciteit	Begroting 2019	Jaarstukken 2018	Begroting 2020
Reserves:			
Algemene reserve	-8.931.850	-13.374.000	-9.461.000
Reserve precariobelasting*	-7.812.000		
Subtotaal – Reserves	-16.743.850	-13.374.000	-9.461.000
Heffingen:			
OZB x)	0	0	0
Leges en andere heffingen x)	0	0	0
Onbenutte belastingcapaciteit	0	0	0
Onvoorzien:			
Onvoorzien algemeen	-186.000	0	-50.000
Saldo onvoorzien	-186.000	0	-50.000
Jaarrekeningresultaat:			
Verwachte storting/onttrekking jaarrekeningresultaat	-1.780.000	-30.000	-310.000
Saldo jaarrekeningresultaat	-1.780.000	-30.000	-310.000
Totaal beschikbaar weerstandscapaciteit	-18.709.850	-13.404.000	-9.821.000
Financiële risico's	Begroting 2019	Jaarstukken 2018	Begroting 2020
Totaal risico's	10.999.306	2.927.506	5.235.638
Totaal beschikbaar weerstandscapaciteit	-18.709.850	-13.404.000	-9.821.000
Saldo weerstandsvermogen(weerstandscapaciteit minus risico's)	-7.710.544	-10.476.494	-4.585.362
Weerstandsratio	1,7	4,6	1,9
	Ruim voldoende	Uitstekend	Ruim voldoende

* Middels besluitvorming jaarrekening 2018 is besloten het onderdeel precariobelasting inclusief bijbehorende risico's geen onderdeel meer uit te laten maken van de berekening van de weerstandscapaciteit. Dit omdat u middels de motie van 5 november 2016 heeft aangegeven de opbrengst uit precario 'terug te geven' aan de burgers. Daarmee heeft de reserve een bindende bestemming en is geen onderdeel meer van de weerstandscapaciteit.

Overzicht van risico's gelijk of groter dan € 100.000

Risico	nr.	Begroting 2019	Jaarstukken 2018	Begroting 2020	Vershil B2020- R2018	Risicoscore
Grondexploitaties:						
Algemene risico's grondexploitaties	1	597.000	358.000	358.000	-	Laag
Specifieke risico's grondexploitaties	2	745.000	38.000	38.000	-	Midden
Verbonden partijen:						
Risico's verbonden partijen	3	1.121.506	1.111.506	1.321.376	209.870	Midden
Openeinde regelingen:						
Uitvoering 3 Decentralisaties	4	-	-	2.500.000	2.500.000	Hoog
Overige risico's						
Personeel & organisatie (bedrijfsvoering)	5	920.000	920.000	1.080.000	160.000	Midden
Ontwikkelingen gemeentefonds	6	300.000	300.000	320.000	20.000	Midden
Precariobelasting kabels en leidingen	7	7.030.800	-	-	-	Hoog
Crisisbeheersing en rampenbestrijding	8	100.000	100.000	100.000	-	Midden
Renteontwikkeling	9	100.000	100.000	100.000	-	
Overige risico's < € 100.000		85.000	-	-	-	
		10.999.306	2.927.506	5.817.376	2.889.870	
<i>Waarschijnlijkheidsfactor</i>				90%		
		10.999.306	2.927.506	5.235.638		

Op basis van de in juli 2019 vastgestelde Nota Weerstandsvermogen en risicobeheersing 2019 wordt een waarschijnlijkheidsfactor van 90% op het totaal van de becijferde risico's toegepast. Niet alle risico's doen zich namelijk gelijktijdig voor. Hiermee wordt het totaal van het geldelijke gevolg van alle risico's gecorrigeerd.

Grondexploitaties

1. Algemene risico's grondexploitaties

Grondexploitaties kennen algemene en specifieke risico's. De algemene risico's bestaan onder andere uit rentestijgingen, stijging van het inflatiecijfer, aanbestedingsrisico's, marktontwikkelingen en vertragingen in de planvorming of in de gronduitgifte. Voor de dekking van algemene, niet gespecificeerde risico's, die de gemeente met de huidige exploitaties loopt, is een risico inschatting opgenomen van € 358.000. Voor een verdere specificatie van de boekwaarden verwijzen wij u naar het overzicht 'Actuele prognose van de verwachte resultaten diverse grondcomplexen' in paragraaf 6. over grondbeleid. In dit overzicht zijn de contante waarden van de verwachte verliezen en winsten opgenomen. De verliezen zijn conform het BBV afgedekt via de verliesvoorziening.

2. Specifieke risico's grondexploitaties

De hier genoemde risico's sluiten aan op de informatie in paragraaf 6. Grondbeleid:

- Bonengraaf-West € 38.000

Voor het project Bonengraaf-West is - doordat sprake is van een positieve boekwaarde - géén algemeen risico ingeschat. Aangezien het in de huidige markt onzeker is of het werk ook voor de geraamde investering kan worden aanbesteed, is een specifiek risico ingeschat op 10% van de nog te maken kosten. De ingeschatte specifieke risico's voor het ABC en Herenland zijn vervallen. Bij het ABC verloopt de verkoop volgens plan en bij Herenland zijn er positieve ontwikkelingen rondom een hinderzone van een boomkweker.

Verbonden partijen

#			Bijdrage 2020	Risico inschatting
1	Veiligheidsregio Gelderland-Zuid	GR	1.606.057	63.655
2	Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD)	GR	1.266.415	61.231
3	Gemeenschappelijke regeling Regio Rivierenland	GR	202.123	-
4	AVRI	GR	-	352.556
5	Omgevingsdienst Rivierenland	GR	1.565.189	-
6	Regionaal archief Rivierenland	GR	266.292	-
7	Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal	GR	-	-
8	Werkzaak Rivierenland	GR	120.000	33.934
9	Industrieschap Medel	GR	-	-
10	Casterhoven	Venn	-	810.000
11	Waterbedrijf Vitens N.V.	Venn	-	-
12	N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Venn	-	-
			5.026.076	1.321.376

3. Risico's verbonden partijen

De gemeente heeft te maken met verbonden partijen zoals de gemeenschappelijke regelingen waaraan wij deelnemen. Daarnaast zijn er externe partijen, waarbij de gemeente via het aandelenbezit risico's kan lopen. Bij deze laatste partijen gaat het om schommelingen in de waarde van de aandelen of het dividend. Bij risico's van een verbonden partij gaat het in hoofdzaak om financiële en bestuurlijke risico's, die mede verband houden met de structuur, organisatie en bedrijfsvoering van een verbonden partij. Het risico is per verbonden partij bepaald met oog voor het beleid dat de gemeenschappelijke regeling zelf voert op het gebied van weerstandsvermogen en risicomanagement. De gemeenschappelijke regeling moet zelf aan risicomanagement doen en de eigen risico's voldoende afdekken. Als dat niet het geval is dan moeten de gemeenten het niet afgedekte deel compenseren. De uitkomst en toelichting hierop zijn in de paragraaf verbonden partijen per gemeenschappelijke regeling vermeld.

Uit de tabel blijkt dat het bij een viertal gemeenschappelijke regelingen nodig is, dat de gemeente een deel van de risico's afdekt. Via de zienswijzen, die worden ingediend op de begrotingen en jaarverslagen, worden deze gemeenschappelijke regelingen dringend verzocht de weerstandscapaciteit op voldoende hoogte te brengen. De risico's rond Industrieschap Medel en Casterhoven worden hierna afzonderlijk toegelicht.

Industrieschap Medel

Voor het totale project Medel hebben wij in deze begroting geen risico opgenomen. Uit de actuele door het industrieschap Medel opgestelde risicoanalyse blijkt dat het (voorziene) positieve resultaat uit de grondexploitatie tot op heden groter is dan de benodigde risicoreservering. Medio 2019 heeft de Raad van State (RvS) n.a.v. het Programma Aanpak Stikstof (PAS) een negatieve uitspraak gedaan. Als gevolg van deze uitspraak werd ook het bestemmingsplan voor uitbreiding van het bedrijvenpark Medel, 'Medel Afronding', vernietigd. Het gevolg is een forse vertraging in de aanleg en uitgifte van 'Medel Afronding'. De gevolgen van de vertraging en de aanpassing van het plan zullen worden vertaald naar de grondexploitatie en risicoanalyse voor 'Medel Afronding'. Hoewel hiervan negatieve gevolgen zijn te verwachten, zullen deze niet groot zijn.

Casterhoven

Begin 2018 is de grondexploitatie uit 2015 geactualiseerd. Op basis van het worst case scenario van de uitvoering van de geactualiseerde GREX is een risico berekend van € 810.000. Dit bedrag is aanzienlijk lager dan het bedrag op grond van het vorige worst case scenario ad. € 4.100.000. Deze verlaging van het risico houdt direct verband met de volgende factoren:

- sterke verbetering van de marktpositie. In de tussenliggende periode is de vraag flink toegenomen, er is veel grond verkocht en bouwrijp gemaakt;

- grondprijfsafspraken zijn gemaakt voor een groot deel van het restende deel van het plan;
- voor een groot deel van het nog uit te voeren plan zijn bestemmingsplannen vastgesteld en kan de uitvoering gebeuren. Alleen voor fase 7, de laatste fase, dienen nog de planologische kaders te worden vastgesteld.

De beperking door de provincie voor Neder-Betuwe lijkt geen belemmering te vormen voor een tijdige uitvoering van het resterende plan. De woningbehoefte voor Neder-Betuwe is door een extern onderzoek in voldoende mate aangetoond.

Openeindregelingen

4. 3D (Jeugd, Wmo en Participatie)

Waar in de eerste jaren de budgetten voor de Wmo, Jeugd en Participatie overschotten lieten zien, ontstaat een kentering in de resultaten. Het jaar 2018 en ook de verwachtingen voor 2019 en verdere jaren laten een negatieve ontwikkeling zien. De kosten voor de zorg blijven toenemen, niet alleen door het uitbreiden van de totale omvang, ook de kosten voor de individuele situaties nemen toe. Met het vervallen van de 'strik' om programma 5 en van de reserve decentralisaties worden eventuele extra tekorten opgevangen uit het weerstandsvermogen. Voor het uitvoeren van de regelingen Wmo, Jeugd en de Participatie zijn de volgende risico's onderkend:

- Onduidelijkheid over het verloop en de omvang van de rijksbijdragen (Jeugdwet en Participatiewet)
- Onvoldoende inzicht in het effect van het abonnementstarief voor de Wmo op de zorg- & uitvoeringskosten
- Er is sprake van een stijgend niveau in aanvragen en zorguitgaven in de HBH en hulpmiddelen
- Toenemende kosten voor woningaanpassingen
- Stijgende kosten Jeugdzorg (per jeugdcliënt)
- Volume- en prijsontwikkelingen
- Onzekerheid in de bekostiging van de nieuwe inburgeringstaak met ingang van 2021
- Effecten van de door-decentralisatie van Beschermd wonen
- Onzekerheden ten aanzien van de BTW-compensatie voor sport (SPUK)

De uitgaven en het beschikbare budget worden nauwgezet gevolgd. Op basis van een analyse van de min.-max.-scenario's worden de risico's ingeschat op circa € 0,8 miljoen per begrotingsjaar. Gegeven het feit dat met het treffen van maatregelen een periode van circa 3 jaar is gemoed, wordt het totale risico voor het sociaal domein berekend op € 2,5 miljoen. Via de vaste P&C-cyclus worden deze ontwikkelingen gevolgd en waar noodzakelijk bijgesteld met voorgestelde maatregelen.

Overige risico's

5. Personeel en Organisatie (bedrijfsvoering)

Het betreft specifieke risico's zoals wachtgeld en pensioenen van politieke ambtsdragers, ontslag (bijv. van werk naar werktrajecten) en WW en ZW uitkeringen van medewerkers. Daarnaast zijn er risico's rond informatieveiligheid, privacy en hardware. Gebeurtenissen kunnen leiden tot financiële, juridische en imagoschade. Om deze risico's zoveel mogelijk te beperken zijn diverse beheersmaatregelen getroffen op het terrein van informatiebeveiliging. Denk aan penetratietesten, stimuleren van de bewustwording van medewerkers door voorlichting en training, back-up, uitwijkfaciliteiten en verzekeringen. Voor al deze risico's hebben wij een inschatting gemaakt van € 1.080.000 (10% van de totale personeels- en bestuurskosten uit de begroting 2020).

6. Ontwikkeling gemeentefonds

De uitkeringen uit het Gemeentefonds zijn aan schommelingen onderhevig. Dit doordat de definitieve uitkering aan de gemeenten beïnvloed wordt door de rijksuitgaven ten opzichte van de begroting. Om deze schommelingen op te vangen, is een risicobedrag van € 320.000 opgenomen (1% van de algemene uitkering).

7. Precariobelasting

Het risico precariobelasting is komen te vervallen.

8. Crisisbeheersing en rampenbestrijding

In de gemeente kunnen zich allerlei crises en rampen voordoen. Denk bijvoorbeeld aan alle vormen van natuurgeweld en explosie/brand met gevaarlijke stoffen. Een extra risico voor onze gemeente vormen belangrijke transportaders zoals de Betuweroute, Rijn, Waal en een drukke snelweg als de A15. Als voorbeelden van crises worden de hoge waterstanden in 1995 en de wateroverlast in de kern van Opheusden in 2014 genoemd. Als zich een crisis voordoet, kan de gemeente te maken krijgen met (hoge) beheerskosten. Daarom is een risicoschatting gemaakt, die uitkomt op € 100.000, uitgaande van een financieel risico van € 500.000 per ramp of crisis met een kans van 20% (1x in de 5 jaar). Beheersmaatregelen zijn o.a.:

- actueel houden van de regionale en lokale rampen- en incidentbestrijdingsplannen;
- oefenen van rampenscenario's met de medewerkers, die een rol hebben in de lokale crisisorganisatie;
- in- en uitvoeren van het Regionaal Crisisplan.

9. Renteontwikkeling

De rente bevindt zich op een historisch laag niveau. Deze kan alleen nog stijgen. Signalen uit de markt wijzen er op, dat de kans groot is dat de rente de komende tijd weer wat gaat stijgen. Daarom is het risico dat voorheen geschat werd op € 100.000. Een beheersmaatregel is o.a. het opstellen van een overzicht van toekomstige inkomsten en uitgaven.

Overzicht kengetallen

Het betreft de volgende kengetallen, die voor 2020 gebaseerd zijn op de voorziene balans met ingang van 1-1-2020. In kleur is de norm aangegeven die geadviseerd wordt door de provincie en die afgeleid is van landelijke normeringen.

Groen: voldoende

Oranje: matig

Rood : onvoldoende

Kengetal	Signaleringswaarden Provincie			Waarden gemeente Neder-Betuwe						
	minst risicovol	neutraal	meest risicovol	Rek. 2018	Begr. 2019	Begr. 2020	Begr. 2021	Begr. 2022	Begr. 2023	
Netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%	31%	56%	67%	70%	78%	83%	
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<90%	90-130%	>130%	30%	55%	66%	69%	77%	81%	
Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%	44%	35%	32%	33%	31%	30%	
Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%	2%	3%	1%	-1%	-2%	0%	
Structurele exploitatieruimte	>0%	0%	<0%	-1,5%	0,4%	0,6%	0,3%	0,2%	0,3%	
Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%	111%	115%	113%				

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Het kengetal 'netto schuldquote', ook wel 'netto-schuld' geeft aan hoe groot de schuldenlast is ten opzichte van de eigen middelen of baten. Deze verhouding zegt het meest over de financiële

vermogenspositie van de gemeente. Het geeft aan of er investeringsruimte is of niet. Ook zegt de netto schuldquote iets over de flexibiliteit van de begroting. Hoe hoger de schuld is hoe meer kapitaallasten er zijn (rente en aflossing), waardoor een begroting minder flexibel wordt. De netto schuldquote geeft daarmee een aanwijzing over de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge schuld kan echter ook worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten, die vervolgens worden doorgeleend aan instellingen, die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. Bij Neder-Betuwe gaat het om een aantal leningen aan dorpshuizen. Om inzicht te krijgen in de mate waarin sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). De stijging van 2020 (en 2019) ten opzichte van de verhouding uit de Jaarstukken 2018 komt doordat de verwachting is dat er aanvullende financiering moet worden aangetrokken als gevolg van de investeringen uit het meerjareninvesteringsplan uit deze begroting. De VNG en de provincie Gelderland geven aan dat wanneer de schuld lager is dan de jaaromzet (< 100%) dit als voldoende wordt beschouwd en boven de 130% als onvoldoende. Daartussen is de netto schuldquote matig te noemen. Neder- Betuwe heeft een netto schuldquote van 67% voor het jaar 2020 en dat valt in de categorie 'minst risico'.

Verhouding tussen vreemd en eigen vermogen (solvabiliteitsratio)

De 'solvabiliteitsratio' geeft de mate aan waarin de gemeentelijke bezittingen zijn betaald met eigen middelen. Anders gezegd: het aandeel van het eigen vermogen in het totale vermogen. Hoe hoger de verhouding eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen is (het financiële kengetal solvabiliteitsratio des te gezonder de gemeente.

Het provinciaal toezichtskader op gemeenten geeft aan dat wanneer 50% van het totaal vermogen uit eigen vermogen bestaat, de gemeente in de categorie 'minst risico' valt. Is het kengetal voor solvabiliteit kleiner dan 20%, dan is er veel vreemd vermogen aanwezig, wat wordt aangeduid als 'meest risico'. Neder Betuwe heeft een solvabiliteitsratio voor 2020 tot en met 2023 van 32% aflopend naar 30%. Deze wordt daarom als 'neutraal' beoordeeld.

Grondexploitatie

Het kengetal 'grondexploitatie' geeft aan hoe groot de grondpositie (boekwaarde) is ten opzichte van de jaarlijkse baten. Wanneer een gemeente grond tegen de veel lagere prijs van landbouwgrond heeft aangekocht, loopt ze veel minder risico dan wanneer er dure grond is aangekocht en de vraag naar woningen is gestagneerd.

Het bepalen van een norm voor het kengetal 'grondexploitatie' is lastig. De boekwaarde van de gronden in bezit zegt namelijk niets over de relatie tussen de vraag en het aanbod van woningbouw of bedrijventerrein. Maatwerk is hiervoor nodig. Dat wil onder andere zeggen: hoeveel woningen of bedrijventerrein zijn er gepland, van welk type en op welke plek? Daarnaast is het van wezenlijk belang wat de te verwachten vraag is. Dit vergt meer onderzoek dan naar voren komt in het genoemde kengetal. De boekwaarde van de gronden geeft wel weer of een gemeente veel middelen heeft gestopt in haar grondexploitatie. Dit geld dient namelijk terugverdiend worden. Om deze reden is er geen norm verbonden aan het kengetal grondexploitatie. Dit kengetal neemt de komende jaren af in verband met afwikkelingen van diverse grondposities.

Structurele exploitatieruimte

Het kengetal 'structurele exploitatieruimte' geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte binnen de begroting is. Daarnaast geeft dit kengetal aan of de gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen dan wel of er nog ruimte is voor nieuw beleid. Als gevolg van de bezuinigingsmaatregelen en het behoedzame begrotingsbeleid ontwikkelt het saldo van de structurele baten en lasten zich positief.

Om voor de categorie 'minst risico' in aanmerking te komen dient dit percentage hoger te zijn dan nul. Volgens de berekening daalt de structurele exploitatieruimte van 0,6% in 2020 naar 0,3% in 2023. De verhouding blijft positief, maar laat wel zien dat de exploitatieruimte meer onder druk komt te staan. Dit brengt een risico met zich mee voor het opvangen van structurele tegenvallers in de toekomstige exploitatie.

Opgemerkt moet worden dat een mogelijke extra uitkering van de Jeugdzorg aan Neder-Betuwe in de jaren 2022 en 2023 niet in deze begroting is verwerkt. De rijksoverheid stelt voor de jaren 2019 t/m 2021 extra geld beschikbaar voor jeugdzorg en ggz. Onduidelijk is of deze bijdrage ook na 2022 wordt doorgezet. Een (positief) financieel effect wordt pas verwacht vanaf 2022. De hoogte is zeer onzeker. Het kabinet vindt nader onderzoek noodzakelijk om te bepalen of en zo ja in welke mate er ook na 2022 extra middelen nodig zijn. Dit onderzoek moet najaar 2020 afgerond zijn. Vanwege die onzekerheid hebben wij gemeend geen bedrag in euro's in te boeken vanaf 2022.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen en of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven, is deze gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). De definitie van het kengetal is: Woonlasten van een meerpersoonshuishouden in jaar t (het begrotingsjaar) ten opzichte van het landelijk gemiddelde in jaar t-1 (het jaar vóór het begrotingsjaar) uitgedrukt in een percentage. Neder-Betuwe komt voor 2020 uit op een belastingdruk van € 839. Tegenover het landelijk gemiddelde voor 2019 van € 740 betekent dit een norm van 113%. Anders gezegd: de belastingdruk in Neder-Betuwe is 13% hoger dan het landelijk gemiddelde. Ondanks de doorgevoerde OZB verlaging laten de vooruitzichten het komende jaar maar een lichte daling zien. Dit kengetal is niet meerjarig doorgerekend, omdat landelijke gemiddelden van voorafgaande (verwachte) jaren niet beschikbaar zijn. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het COELO publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten. Onvoldoende (de rode gebieden in de tabel) wil dus zeggen, dat Neder-Betuwe een hogere belastingdruk kent dan gemiddeld en niet of nauwelijks ruimte heeft om tegenvallers via belastingheffing op te vangen.

Beoordeling kengetallen

Uit de netto schuldquote blijkt dat onze financieringspositie gunstig is. Dit betekent dat onze schuldenlast relatief beperkt is en wij goed aan onze verplichtingen van rente en aflossing kunnen voldoen. Neder-Betuwe gaat de komende jaren fors investeren, wat leidt tot een toename van de verhouding netto schuldquote. Onze gezonde financiële positie blijkt ook uit een toename van onze verhouding tussen eigen en vreemd vermogen door groei van het eigen vermogen in verhouding tot het vreemd vermogen. Verder blijkt uit de ontwikkeling van het kengetal grondexploitatie, dat door de verwachte afname van de boekwaarde van de gemeentelijke gronden de risico's voor het totaal van de begroting afnemen. De structurele begrotingsruimte laat een lichte daling zien naar 0,3% in 2023. Dit betekent dat de druk op de exploitatie bij tegenvallers de komende jaren kan toenemen.

In vergelijking met het landelijk gemiddelde is onze belastingcapaciteit volledig benut en biedt geen ruimte om tegenvallers op te vangen. Maar meerjarig groeit het verwachte begrotingssaldo, dat als buffer dient voor eventuele tegenvallers. Ondanks de doorgevoerde OZB verlaging laat het vooruitzicht voor het komende jaar maar een lichte daling zien van 15% naar 13% boven het landelijk gemiddelde. Dit wordt veroorzaakt door de toename van het tarief voor de afvalstoffenheffing.

Paragraaf 3 Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

Kapitaalgoederen zijn de spullen, die de gemeente nodig heeft om de diensten en goederen te produceren, die zij aan haar inwoners levert. Het zijn grote zaken, die vaak veel waarde hebben en meer jaren meegaan.

Artikel 12 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) geeft aan dat in deze paragraaf over het onderhoud van kapitaalgoederen de plannen worden aangegeven met de daaruit volgende financiële gevolgen in de begroting of jaarrekening. Het gaat om deze groepen kapitaalgoederen: wegen, riolering, water, groen en gebouwen.

Het onderhoud van kapitaalgoederen vraagt een aanzienlijk budget, zodat deze paragraaf belangrijk is voor de beoordeling van de financiële positie. Uiteraard is ook het gewenste onderhoudsniveau van groot belang. In de financiële verordening is het afschrijvingsbeleid opgenomen.

De huidige financiële verordening is gericht op eenheid in de waardering, administratieve verantwoording en afschrijving van de geactiveerde uitgaven. Daarom is deze een belangrijk beleidskader voor deze paragraaf.

De belangrijkste afspraken die zijn gemaakt in de financiële verordening zijn:

- het grensbedrag voor investeringen op € 25.000 vaststellen
- geen bestemmingsreserve meer hanteren voor nieuwe investeringen en de kapitaallasten ten laste laten komen van de exploitatie;
- een investeringskrediet dat na twee jaar niet (volledig) is benut afvoeren. Een investeringskrediet kan alleen langer 'open' blijven als voldoende is onderbouwd dat dat nodig is
- vervangingsinvesteringen en investeringen als gevolg van nieuw beleid moeten met de investeringsstaat bij de kadernota kenbaar worden gemaakt. Na akkoord van de raad worden de lasten opgenomen in de begroting.

Wegen

Beleidskader: het Wegenbeheerplan en beheerplan Kunstwerken

- Het Wegenbeheerplan 2018-2021 is vastgesteld in juli 2017 (RAAD/17/02195) met de volgende uitgangspunten:
  1. We moeten voldoen aan het wettelijk kader, we hebben de zorgplicht dat wegen voldoen aan hun functie.
  2. Keuzes voor minimaal niveau van onderhoud aan wegen.
  3. Uitgaan van een jaarlijkse inspectie van de wegen.
  4. Bepaling van de methodiek voor de minimale eeuwigdurende gemiddelde jaarlijkse beheerkosten (CROW Systematiek voor rationeel wegbeheer).
  5. Buffer voor onvoorziene werken van € 100.000,-.
  6. Relatie met gemeentelijk rioleringsplan, groenbeheerplan, openbare verlichting en het Neder-Betuws Verkeer- en Vervoerplan voortdurend in het oog houden.
- Het beheerplan Kunstwerken 2019-2023 (bruggen en viaducten) is vastgesteld in februari 2019 (RAAD/18/02485.) met de volgende uitgangspunten:
  1. Het borgen van de veiligheid, het functioneren en het voldoen aan wettelijke kaders;
  2. Relatie met Wegenbeheerplan 2018-2021, gemeentelijk rioleringsplan, Openbare Verlichting 2016-2020 en Nota Duurzaamheid;
  3. In het beheerplan zijn ook de gemeentelijke beschoeiingen en duikers opgenomen.

Kwaliteitsniveau

Wegen: in de raad van juli 2017 is het nieuwe wegenbeheerplan vastgesteld. Voor de jaren 2018-2021 is vastgesteld dat de wegen in de centrumgebieden worden onderhouden op het niveau 'hoog' en de overige wegen op het niveau 'basis'. Op basis van de jaarlijkse wegeninspectie maken we een jaarplanning voor het wegonderhoud in 2018 en daaropvolgende jaren. In het wegenbeheerplan zijn ook de rehabilitaties voor de aankomende vier jaar opgenomen. Hiervoor is

een apart investeringskrediet beschikbaar gesteld. Voor de wegbermen is afgesproken om deze structureel te verbeteren. De werkwijze om onze bermen op een innovatieve wijze te onderhouden is in 2018 gestart

Kunstwerken: kunstwerken onderhouden we op kwaliteitsniveau B (Basis) volgens CROW-publicatie 288.

Financiële consequenties

Voorziening conform Wegenbeheerplan 2018-2021 inclusief Kunstwerken 2019-2022

Verloop voorziening	2019	2020	2021	2022	2023
Stand voorziening 01-01	1.144.208	1.074.091	960.414	847.138	741.007
Toevoeging	1.245.898	1.163.898	1.163.898	1.163.898	1.163.898
Onttrekking	1.316.015	1.277.575	1.277.174	1.270.029	1.278.961
Stand voorziening 31-12	1.074.091	960.414	847.138	741.007	625.944

Gladheidsbestrijding

Beleidskader: beheerplan gladheidsbestrijding

In het beheerplan gladheidsbestrijding staat hoe de gemeente er voor zorgt, dat bij gladheid de wegen zo veilig mogelijk zijn voor de weggebruikers. Jaarlijks stelt het college de strooiroutes vast. Avri voert het bestrijden van de gladheid uit.

Financiële consequenties

Afrekening vindt achteraf plaats op basis van het werkelijk aantal uitrukken. Het beschikbare budget is berekend op een gemiddelde winter.

Verkeer en vervoer

Beleidskader: Neder-Betuws Verkeer- en Vervoerplan (NBVVP)

Uitgangspunt is het Neder-Betuws Verkeer- en Vervoerplan (NBVVP) dat in maart 2018 is vastgesteld. Het plan gaat over de verkeerscirculatie, de verkeersveiligheid, het openbaar vervoer, de fietspaden en de kwaliteit van de leefomgeving. De oplossingsrichtingen/maatregelen in dit NBVVP zijn opgenomen in een uitvoeringsprogramma.

Kwaliteitsniveau

Conform landelijk beleid stimuleren wij binnen de gemeente Neder-Betuwe gewenste/noodzakelijke (auto)mobiliteit voor (economische) ontwikkeling. Deze automobilititeit mag niet leiden tot ongewenste effecten voor de verkeersveiligheid en de kwaliteit van de leefomgeving. Daarnaast zetten we ons in voor het (verder) stimuleren van alternatieven voor autoverplaatsingen, gericht op het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer. Het stimuleren van beide vervoermiddelen draagt bij aan de bereikbaarheid en leefbaarheid van kernen.

Financiële consequenties

Voorziening conform Neder-Betuws Verkeer- en Vervoerplan 2018

Verloop voorziening	2019	2020	2021	2022	2023
Stand voorziening 01-01	343.827	1.000.808	952.039	890.270	838.001
Toevoeging	862.981	32.231	32.231	32.231	32.231
Onttrekking	206.000	81.000	94.000	84.500	113.000
Stand voorziening 31-12	1.000.808	952.039	890.270	838.001	757.232

Riolering

Beleidskader: het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)

Het Gemeentelijk Rioleringsplan 2019-2023 is in december 2018 vastgesteld met de volgende belangrijkste punten:

1. Voldoen aan de wettelijke kaders waaronder: zorgplicht voor doelmatige inzameling en transport van afvalwater (Wet milieubeheer), zorgplicht voor doelmatige inzameling en verwerking van hemelwater (Waterwet) en zorgplicht voor het voorkomen of beperken van grondwateroverlast (Waterwet);
2. In stand en bedrijfszeker houden van rioleringen, gemalen en andere installaties;
3. Om de doelmatigheid van investeringen van het (afval)watersysteem te kunnen afwegen, gaan we het daadwerkelijk functioneren van het stelsel volgen door meten, monitoren en (meet)data analyse;
4. Afstemming van werkzaamheden met kostenbesparing als doel;
5. De relatie met andere gemeentelijke ruimtelijke ordening- en beheerplannen steeds bezien (wegenbeheerplan, groenbeheerplan, Neder-Betuws Verkeers en Vervoersplan);
6. Invulling geven aan het Bestuursakkoord Water door te streven naar optimale samenwerking met andere waterkwaliteitsbeheerders;
7. Beperken van de verwachte kostenstijging voor de zorgtaken in de toekomst door de verdere implementatie van de samenwerkingsovereenkomst regio Rivierenland (Regionale Waterketen Rivierenland);
8. Uitvoeringsplan volgen voor nieuwe ontwikkelingen en opgaven zoals duurzaamheid en klimaatadaptatie door maatregelen uit de stresstest voor beheersing van kwetsbare locaties voor wateroverlast te realiseren;
9. Een gezonde financiële positie bereiken zonder grote schommelingen in de opbouw van de heffing.

Financiële consequenties

Het GRP geeft per jaar gespecificeerd aan welke investeringen plaatsvinden, waarmee de kapitaallasten berekend worden. Jaarlijks berekenen wij de exploitatiekosten en maken ze inzichtelijk. Sluitposten zijn de rioolheffingen en de toevoegingen of beschikkingen over de voorziening riolering. De inkomsten (rioolheffingen) moeten 100% kostendekkend zijn. De vastgestelde jaarlijkse heffing wordt opgehoogd met de actuele index. Dit alles conform het vastgestelde Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2019 - 2023.

Voorziening conform Gemeentelijk Riolerings Plan 2019-2023

Verloop voorziening	2019	2020	2021	2022	2023
Stand voorziening 01-01	209.337	538.913	476.054	166.214	240.902
Toevoeging	329.576			74.688	48.077
Onttrekking		62.859	309.840	-	
Stand voorziening 31-12	538.913	476.054	166.214	240.902	288.979

Water

Beleidskader: Gemeentelijke Rioleringsplan (GRP) 2019 – 2023

Het thema water is opgenomen in het GRP. Het doel is een duurzaam en goed functionerend watersysteem (kwaliteit/kwantiteit) dat aan de wettelijke kaders voldoet. Het waterbeleid is gebaseerd op het Europese, landelijke, regionale en lokale beleid op het gebied van water. Het bevat inspanningsverplichtingen op het gebied van waterbeheer van zowel waterschap als gemeente.

Financiële consequenties

De kosten van het gemeentelijk deel van de watermaatregelen worden gedekt door het GRP 2019 - 2023. Waterschap Rivierenland draagt de helft van de kosten. Binnen de planperiode zijn voor de stedelijke wateropgave (met name waterberging) jaarlijks bedragen gereserveerd met het zwaartepunt op de laatste twee jaren. Behoudens de bergingen, die nog vanuit het vorige GRP worden gerealiseerd, is op dit moment nog geen zicht op hoeveel berging er op korte termijn

mogelijk is. Een van de redenen is dat een potentieel geschikte locatie voor een redelijke prijs in eigendom van de gemeente moet komen. Dit blijkt in de huidige markt vaak niet mogelijk.

Gebouwen

Beleidskader: het gebouwenbeheerplan

Het beleidskader is vastgelegd in het Beheerplan Duurzaam Meerjarenonderhoud Gemeentelijke Gebouwen 2018-2021. In lijn met de duurzaamheidsvisie 2016-2020 wordt in het beheerplan aandacht geschonken aan duurzame en energiebesparende oplossingen, waarvoor technische ontwikkelingen en innovaties op de voet worden gevolgd.

Kwaliteitsniveau

Met een actueel gebouwenbeheerplan kunnen we gestructureerd, doelmatig, veilig en planmatig onderhoud aan de gemeentelijke gebouwen en daarin aanwezige installaties uitvoeren. Het kwaliteitsniveau is sober en doelmatig zonder voorbij te gaan aan de gebruikersbelangen en met een kritische blik op de toekomstverwachtingen van de gemeentelijke gebouwen. Normale slijtage en veroudering van elementen zijn acceptabel.

Financiële consequenties

In december 2017 is het gebouwenbeheerplan bijgewerkt en omgezet in een Duurzaam Meerjaren Onderhouds Plan. In het beheerplan en de begroting wordt onderscheid gemaakt naar exploitatiebudgetten voor het dagelijks onderhoud, de afhandeling van klachten en meldingen en investeringen en voorzieningen in (nieuwe) werken, die in geval van maatschappelijk nut geactiveerd moeten worden.

Voorziening conform Beheerplan Onderhoud gebouwen 2018-2021

verloop voorziening	2019	2020	2021	2022	2023
Stand voorziening 01-01	302.338	464.786	440.347	596.101	846.452
Toevoeging	325.116	318.311	318.311	318.311	318.311
Onttrekking	162.668	342.750	162.557	67.960	678.257
Stand voorziening 31-12	464.786	440.347	596.101	846.452	486.506

Groenbeheer

Missie opgenomen in het groenbeleidsplan

Het creëren en in stand houden van een volwaardige groenstructuur, die past bij de Betuwse identiteit en haar bewoners en tevens functioneel en beheersbaar is.

Ontwikkelingen

In maart 2017 is het groenbeleidsplan door de raad vastgesteld. Er is ingestemd met het scenario versterken. Daarnaast is ingestemd met het verhogen van het onderhoudsniveau van de centrumgebieden in de vijf kernen van niveau B naar niveau A. Door deze wijzigingen in het beleid realiseert de gemeente een beheervriendelijke en toekomstbestendige groenstructuur. Het beheer en onderhoud van het groen wordt voornamelijk uitgevoerd door Avri. Het onderhoud- en beheerniveau is vastgelegd in de dienstverleningsovereenkomst (DVO). De DVO is in 2019 bijgewerkt en sluit aan bij begroting 2020.

Een volledige groenstructuur stimuleert het gebruik en vergroot de belevingswaarde. Wij zetten in op een duidelijke groenstructuur waarin groen de verbindende schakel vormt in en tussen de kernen en het buitengebied. Volledige en vitale boomstructuren ziet de gemeente als uithangbord voor de kwekerijen. Aanvullend op het groenbeleid heeft de gemeente een uitvoeringsprogramma ten aanzien van het bomenbestand. Dit geeft heldere richtlijnen over het gewenste bomenbestand, de aanplant en het beheer en onderhoud. In 2018 is het meerjaren-vervangingsplan gemeentelijke essen vastgesteld. Met het uitvoeren van dit plan over een termijn van ongeveer 15 jaar krijgen we weer een vitaal bomenbestand, dat aansluit op het huidige groenbeleidsplan. Hierbij zorgen we ook voor de noodzakelijke bestrijding van de eikenprocessierups.

Versterken (bio)diversiteit

We nemen maatregelen om de diversiteit te versterken en stemmen deze af op de lokale karakteristiek. Daarnaast is gekozen voor een bloeiende en vruchtdragende beplanting, zodat niet alleen mensen maar ook dieren (insecten, vogels, etc.) profiteren van het openbaar groen. Bovendien worden de gemeentelijke bermen voortaan gemaaid volgens een gewijzigd maai-regiem.

Vergroten participatie bewoners en bedrijven

Door meer inspraak voor bewoners en bedrijven is de betrokkenheid vergroot. Daarnaast is er een samenwerking gerealiseerd met partners (boomkwekers, scholen, Natuur en Milieu Educatiecentrum). Dit om de representatieve groene uitstraling te versterken en bruikbaarheid en biodiversiteit te vergroten. Hiermee is de inrichting afgestemd op de behoefte en wensen van de bewoners.

Begraafplaatsen

Beleidskader: het Begraafplaatsenbeheerplan

Er is een beleids- en beheersplan begraafplaatsen 2018-2021 vastgesteld.

- De gemeente heeft conform dit beleid het beheer en onderhoud langdurig (10 jaar) uitbesteed aan de markt.
- Beleid over de historische graven en de gewijzigde beheersverordening zijn in december 2018 vastgesteld. Het onderhoudsprogramma historische graven is opgenomen in het beleid historische graven.

Kwaliteitsniveau

Het onderhoudsbestek garandeert een gelijk onderhoudsniveau op alle begraafplaatsen gedurende het gehele jaar.

Financiële consequenties

Voorziening conform Beheerplan Begraafplaatsen 2018-2021

Verloop voorziening	2019	2020	2021	2022	2023
Stand voorziening 01-01	116.434	120.934	126.934	138.934	70.845
Toevoeging	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000
Onttrekking	21.500	20.000	14.000	94.089	34.089
Stand voorziening 31-12	120.934	126.934	138.934	70.845	62.756

Openbare verlichting

Beleidskader: het Beheerplan Openbare Verlichting

Het beheerplan Openbare Verlichting 2016-2020 is vastgesteld in december 2015 (RAAD/15/01940) met onder andere de volgende uitgangspunten:

1. De gemeente verlicht de openbare ruimten, die eigendom zijn van de gemeente en waarvan ze (weg)beheerder is met uitzondering van zelfstandige, recreatieve fietspaden, voetpaden die geen belangrijke functie hebben voor het woon- werkverkeer en de laagste categorie wegen buiten de bebouwde kom.
2. Buiten de bebouwde kom vindt een uitsterfconstructie plaats.
3. De gemeente streeft ernaar om aan de doelstellingen van het Energieakkoord te voldoen.

De vervangingswerkzaamheden vallend onder het innovatief vervangingsplan zijn afgerond in 2018. Het betreft hier van 25 procent van het openbare verlichtingsareaal.

De verduurzaming van de overige openbare verlichting is vastgesteld in mei 2019. Hierbij wordt de overige 75 procent van het openbare verlichtingsareaal verduurzaamd (volgens scenario 1).

Kwaliteitsniveau

De gemeente hanteert de richtlijn ROVL-2011. Daarnaast geldt bij nieuwbouwlocaties het Politie Keurmerk Veilig Wonen. Bij structurele vervangingen worden dimmers aangebracht. Het lichtniveau wordt tussen 23.00 uur en 6.00 uur tot 50% gedimd.

Financiële consequenties

De werkzaamheden vallen binnen de financiële kaders.

Speelruimte

Beleidskader: Speelruimtenota 2020 – 2023 'Bewegen, buiten zijn en elkaar ontmoeten'

Het beleidskader is in het najaar van 2019 opnieuw vastgesteld. Het doel is te voorzien in passende en aantrekkelijke speelruimte voor bewoners van 0 t/m 18 jaar.

In het beleidskader zijn onder andere de beleidsuitgangspunten en verwachtingen voor beheer en onderhoud van speelruimte opgenomen. Deze speelruimtenota bevat ambities en randvoorwaarden, die handvatten geven om deze doelen te bereiken. Deze handvatten zijn van toepassing in ieder dorp. Hierbij wordt rekening gehouden met de integrale visie openbare ruimte (IVOR). De inspanningen op het gebied van aanleg, beheer, onderhoud en financiering zijn hiermee door het college te verantwoorden. Daarnaast is het streven ontstaan naar een eerlijke spreiding van speelplekken, gebaseerd op het aantal kinderen, het gebruik en de wensen vanuit de omgeving. Ook zal bij de inrichting van de speelplekken rekening worden gehouden met gehandicapte kinderen.

Kwaliteitsniveau

Op het onderhoud van de speeltoestellen is het 'Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen' (WAS) van toepassing. Speeltoestellen worden geïnspecteerd om te voldoen aan de eisen van het WAS en om het niveau van onderhoud op lange termijn te garanderen. De wijze van onderhoud moet ervoor zorgen, dat de plek en het toestel schoon, heel en veilig zijn. Ondergronden worden beheerd op B-niveau aansluitend op het Wegenbeleidsplan.

Financiële consequenties

Voor de uitvoering van het geldende beleid is een voorziening in het leven geroepen. Het beheerplan speeltoestellen dient als basis voor de voorziening.

Voorziening conform Speelruimtenota 2015-2025

Verloop voorziening Speelruimte	2019	2020	2021	2022	2023
Stand voorziening 01-01	131.242	123.000	83.257	104.514	148.271
Toevoeging	62.250	84.757	84.757	91.757	91.757
Onttrekking	70.492	124.500	63.500	48.000	113.750
Stand voorziening 31-12	123.000	83.257	104.514	148.271	126.278

Paragraaf 4 Financiering

Algemeen

In deze paragraaf komen de onderwerpen aan de orde, die behoren tot de financieringsfunctie van de gemeente. Dit noemen we het treasurybeleid, dat de uit te voeren programma's ondersteunt. Het treasurybeleid is gericht op het besturen, beheersen en bewaken van de inkomende en uitgaande geldstromen, de vermogenswaarden, de financiële posities, het beheersen van de daaraan verbonden kosten (tarifiering), het minimaliseren van de daaraan verbonden risico's (renterisico en kredietrisico) en het optimaliseren van het rendement van beschikbare geldmiddelen of liquiditeiten.

Wettelijk kader

De gemeentelijke regelgeving over de financieringsfunctie is gebonden aan algemeen geldende wettelijke kaders, waaronder de Gemeentewet, de Wet financiering decentrale overheden en het Besluit begroting en verantwoording Provincies en Gemeenten.

Wet financiering decentrale overheden (Fido)

Voor de financieringsfunctie bij de decentrale overheden vormt de Wet Fido het wettelijk kader. De wet is gesteld in termen van de financieringsfunctie (treasury) van de decentrale overheden. De intentie van de Wet Fido is het beheersen van risico's, het bevorderen van de kredietwaardigheid van decentrale overheden en het bereiken van transparantie ten aanzien van het treasurybeleid van die decentrale overheden.

Dit uit zich in een aantal bepalingen:

- De kwalitatieve voorwaarde dat het opnemen en uitzetten van gelden en het verlenen van garanties alleen voor het publieke belang mag plaatsvinden.
- De kwantitatieve voorwaarde dat uitzetten van overtollige gelden en het aangaan van derivaten een prudent karakter moet hebben.
- Kwantitatieve begrenzings aan het maximale renterisico dat een decentrale overheid in enig jaar mag lopen voor de financiering met korte schulden (bekend als kasgeldlimiet) en lange schulden (bekend als renterisiconorm).

Gemeentewet

Als gevolg van artikel 212 van de gemeentewet is de gemeente verplicht een financiële verordening te hebben. Tevens dient de gemeente op grond van artikel 186 van de gemeentewet een paragraaf financiering op te nemen bij een begroting en bij het jaarverslag. In de financiële verordening worden de kaders van het beleid vastgelegd. Zowel de financiële verordening als de paragraaf financiering worden door de gemeenteraad vastgesteld. Het is gebruikelijk dat de kaders vervolgens worden uitgewerkt in de nota treasury.

Treasurybeleid

De beleidskaders van het treasurybeleid van onze gemeente zijn vastgelegd in de nota treasury (2016). Deze nota is gebaseerd op de Wet financiering decentrale overheden (wet Fido) van 1 januari 2001 en de aanpassing daarvan per 1 januari 2009. In deze wet zijn de kaders gesteld voor een verantwoorde, prudente en professionele inrichting en uitvoering van het treasurybeleid van decentrale overheden. Wij onderkennen het belang van een verantwoord en adequaat beheer van onze financiële middelen. De activiteiten op het gebied van treasury zijn op een zo transparant en beheersbaar mogelijke wijze ingericht. In de nota treasury is de structuur van het treasurybeleid vastgelegd in de vorm van uitgangspunten, doelstellingen, organisatorische en financiële kaders, de informatievoorziening en de administratieve organisatie. De door de Wet Fido voorgeschreven nota treasury is eind 2015 geactualiseerd en met ingangsdatum 1 januari 2016 vastgesteld.

Conform ons treasurybeleid kan het volgende gesteld worden:

- Onze gemeente gebruikt de financieringsfunctie uitsluitend voor de publieke taak.

- Onze huisbankier is de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten, waarmee een rekening-courant verhouding is afgesloten met binnen bepaalde grenzen automatische afroaming van de saldi naar daggelden ter beperking of verbetering van de rentelasten of -baten.
- Het beheer is prudent en aan de kasgeldlimiet en renterisiconorm wordt voldaan.

De paragraaf financiering in de begroting gaat in op de verwachte financiering van de beleidsplannen. Aan het einde van het begrotingsjaar wordt in het jaarverslag teruggeblikt en aangegeven in hoeverre de financiering van de voorgenomen plannen is gerealiseerd. In deze paragraaf wordt ingegaan op:

1. De beleidsvoornemens ten aanzien van rente,
2. Risicobeheer,
3. Portefeuillebeheer,
4. Financieringsbehoefte,
5. Verwachte rentebaten en rentelasten.

1. De beleidsvoornemens ten aanzien van rente

Geldmarkt:

De rente over kortlopende schulden wordt gebaseerd op de Euribor (Euro Interbank Offered Rate). De Euribor is het tarief dat wordt bepaald met de percentages waartegen Europese primaire banken elkaar onderling leningen verstrekken. De 3-maands Euribor is een van de tarieven, die op kortlopende schulden het meest wordt toegepast. Deze wordt op het moment van het opstellen van de paragraaf financiering medio 2019 op een stand van -0,375% verwacht. Dit betekent dat wij bij het aangaan van een kasgeldlening een rentevergoeding ontvangen van -0,375%.

Kapitaalmarkt:

Op het moment van het opstellen van de begroting 2020-2023 handhaaft de Europese Centrale Bank (ECB) de herfinancieringsrente op 0,00%. De verwachting is dat de herfinancieringsrente voor langere periode op het huidige lage niveau zal blijven.

De beleidsvoornemens ten aanzien van rente en risicobeheer:

- Onze interne rekenrente bedraagt 1%,
- Voor de grondexploitaties wordt op basis van een voorgeschreven kader een rentepercentage gehanteerd van 2,50%. Jaarlijks wordt dit rentepercentage bij het actualiseren van de grondexploitaties herijkt,
- De rente tot de grens van het kasgeldlimiet, nodig voor de dekking van een eventueel financieringstekort, baseren wij op het rentepercentage van de 3-maands Euribor van momenteel -0,375%. Uitgaande van een behoudende koers naar de toekomst hanteren wij een percentage van 1% (kort geld),
- De rente, die de kasgeldlimiet te boven gaat en die nodig is om een eventueel financieringstekort te kunnen dekken, baseren wij op het rentepercentage langlopende geldleningen van 20 jaar, dat nu rond de 1,% ligt. Uitgaande van een behoudende koers naar de toekomst hanteren wij een percentage van 2% (lang geld),
- De rentevisie van de gemeente Neder-Betuwe wordt voornamelijk ingegeven door de kaders van de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Daarnaast doen wij geen risicovolle beleggingen,
- Financiering met het huidige, goedkope, korte geld (< 1 jaar) tot maximaal de kasgeldlimiet van de wet Fido,
- Financiering met lang geld (> 1 jaar) boven de kasgeldlimiet van de wet Fido, waarbij rekening moet worden gehouden met de lopende investeringskredieten, herfinanciering van aflossingen op leningen, de berekende financieringstekorten,
- Bij het aantrekken van nieuwe leningen houden we rekening met de gevolgen voor de renterisiconorm, zoals looptijd, vervroegde aflossingsmogelijkheden, boetes en herzieningen van de rentevoet.

2. Risicobeheer

De risico's die binnen de gemeentefinanciering kunnen worden onderscheiden zijn: Koersrisico, Valutarisico, Renterisico, Kredietrisico en Liquiditeitsrisico.

- **Koersrisico en Valutarisico:**

De gemeente maakt geen gebruik van beursgenoteerde, koersafhankelijke financieringsmiddelen of financieringsmiddelen in vreemde valuta en is dat de komende jaren ook niet van plan. Er zal dus geen sprake van directe koers- of valutarisico's zijn.

- **Renterisico**

De Wet Fido stelt een maximum aan de renterisico's die een gemeente mag lopen, voor zowel de korte termijn (kasgeldlimiet) als de lange (renterisiconorm).

Kasgeldlimiet

Om het effect van renteschommelingen op korte termijn te beperken, moet de gemeente zich houden aan de kasgeldlimiet. Het risico van de korte financiering uit zich in de kasgeldlimiet. Hiertoe behoren alle kortlopende financieringen met een rente-typische looptijd korter dan 1 jaar. De kasgeldlimiet (8,5%) wordt in de Wet Fido bepaald op basis van het totaal van de gemeentelijke begroting. Per kwartaal wordt de ontwikkeling van de vlottende middelen in relatie tot de toegestane kasgeldlimiet intern getoetst en jaarlijks wordt een opgave aan de Provincie Gelderland verstrekt.

Berekening kasgeldlimiet

Jaar:	Percentage:	Begrotingstotaal	Kasgeldlimiet
2020	8,5%	58.000.000	4.930.000
2021	8,5%	55.000.000	4.675.000
2022	8,5%	53.000.000	4.505.000
2023	8,5%	53.000.000	4.505.000

In het geval de kasgeldlimiet wordt overschreden, dient de overschrijding te worden omgezet van schuld in rekening-courant naar langlopende schuld. Dit kan door het aantrekken van een geldlening met een looptijd langer dan een jaar. Het streven van de gemeente Neder-Betuwe is er op gericht om binnen de kasgeldlimiet een deel van de financieringsbehoefte te dekken door zoveel mogelijk gebruik te maken van de ruimte binnen het verstrekte rekening-courantkrediet. Voor 2019 bedraagt dit € 4,25 miljoen van de huisbankier, de Bank Nederlandse Gemeenten. Bij een blijvende overschrijding van deze limiet moet overgegaan worden op langlopende financieringsmiddelen.

Renterisiconorm

Ter beperking van renterisico's op de lange termijn geldt vanuit de wet Fido de renterisiconorm. Als lange financiering worden volgens de Wet Fido aangemerkt: alle financieringsvormen met een rente-typische looptijd langer dan 1 jaar. De renterisiconorm wordt evenals de kasgeldlimiet berekend over het begrotingstotaal. Als norm wordt in de wet 20% van het begrotingstotaal met een minimum van € 2,5 miljoen aangehouden. Dit houdt in dat in enig jaar de aflossing van de lange schuld niet hoger mag zijn dan 20% van het begrotingstotaal van de lasten. Hiermee wordt een evenwichtige spreiding van renteherzienings- en herfinancieringsmomenten beoogd. Uit onderstaand overzicht blijkt wat de gemeente de komende jaren mag aflossen aan vaste geldleningen binnen de gestelde normen.

Berekening renterisico

Jaar:	Percentage:	Begrotingstotaal	Renterisiconorm
2020	20%	58.000.000	11.600.000
2021	20%	55.000.000	11.000.000
2022	20%	53.000.000	10.600.000
2023	20%	53.000.000	10.600.000

• Kredietrisico

Kredietrisico is het risico, dat een tegenpartij haar financiële verplichtingen niet kan nakomen. In het geval van uitzettingen bestaat het risico, dat de kredietwaardigheid van de tegenpartij daalt onder de minimum gestelde rating. Bij het opstellen van deze paragraaf zijn er geen uitzettingen bekend voor 2019 en verder. De gemeente loopt risico op geldleningen, waarover een garantstelling is verstrekt. Jaarlijks bij de vaststelling van de jaarrekening wordt u op de hoogte gehouden van de actuele stand van zaken over de hoogte van de garantstellingen. Bij de jaarrekening 2018 (vaststelling 4 juli 2019) was nog sprake van een totale garantstelling van afgerond € 51 miljoen per 31-12-2018. Dit betreft met name de CV Casterhoven en de SWB/Woningstichting Dodewaard. Er is in 2018 geen aanspraak gemaakt op de garantstelling.

• Liquiditeitsrisico

Op basis van een gedetailleerde korte termijnplanning en een globale meerjarige liquiditeitsplanning wordt ingeschat wanneer de gemeente over welke hoeveelheid direct beschikbare geldmiddelen moet beschikken. Geëigende middelen om over de juiste liquiditeit te beschikken, zijn de inzet van de rekening courant bij de Bank Nederlandse Gemeenten en (langlopende) leningen. Omdat de gemeente een zeer solide en betrouwbare partner is, kan er ook in geval van krapte op de geld- en kapitaalmarkt altijd geld worden aangetrokken.

3. Portefeuillebeheer

De term portefeuillebeheer wordt gehanteerd voor alle activiteiten, die betrekking hebben op het aantrekken, uitzetten of garanderen van financiële middelen met een periode vanaf een jaar.

- Opgenomen gelden
- Uitgezette gelden
- Derivaten

Opgenomen gelden gemeente Neder-Betuwe (langer dan één jaar).

In het onderstaande overzicht zijn de verwachte ontwikkelingen in de portefeuille opgenomen leningen zichtbaar gemaakt.

Informatie portefeuille opgenomen leningen	2020	2021	2022	2023
Aantal per 1-1-	14	14	11	9
Aantal per 31-12-	14	11	9	5
Oorspronkelijk bedrag per 1-1-	51.512.500	51.512.500	48.500.000	36.500.000
Nieuwe leningen	0	0	0	0
Vervallen leningen	0	3.012.500	12.000.000	8.500.000
Oorspronkelijk bedrag per 31-12-	51.512.500	48.500.000	36.500.000	28.000.000
Stand per 1-1-	23.563.438	20.275.805	16.990.000	13.855.000
Stand per 31-12-	20.275.805	16.990.000	13.855.000	11.820.000
Gemiddelde grootte 1-1- (oorspronkelijk)	3.679.464	3.679.464	4.409.091	4.055.556
Gemiddelde grootte 31-12- (oorspronkelijk)	3.679.464	4.409.091	4.055.556	5.600.000
Gemiddelde grootte 1-1-	1.683.103	1.448.272	1.544.545	1.539.444

Gemiddelde grootte 31-12-	1.448.272	1.544.545	1.539.444	2.364.000
Aflossingen regulier	3.287.633	3.285.805	3.135.000	2.035.000
Aflossingen vervroegd	0	0	0	0
Renteaanpassingen (oud percentage)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Renteaanpassingen (nieuw percentage)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Gemiddeld rentepercentage ongewogen 1-1-	4,25	4,25	4,10	4,26
Gemiddeld rentepercentage ongewogen 31-12-	4,25	4,10	4,26	3,86
Gemiddeld rentepercentage gewogen 1-1-	2,62	2,53	2,40	2,25
Gemiddeld rentepercentage gewogen 31-12-	2,53	2,40	2,25	2,03

Uitgezette gelden

In het onderstaande overzicht zijn de verwachte ontwikkelingen in de portefeuille uitgezette leningen zichtbaar gemaakt.

Informatie portefeuille uitgezette leningen				
	2020	2021	2022	2023
Aantal	9	9	8	8
Oorspronkelijk bedrag	2.151.188	2.151.188	1.077.090	1.077.090
Nieuwe leningen	0	0	0	0
Vervallen leningen	0	1.074.098	0	0
Stand per 1-1-	815.309	738.782	662.251	657.327
Stand per 31-12-	738.782	662.251	657.327	652.403
Gemiddelde grootte (oorspronkelijk)	239.021	239.021	134.636	134.636
Gemiddelde grootte 1-1-	90.590	82.087	82.781	82.166
Gemiddelde grootte 31-12-	82.087	73.583	82.166	81.550
Aflossingen regulier	76.527	76.531	4.924	4.924
Aflossingen vervroegd	0	0	0	0

De uitgezette leningen hebben betrekking op de achtergestelde lening Vitens, renteloze leningen die de gemeente heeft verstrekt aan plaatselijke verenigingen, de verstrekking van startersleningen (SVn) en Duurzaamheidsleningen (SVn). Het risico op de verstrekte leningen aan verenigingen is beperkt. Vaak is er sprake van een subsidieband met de gemeente, zodat verrekening kan plaatsvinden.

Derivaten

Wij hebben geen derivaten.

4. Financieringsbehoefte

Het verwachte financieringstekort/-overschot

Jaar:	Financieringstekort:	Financieringsoverschot:
2020	14.387.000	0
2021	21.926.000	0
2022	25.512.000	0
2023	28.687.000	0

Op grond van de ontwikkeling van de financieringsbehoefte voor de komende begrotingsjaren, de huidige liquiditeitspositie (van directe beschikbare geldmiddelen) en ervaringen met het realiseren van verwacht nieuw beleid wordt ingeschat, dat in 2020 voor de financiering een beroep wordt gedaan op de kapitaalmarkt. De reden, dat het financieringsoverschot 2019 omslaat naar een financieringstekort vanaf 2020, is - buiten de reguliere aflossingen (herfinanciering) - enerzijds het vertragen of doorschuiven van investeringen in de afgelopen jaren en anderzijds de forse inzet op nieuw beleid per 2020.

De gemeente mag een deel van haar financieringsbehoefte opvangen binnen de kasgeldlimiet. Maar het financieringstekort vanaf 2020 is te groot om in zijn geheel met kasgeld te financieren. Op basis van de huidige vooruitblik wordt in de loop van 2020 vanwege het oplopende financieringstekort een beroep gedaan op de kapitaalmarkt. Naar verwachting zal een langlopende geldlening moeten worden afgesloten van minimaal € 9,5 miljoen. In 2021, 2022 en 2023 zijn ook langlopende geldleningen nodig. € 7,8 miljoen voor 2021, 3,8 miljoen voor 2022 en 3,2 miljoen voor 2023. Met de rentelasten hiervan is in deze begroting rekening gehouden. Dit betreft echter een momentopname ten tijde van het opmaken van deze begroting. Hierbij is rekening gehouden met de boekwaarden van de activa, de eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen), de vaste opgenomen geldleningen gedurende het begrotingsjaar 2020 en de meerjarenraming.

5. Geprognosticeerde rentebaten en rentelasten

De rentebaten en rentelasten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Verwachte rentebaten en lasten	2020	2021	2022	2023
Te betalen rente (nieuwe langlopende geldleningen)	189.137	345.027	420.139	483.637
Te betalen rente (kort lopende geldleningen)	49.300	46.750	45.050	45.050
Te betalen rente (langlopende geldleningen)	572.624	468.574	366.754	245.815
Totaal te betalen en ontvangen rente	811.062	860.351	831.944	774.503
Te betalen kosten (i.v.m. financiering)	8.000	8.000	8.000	8.000
Totaal te betalen rente en kosten	819.062	868.351	839.944	782.503
Totaal door te berekenen rente en kosten	819.062	868.351	839.944	782.503
Door berekende rentelasten kapitaal	-721.802	-734.871	-731.016	-733.423
Verwacht rente resultaat	97.260	133.480	108.928	49.080

Voor wat betreft de financiering van het nieuwe beleid is de verwachte rente voor de aan te trekken langlopende leningen, de rentelasten opgenomen in de tabel van verwachte rentebaten en lasten onder de noemer rente kortlopende geldleningen. Bij het daadwerkelijk aangaan van een langlopende geldlening zal de rentelast verplaatst worden naar rente langlopende geldleningen. Blijkt volgens de gestelde normen dat leningen geconsolideerd moeten worden dan vindt er verschuiving plaats van te betalen rente kortlopende geldleningen naar te betalen rente langlopende geldleningen. Verantwoording over de consolidatie van geldleningen vindt plaats in de bestuursrapportage en de jaarrekening.

Paragraaf 5 Verbonden partijen

Algemeen

Een verbonden partij is een privaot- of publiekrechtelijke organisatie, waarin de gemeente een financieel én bestuurlijk belang heeft.

Financieel belang

Er is een financieel belang als een ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is bij faillissement of als financiële aansprakelijkheid bestaat als de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Bij leningen en garantstellingen is geen sprake van een verbonden partij, omdat de gemeente juridische verhaalsmogelijkheden heeft als de partij failliet gaat. Ook bij exploitatiesubsidies is er geen sprake van een verbonden partij, het gaat hier om overdrachten (subsidiës).

Bestuurlijk belang

Er is een bestuurlijk belang als de burgemeester, een collegelid, een raadslid of een ambtenaar namens de gemeente in het bestuur van de partij plaatsneemt of stemt. Bij alleen een benoemings- of een voordrachtsrecht, waarbij de gemeente een bestuurder of commissaris in de organisatie mag benoemen of voordragen, is er strikt genomen geen sprake van een verbonden partij. Gemeenten maken vaak van zo'n recht gebruik om ervoor te zorgen, dat er kwalitatief goede bestuurders in het bestuur van een partij terechtkomen.

Juridische rechtsvormen van verbonden partijen

Er bestaan drie verschillende juridische rechtsvormen voor verbonden partijen. Hieronder wordt op de rechtsvormen ingegaan.

Bij publiekrechtelijke verbonden partijen gaat het vooral om gemeenschappelijke regelingen (GR). Gemeenschappelijke regelingen worden aangegaan voor primaire, uitvoerende gemeentelijke taken. Zij vormen een verlengd lokaal bestuur waarbij de vrijwilligheid van de samenwerking voorop staat. Voor sommige taken legt de wetgever verplichte samenwerking op, zoals de veiligheidsregio. De gemeenschappelijke regeling met een openbaar lichaam is de 'zwaarste' en meest voorkomende vorm. Deze regeling heeft als enige rechtspersoonlijkheid en een algemeen bestuur, bestaande uit vertegenwoordigers van de deelnemende gemeenten, dat het dagelijks bestuur controleert. Gemeenten kunnen aan dit openbaar lichaam in principe alle gemeentelijke taken en bevoegdheden overdragen.

Bij privaatrechtelijke verbonden partijen gaat het met name om stichtingen en vennootschappen. Een stichting heeft een bestuur voor de dagelijkse leiding en kent een ideëel of sociaal doel, waarbij alleen aan dat doel kan worden uitgekeerd. Stichtingen kennen geen controlerend mechanisme, tenzij dat in de statuten is geregeld. Een vennootschap heeft een raad van bestuur en, afhankelijk van de statuten of de omvang van de vennootschap, een raad van commissarissen. De raad van bestuur wordt gecontroleerd door de vergadering van aandeelhouders. Gemeenten maken vaak gebruik van vennootschappen bij nutsvoorzieningen, havenactiviteiten, cultuur en economie. De belangrijkste reden om samen te werken met dit type verbonden partij zijn de financiële voordelen door winstdeling en dividend.

Publiek-private samenwerking (PPS)

Het publiek- private samenwerkingsverband (PPS) is een bijzondere vorm van een verbonden partij, omdat naast de overheid ook private partijen deelnemen. Een veel voorkomend voorbeeld van een PPS zien we in lokale gebiedsontwikkeling. Deze samenwerkingsvorm komt in verschillende variaties voor. De wetgever heeft een voorkeur voor publiekrechtelijke boven privaatrechtelijke samenwerking. De gedachte hierachter is, dat in een publiekrechtelijke samenwerking de openbaarheid en de controle beter zijn gewaarborgd dan in een privaatrechtelijke participatie.

Bestuurlijke en financiële risico's

Het inzichtelijk maken van de verbonden partijen is om twee redenen van belang. De eerste reden is dat zij vaak beleid uitvoeren, dat de gemeente in principe zelf kan blijven doen (zie onder 'Visie en beleid ten aanzien van verbonden partijen'). De tweede reden gaat over de kosten / het budgettaire beslag / de financiële risico's, die de gemeente met de verbonden partijen kan lopen en de daaruit voortvloeiende budgetgevolgen. Bij verbonden partijen kunnen we twee typen risico's onderscheiden: financiële en bestuurlijke. Naast de aard en omvang van de activiteiten wordt het risicoprofiel ook beïnvloed door de juridische vorm, structuur en organisatie van een verbonden partij. De belangrijkste soorten verbonden partijen inclusief de mate van bijbehorende risico's zijn hieronder weergegeven:

Belangrijkste soorten verbonden partijen	Rechtsvorm	Risico (Financieel/bestuurlijk)
Stichting	Privaatrechtelijk	Laag
Vennootschap (BV, NV)	Privaatrechtelijk	Middel
Gemeenschappelijke regeling	Publiekrechtelijk	Hoog
Publiek-private samenwerking (PPS)	Privaatrechtelijk	Hoog

De risico's van gemeenschappelijke regelingen en PPS-constructies zijn relatief hoger dan die van andere verbonden partijen. Bij de gemeenschappelijke regelingen vanwege het feit dat de aangesloten gemeenten volledig financieel aansprakelijk zijn en bij de PPS-constructies vanwege de samenwerking met een private partij met eigen (winst-)doelstellingen.

Visie en beleid ten aanzien van verbonden partijen

Het gemeentelijk beleid rond verbonden partijen vindt zijn basis in de financiële verordening gemeente Neder-Betuwe 2019.

Verbonden partijen dienen het publiek belang

Net als onze eigen organisatie dragen zij bij aan het realiseren van onze lokale doelen en ambities zoals verwoord in deze begroting. De gemeente neemt daarnaast de verantwoordelijkheid om de belangen van de verbonden partijen zelf te dienen. Deze verantwoordelijkheid ontstaat automatisch door deelname in een derde rechtspersoon.

Hoewel de gemeente zelf verantwoordelijk is voor het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen en wettelijke plichten, laten wij dus voor een groot aantal terreinen het voorbereiden en/of uitvoeren van beleid over aan onze verbonden partijen. Deze maken voor ons beleid of voeren voor dit uit, terwijl wij dat in principe (voor zo ver de wet dat toestaat) zelf kunnen doen.

Hier zijn vier redenen voor:

- via gemeenschappelijke regelingen kan worden samengewerkt aan beleidsuitdagingen die de gemeentegrens overschrijden of die voor meerdere gemeenten van groot belang zijn;
- sommige taken vragen specialistische kennis, die onze eigen organisatie niet kan bieden;
- het beleggen van taken bij een verbonden partij kan efficiënter/goedkoper zijn dan de taken in de eigen organisatie te beleggen, waardoor voor minder geld minstens dezelfde kwaliteit geleverd wordt;
- voor sommige beleidsterreinen is het wettelijk verplicht om een gemeenschappelijke regeling op te richten.

Het (op maat) sturen en monitoren van verbonden partijen

Onze verbonden partijen zijn (deels) 'van ons', werken 'voor ons' en worden door ons bekostigd. Daarom is het van belang dat raad, college en ambtelijke organisatie, elk voor het zijn/haar eigen bevoegdheden en verantwoordelijkheden het doen en laten van onze verbonden partijen (kunnen) sturen en monitoren. Welke taken de verbonden partij voor ons verricht is opgenomen bij het betreffende programma.

Onze verbonden partijen

Hieronder is een overzicht van rechtspersonen weergegeven, waarin de gemeente Neder-Betuwe in 2018 deelneemt en die samengevat kunnen worden onder de noemer 'verbonden partijen' (de laatste kolom wordt aan het eind van deze paragraaf toegelicht).

Nr.	Naam partij (soort verbonden partij)	Website	Relatie programma
1.	Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (Gemeenschappelijke regeling)	www.vrgz.nl	Openbare orde en veiligheid
2.	Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) (Gemeenschappelijke regeling)	www.ggd gelderlandzuid.nl	Sociaal domein
3.	Gemeenschappelijke regeling Regio Rivierenland (Gemeenschappelijke regeling)	www.regiorivierenland.nl	Alle programma's
4.	Afvalverwijdering Rivierenland (Avri) (Gemeenschappelijke regeling)	www.avri.nl	Fysieke leefomgeving
5.	Omgevingsdienst Rivierenland (Gemeenschappelijke regeling)	www.odrivierenland.nl	Openbare orde en veiligheid; Fysieke leefomgeving
6.	Regionaal archief Rivierenland (Gemeenschappelijke regeling)	www.regionaalarchiefrivierenland.nl	Diverse programma's
7.	Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal (Gemeenschappelijke regeling)		Economie
8.	Werkzaak Rivierenland (Gemeenschappelijke regeling)	www.landergroep.nl / www.rivierenlandkanmeer.nl	Economie; Sociaal domein
9.	Industrieschap Medel (Gemeenschappelijke regeling)	www.medel.nl	Economie
10.	Casterhoven (Publiek-private samenwerking)	www.casterhoven.nl	Fysieke leefomgeving
11.	Waterbedrijf Vitens N.V. (Venootschap)	www.vitens.nl	Economie
12.	N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (Venootschap)	www.bng.nl	Algemene inkomsten en uitgaven

Doorgaans geldt bij gemeenschappelijke regelingen, dat Neder-Betuwe stemrecht heeft in het Algemeen Bestuur. De vertegenwoordiging in het Algemeen Bestuur bestaat meestal uit een of meer collegeleden.

1. Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ)

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Burgemeester

Vestigingsplaats : Nijmegen

Financieel belang

De kosten van de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid worden gedragen door bijdragen van het Rijk, de provincie, zorgverzekeraars en gemeenten. De verdeling van de kosten, die voor rekening komen van de deelnemende gemeenten, zijn voor 50% gebaseerd op historische kosten en voor 50% op de rijksbijdrage per gemeente via het gemeentefonds.

De totale bijdrage van de deelnemende gemeenten, die in de begroting 2020 van de VRGZ is opgenomen, bedraagt € 39.180.852, waarvan de gemeentelijke bijdrage van Neder-Betuwe € 1.606.057 bedraagt.

Financiële gegevens verbonden partij	31-12-2018	31-12-2017
Eigen vermogen	3.945.000	4.030.000
Vreemd vermogen	63.861.000	66.214.000
Totaal	67.806.000	70.244.000
Exploitatieresultaat 2018: € 78.000 positief		

Risico's en weerstandscapaciteit (gebaseerd op de begroting van VRGZ in 2020)

Om de risico's te hanteren, zijn normen ontwikkeld voor de benodigde algemene reserve. Voor het programma Crisis en Rampenbestrijding (C&R) gaat dit om 5% van de omzet of € 2.525.000. De stand van de algemene reserve C&R op 1-1-2020 bedraagt € 1.054.000. De reserve is hiermee € 1.471.000 lager dan noodzakelijk om te voldoen aan de norm van 5%. De benodigde risicocapaciteit is € 3.832.000, zoals opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing VRGZ. Hiermee komt de weerstandsratio op 0,4, wat onvoldoende is. Dit betekent dat er in de begroting van Neder-Betuwe rekening gehouden moet worden met een extra risico. Zie hiervoor paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicomangement bij verbonden partijen.

2. Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD) Gelderland-Zuid

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Een collegelid

Vestigingsplaats : Nijmegen

Financieel belang

De totale gemeentelijke bijdrage inclusief subsidies voor 2020 bedraagt conform de conceptbegroting van de GGD voor 2020 € 28.366.443. Voor Neder-Betuwe is rekening gehouden met een gemeentelijke bijdrage inclusief subsidie van € 1.196.676. Hiervan is € 1.098.690 voor uniforme taken op basis van inwoneraantal en afzonderlijke facturering en € 97.986 voor maatwerk/subsidies. Bij de AB-vergadering van 27 juni 2019 is over Veilig Thuis (VT) besloten om niet in te stemmen met de voorgestelde verhoging van het budget met € 1.141.493, maar is het AB akkoord gegaan om voor de begroting 2020:

- voorlopig het niveau van 2019 met indexering te hanteren (incl. de blijvende doorwerking van de begrotingswijziging 2018),
- op basis van werkelijke ontwikkelingen van de aantallen in 2019 en de uitkomsten van het kostprijsonderzoek, de inhoudelijke en financiële effecten voor 2019 duidelijk te maken. In het najaar van 2019 volgt een begrotingswijziging 2019 voor VT, die blijvend doorwerkt naar 2020 en verder.

Financiële gegevens verbonden partij	31-12-2018	31-12-2017
Eigen vermogen	514.000	-341.000
Vreemd vermogen	5.935.000	5.407.000
Totaal	6.449.000	5.066.000
Exploitatieresultaat 2018: € 272.000 negatief		

Risico's en weerstandscapaciteit (gebaseerd op de begroting GGD 2019)

Op basis van de notitie 'Risicomanagement, voorzieningen en weerstandsvermogen' van de GGD is de normwaarde van de algemene reserve bij de begroting GGD 2020 bepaald op € 1.091.961. De normwaarde wordt bepaald zoals opgenomen in de genoemde notitie:

- € 1.000 per medewerker;
- 0,5% van opgenomen gelden in verband met renterisico's;
- 1% van de totale uitgaven;
- 3% van de inkomsten, met uitzondering van inwonersbijdrage en factuurbijdrage uniforme taken.

Het saldo van de algemene reserve ligt beneden de norm van 5% als gevolg van het negatieve resultaat van 2017 en 2018. In de AB-vergadering van 14 december 2017 is akkoord gegaan met het in fases aanvullen van het weerstandsvermogen. Bij vaststelling van de jaarrekening 2017 is dit daadwerkelijk gedaan en is 70% van het normbedrag aangevuld door gemeenten. Bij de vaststelling van de jaarrekening 2018 op 27 juni 2019 is door het AB besloten om in aanvulling op de bovenstaande 70% de overige 30% niet aan te laten vullen door de deelnemende gemeenten, ondanks het behaalde negatieve resultaat van -€ 272.000 in 2018.

3. Gemeenschappelijke regeling Regio Rivierenland

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Een collegelid

Vestigingsplaats : Tiel

Financieel belang

De bijdragen van de aangesloten gemeenten zijn grotendeels gebaseerd op het inwoneraantal. Voor de bijdrage 2020 is het uitgangspunt de inwoneraantallen per 1 januari 2019. In totaliteit bedraagt de gemeentelijke bijdrage van Regio Rivierenland 2019 een totaalbedrag van € 2.052.000. Dit gaat om een stijging van € 9.6000 ten opzichte van de begroting 2019.

Dit betekent dat de gemeentelijke bijdrage van de gemeente Neder-Betuwe vanaf 2020 voor het algemene deel toeneemt met een bedrag van € 9.498, voor leerplicht toeneemt met een bedrag van € 4.568, voor Sociale recherche toeneemt met een bedrag van € 1.325, voor regionale ondersteuning inkoop toeneemt met een bedrag van € 3.071 en voor regionale ondersteuning Wmo/Jeugd toeneemt met een bedrag van € 2.000.

Financiële gegevens verbonden partij	31-12-2018	31-12-2017
Eigen vermogen	2.773.000	2.065.000
Vreemd vermogen	6.132.000	5.463.000
Totaal	8.905.000	7.528.000
Exploitatieresultaat 2018: € 190.000 positief		

Risico's en weerstandscapaciteit (gebaseerd op de begroting Regio Rivierenland 2020)

In 2013 is een inventarisatie uitgevoerd naar de financiële risico's bij het Regiokantoor van Regio Rivierenland, waarbij tevens een koppeling is gelegd met de saldi van reserves en voorzieningen om de risico's te kunnen dekken. De in de balans opgenomen algemene reserve Regiokantoor van € 474.000 wordt gezien als voldoende voor het afdekken van de financiële risico's. In aanvulling op de uitgevoerde risico-inventarisatie bij het Regiokantoor is een vervolgonderzoek uitgevoerd, specifiek gericht op frauderisico's. Er functioneren voldoende controle- en beheersingsmaatregelen binnen het Regiokantoor van Regio Rivierenland. De frauderisico's worden als 'laag' gekwalificeerd.

Bij Contract-gestuurde dienstverlening werken we met dienstverleningsovereenkomsten. Aan het werken met dienstverleningsovereenkomsten zijn financiële risico's verbonden. Financiële risico's en eventuele tekorten bij de uitvoering van taken voor gemeenten kunnen worden opgevangen door de inzet van de risicoreserve Contract-gestuurde dienstverlening.

Er is in deze begroting geen rekening gehouden met financiële mutaties in de rekening-courant met gemeenten voor de voorfinanciering van uitgaven van het project Breedband en de effecten daarvan op de risicoreserve Contract-gestuurde dienstverlening.

4. AVRI

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Een collegelid

Vestigingsplaats : Geldermalsen

Financieel belang

Als gevolg van de begroting van de Gemeenschappelijke Regeling Avri 2020 stijgt de afvalstoffenheffing per 2020 van gemiddeld € 219 per huishouden naar € 235 per huishouden. Dit betreft een stijging van 7%. De stijging wordt hoofdzakelijk verklaard door stijgende verwerkingskosten, dalende grondstofvergoedingen, groei van uitvoeringsuren en autonome prijsindexeringen. Meerjarig gezien gaat de afvalstoffenheffing omlaag ten opzichte van 2020, na een geringe verhoging in 2021 (€ 238) en 2022 (€ 242), naar € 233 per huishouden in 2023. Omdat het tarief van de afvalstoffenheffing voor 2020 stijgt, neemt het te ontvangen BTW voordeel van de gemeente Neder-Betuwe voor 2020 toe met een bedrag van € 42.000. De definitieve vaststelling van de tarieven afvalstoffenheffing 2020 (en inrichting basistarief en variabele tarieven) vindt eind 2019 plaats.

Financiële gegevens verbonden partij	31-12-2018	31-12-2017
Eigen vermogen	1.865.000	1.482.000
Vreemd vermogen	38.095.000	36.564.000
Totaal	39.960.000	38.046.000
Exploitatieresultaat 2018: € 177.000 positief (waarvan € 386.000 negatief basispakket)		

Risico's en weerstandscapaciteit (gebaseerd op de begroting Avri 2020)

Door invoering van nieuw afvalbeleid (omgekeerd inzamelen) nemen de risico's toe. Dit betreft het risico van de onzekerheid van het scheidingsgedrag, maar ook van toenemende vervuiling van grondstoffen. Daarnaast is er een toegenomen risico op het moeten terugbetalen van een gedeelte van de vergoeding voor kunststof verpakkingen naar aanleiding van overleg tussen de raamovereenkomstpartijen (VNG, ministerie van I&W en het verpakkende bedrijfsleven). Deze risico's zijn nog nooit eerder zo hoog geweest (€ 4.908.000).

Tegelijkertijd is de weerstandcapaciteit, waarmee Avri de risico's kan afdekken, relatief gezien nog nooit zo laag geweest (€ 1.329.000). Daardoor valt het weerstandsvermogen in 2020 in de categorie 'ruim onvoldoende' (0,3). Het Algemeen Bestuur heeft de norm voor het weerstandsvermogen vastgesteld op de factor 1,0 van de risico's.

Door het vervallen van de risico's rondom het scheidingsgedrag van huishoudens en de overdracht van de stortplaats daalt het risico per 2021. Tegelijkertijd groeit het risico tot 2022 door de mogelijke vergoeding van kunststof verpakkingen. Per 2023 komt dit risico te vervallen (€ 2.500.000) door een nieuwe overeenkomst. In de begroting GR Avri 2020 wordt de weerstandscapaciteit jaarlijks vergroot door toevoegingen vanuit de afvalstoffenheffing, waardoor de risico's per 2023 volledig zijn afgedekt.

5. Omgevingsdienst Rivierenland (ODR)

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Een collegelid

Vestigingsplaats : Tiel

Financieel belang

De jaarlijkse gemeentelijke bijdrage aan de ODR gaat over een bijdrage voor het uitvoeren van alle vergunningverlenings-, advies- en toezicht-/handhavingstaken op het gebied van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Daarnaast gaat deze bijdrage over de stelseltaken en het ketentoezicht, die in het Gelders Stelsel worden uitgevoerd. De totale deelnemersbijdrage, opgenomen in de begroting ODR 2020, is € 15.642.276. De gemeentelijke bijdrage Neder-Betuwe is € 1.565.189. Van belang is dat in de begroting van de ODR over 2020 het Werkprogramma ODR 2020 (feitelijk verwachte werkzaamheden en middelen) nog niet is verwerkt. Dit werkprogramma komt zoals afgesproken in de Dienstverleningsovereenkomst (DVO) eind 2019 ter beschikking. Eventuele financiële gevolgen van het Werkprogramma ODR 2020 worden verwerkt in het eerstvolgende planning & control document.

Financiële gegevens verbonden partij	31-12-2018	31-12-2017
Eigen vermogen	1.527.137	1.476.342
Vreemd vermogen	5.658.337	2.469.874
Totaal	7.185.474	3.946.216
Exploitatieresultaat 2018: € 704.246 positief		

Risico's en weerstandscapaciteit (gebaseerd op de begroting van de ODR over 2020)

Over de programmabegroting ODR 2020 wordt opgemerkt, dat het weerstandsvermogen ten opzichte van de begroting 2019 is verlaagd naar waardering F (ruim onvoldoende). Het totaal aan becijferde risico's gaat om een bedrag van € 602.550. De aanwezige weerstandscapaciteit betreft een totaalbedrag van € 348.449. Per saldo is sprake van een verhouding van 0,58. De ODR heeft als streefcategorie waardering C (voldoende). Daarom is er bij de resultaatbestemming van de jaarrekening 2018 een voorstel gedaan (en door het Algemeen Bestuur ODR vastgesteld) tot aanvulling van het weerstandsvermogen. Hiermee zijn de risico's afgedekt.

6. Regionaal Archief Rivierenland (RAR)

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Een collegelid

Vestigingsplaats : Tiel

Financieel belang

De kosten van het Regionaal Archief Rivierenland worden grotendeels gedragen door bijdragen van de deelnemende gemeenten en van Waterschap Rivierenland. De verdeling van de algemene en specifieke kosten, die gemaakt worden ten behoeve van de deelnemende gemeenten, gebeurt naar evenredigheid van het aantal inwoners.

In de begroting van het RAR over 2020 is een totale gemeentelijke bijdrage opgenomen van € 2.368.047, waaraan Neder-Betuwe een bedrag van € 266.292 bijdraagt.

Financiële gegevens verbonden partij	31-12-2018	31-12-2017
Eigen vermogen	436.165	471.412
Vreemd vermogen	8.854.849	9.186.039
Totaal	9.291.014	9.657.451
Exploitatieresultaat 2018: € 8.173 positief		

Risico's en weerstandscapaciteit (gebaseerd op de begroting RAR 2020)

De hoogte van de verhouding van het weerstandsvermogen is door het Algemeen Bestuur in 2014 vastgesteld op minimaal 1,0. Medio 2017 heeft het Algemeen Bestuur de Update 2017 Risicomanagement & Weerstandsvermogen vastgesteld, waarbij de minimale norm van 1,0 is gehandhaafd. Op basis van de actuele cijfers bedraagt het normbedrag van de gewenste weerstandscapaciteit € 202.000. Voor 2020 wordt een werkelijke weerstandscapaciteit verwacht van € 309.742, zodat sprake is van een weerstandsverhouding van 1,53. Hiermee zijn alle risico's van het RAR afgedekt en is geen aanvullende risicoafdekking nodig vanuit de gemeenten.

7. Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Een collegelid

Vestigingsplaats : Kerk-Avezaath

Financieel belang

De provincie en gemeenten hebben in het kader van de verzelfstandiging in 1999 (bij het ontstaan van de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied met de handelsnaam Uit@waarde) hun bijdragen in de exploitatietekorten afgekocht. Uitgangspunt is dat de nieuwe organisatie zichzelf moet bedruipen. De gemeente Neder-Betuwe heeft in 2008 voor de laatste keer een afkoopsom betaald (€ 158.000) aan recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal en levert sinds 2009 geen financiële bijdrage meer.

Financiële gegevens verbonden partij	31-12-2018	31-12-2017
Eigen vermogen	0,0	0,0
Vreemd vermogen	6.853	6.853
Totaal	6.853	6.853
Exploitatieresultaat 2018: € 0		

Risico's

Geen

8. Werkzaam Rivierenland

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Een collegelid

Vestigingsplaats : Tiel

Financieel belang

Voor Werkzaam Rivierenland is in de begroting van Neder-Betuwe rekening gehouden met een bijdrage om het totale bedrijfsvoeringsresultaat te dekken. Voor 2020 betreft de totale bijdrage € 1.144.000. In 2020 wordt op basis van de mei circulaire 2019 verwacht, dat hier een rijksvergoeding van € 1.191.000 tegenover staat. Een deel van deze rijksvergoeding wordt gebruikt als dekking van salariskosten voor medewerkers Sociale Werkvoorziening (SW), die in dienst zijn bij Scalabor (het voormalige Presikhaaf).

Financiële gegevens verbonden partij	31-12-2018	31-12-2017
Eigen vermogen	5.872.000	5.241.000
Vreemd vermogen	26.679.000	33.647.000
Totaal	32.551.000	38.888.000
Exploitatieresultaat 2018: € 2.269.000 positief		

Risico's en weerstandscapaciteit (gebaseerd op de begroting van Werkzaam over 2020)

Artikel 30 van de GR Werkzaam Rivierenland schrijft voor dat het weerstandsvermogen maximaal 3% van de jaarlijkse exploitatielasten moet bedragen. Hiervan is 2% bestemd voor het opvangen van tekorten zonder direct effect op de gemeentelijke begrotingen. Feitelijk wordt hiermee speelruimte voor de gemeenten gecreëerd om kleine tekorten niet direct in hun begrotingen te hoeven verwerken. De resterende 1% is bedoeld voor schommelingen in de opbrengst uit commerciële activiteiten ofwel in de omzet. Maar aan het eind van 2018 kwam het weerstandsvermogen op € 1,1 mln, omdat niet alle gemeenteraden hebben ingestemd met het doneren van 3% van de exploitatielasten aan het weerstandsvermogen. Hiermee is 37% van het totale geschatte risico van € 3,05 miljoen afgedekt.

In de begroting over 2020 heeft Werkzaam Rivierenland voor het eerst risico's benoemd en becijferd. Daarbij is opgemerkt dat het weerstandsvermogen lager is dan nodig om de risico's af te dekken. Aangekondigd is dat het thema omgaan met risico's wordt meegenomen in de strategische beleidsontwikkeling van Werkzaam in 2019. Daarnaast zal de gemeente zelf in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing aandacht besteden aan de financiële risico's bij de GR Werkzaam, voor zover deze niet afgedekt zijn bij Werkzaam.

9. Industrieschap Medel

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Twee wethouders en twee raadsleden

Vestigingsplaats : Tiel

Financieel belang

De gemeenten Tiel en Neder-Betuwe nemen in principe op gelijke basis deel. Een positief of een negatief saldo, dat het Algemeen Bestuur van industrieschap Medel over enig jaar meldt, wordt voor gelijke delen gegund of bijgedragen.

De grondexploitatie 'Medel I' geeft in 2019 een verwacht saldo van € 10,5 miljoen (2018: € 10,4 miljoen) op eindwaarde en van € 10,1 miljoen (2018: € 8,9 miljoen) op contante waarde.

De grondexploitatie van 'Medel afronding' in 2018 geeft een verwacht saldo van € 12,4 miljoen (2017 € 12,5 miljoen) op eindwaarde en van € 12,4 miljoen (2017 € 11,2 miljoen) op contante waarde.

Het verschil tussen 2018 en 2017 is gelet op het totale investeringsniveau van beide projecten gering.

Financiële gegevens verbonden partij	31-12-2018	31-12-2017
Eigen vermogen	10.441.700	9.227.600
Vreemd vermogen	49.143.371	51.543.370
Totaal	59.585.071	60.770.970
Exploitatieresultaat 2018: € 1.214.100 positief		

Risico's

De ontwikkeling van Medel brengt financiële risico's met zich mee. De meest risicovolle onderdelen zijn in een rekenprogramma (Naris) ingevoerd. Op basis van de uitkomsten zijn de scenario's uitgewerkt en in de grondexploitaties van 2018 verwerkt. De berekende risico's kunnen binnen de totale grondexploitatie van Medel ruimschoots worden afgedekt door de verwachte positieve resultaten (weerstandsverhouding 4,9). Zodoende is in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing van Neder-Betuwe geen aanvullend risico opgenomen.

10. Casterhoven (CV)

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Aandeelhouder (BV): Twee wethouders (met portefeuille financiën)

Commandiet (CV) : Wethouder

Vestigingsplaats : Geffen

Financieel belang

De drie partijen gemeente Neder-Betuwe, bouwbedrijf Gebroeders van Wanrooij BV en Van Grootheest Projekten BV participeren op gelijke basis. De winsten of verliezen worden daarom gelijkmatig over de drie partijen verdeeld. Om de totale financieringsbehoefte van Casterhoven zekerheid te geven, heeft de gemeente Neder-Betuwe een garantiestelling afgegeven tot maximaal € 22 miljoen. Dit bedrag is aangetrokken bij de BNG.

Financiële gegevens verbonden partij	31-12-2018	31-12-2017
Eigen vermogen	-2.029.100	-2.682.396
Vreemd vermogen	14.150.402	15.158.330
Totaal	12.121.302	12.475.934
Exploitatieresultaat 2018: € 1.218.101 positief		

Risico's

In juni 2019 is de grondexploitatie uit 2018 bijgewerkt. Op basis van het berekende worst case scenario van de uitvoering van deze bijgewerkte GREX is een risico bepaald van € 820.000. Dit bedrag is aanzienlijk lager dan het bedrag op grond van het vorige worst case scenario van € 4.100.000. Deze verlaging van het risico houdt direct verband met de volgende factoren:

- sterke verbetering van de marktpositie. In de tussenliggende periode is de vraag flink toegenomen, er is veel grond verkocht en bouwrijp gemaakt;
- grondprijfsafspraken zijn gemaakt voor een groot deel van het restende deel van het plan;
- voor een groot deel van het nog uit te voeren plan zijn bestemmingsplannen vastgesteld en kan de uitvoering plaatsvinden. Alleen voor fase 7, de laatste fase, moeten de planologische kaders nog worden vastgesteld;
- de beperking voor Neder-Betuwe door de provincie lijkt geen belemmering te vormen voor een tijdige uitvoering van het resterende plan. De woningbehoefte voor Neder-Betuwe is door een extern onderzoek voldoende aangetoond.

11. Waterbedrijf Vitens N.V.

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Als aandeelhouder

Vestigingsplaats : Velp

Financieel belang

De gemeente Neder-Betuwe bezit na omzetting van de preferente aandelen in een achtergestelde lening 16.023 (0,277%) gewone aandelen van € 1 nominaal.

Financiële gegevens verbonden partij	31-12-2018	31-12-2017
Eigen vermogen	533,0	533,7
Vreemd vermogen	1.233,5	1.194,4
Totaal	1.766,5	1.728,2
Exploitatieresultaat 2018: € 13,0 positief		
(bedragen in miljoenen euro's)		

Risico's

Niet van toepassing.

12. N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Als aandeelhouder

Vestigingsplaats : Den Haag

Financieel belang

Neder-Betuwe heeft zeggenschap in de BNG via het stemrecht van 18.246 aandelen van € 2,50. Dit aandelenbezit heeft een duurzaam karakter.

Financiële gegevens verbonden partij	31-12-2018	31-12-2017
Eigen vermogen	4.990,0	4.953,0
Vreemd vermogen	132.519,0	135.072,0
Totaal	137.509,0	140.025,0
Exploitatieresultaat 2018: € 337,0 positief		
(bedragen in miljoenen euro's)		

Risico's

Niet van toepassing.

Paragraaf 6 Grondbeleid

Inleiding

In paragraaf 6 wordt aangegeven hoe de gemeente het grondbeleid inzet om haar bestuurlijke doelen te bereiken. De raad heeft de Nota Grondbeleid op 8 december 2016 vastgesteld. In deze nota is onze visie op ons grondbeleid weergegeven. Deze paragraaf bevat de verplichte onderdelen zoals omschreven in artikel 16 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV):

- een visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van doelstellingen en de uitvoering;
- een actuele vooruitblik van de verwachte resultaten van de totale grondexploitatie;
- een onderbouwing van de geraamde winstneming;
- de beleidsuitgangspunten voor de reserves voor grondbeleid in relatie tot de risico's.

Grondbeleid gemeente Neder-Betuwe

Het gemeentelijk grondbeleid moet de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van de gemeente stimuleren en faciliteren. Met een zorgvuldig uitgevoerd grondbeleid kan de gemeente haar regierol bij deze ruimtelijke ontwikkeling houden en waar nodig versterken.

Het grondbeleid en de werkwijze van de gemeente richten zich op het faciliteren van initiatieven van derden. Wenselijke en kansrijke initiatieven brengen we zo snel mogelijk naar de eindstreep. Kosten, die de gemeente daarbij maakt, worden verhaald op de initiatiefnemers.

Maar dit betekent niet dat het voeren van actief grondbeleid helemaal wordt uitgesloten. De gemeente beschikt nog over enkele grondposities en kan mogelijk gronden aankopen als zich kansen voordoen. Uiteraard moet dit soort actief grondbeleid bijdragen aan de beleidsdoelstellingen en kaders van de raad en moeten de risico's beheersbaar zijn.

Onderverdeling complexen

Binnen de gemeente zijn verschillende projecten in ontwikkeling, die financieel op verschillende wijze worden verantwoord. Ten eerste zijn er de eigen projecten van de gemeente. Hier gaat het om (aan te kopen) grondeigendommen van de gemeente, waarbij de gemeente de ontwikkeling zelfstandig uitvoert en zo aan actief grondbeleid doet. De gemeente wijzigt de bestemming, maakt de gronden bouw- en woonrijp en verkoopt de gronden zelf aan derden. Dit zijn de zogenaamde BIE Grexen (Bouwgrond in exploitatie).

Daarnaast zijn er de faciliterende projecten, waarbij de gemeente geen grondeigendom heeft en alle kosten, die zij moet maken, op basis van gesloten overeenkomsten vergoed krijgt. Deze projecten worden bijgehouden als vorderingen en geregistreerd in de projectadministratie.

Tenslotte zijn er nog enkele oude, facilitaire projecten, waarbij de gemeente haar kosten vergoed krijgt met een vast bedrag, dat de initiatiefnemer betaalt. Voor deze projecten, Broedershof, Triangel Vahstal en de Heuning-oost moet de gemeente meer uren besteden dan vooraf was ingeschat. Er wordt voor deze projecten wel een grondexploitatie gemaakt. Ook zal de gemeente waar nodig een voorziening moeten treffen voor het verwachte verlies. Deze facilitaire projecten worden ook wel de BIE Initiatieven genoemd.

Rapportage grondexploitatiebegrotingen in relatie tot het Planning en Controle instrumentarium

Gezien het grote belang van een actueel inzicht in de financiële status van de projecten met een grondexploitatiebegroting rapporteren wij in 2020 op verschillende momenten over de uitvoering en voortgang van deze projecten. Wij doen dit in de jaarstukken 2019 en de bestuursrapportages 2020.

Verbonden partijen

Aangezien de projecten Medel en Casterhoven als deelneming onderdeel zijn van Verbonden partijen zijn deze projecten niet opgenomen in deze paragraaf. Voor meer informatie hierover verwijzen wij u naar de programma's 3 en 4 en naar Paragraaf 5 Verbonden Partijen.

Actualisatie grondexploitaties

De grondexploitaties zijn per 1 januari 2019 bijgewerkt, waarbij de te verwachten kosten, opbrengsten en de fasering opnieuw zijn beoordeeld. Ook de te hanteren parameters zijn opnieuw beoordeeld.

Risico's

Binnen het grondbeleid hebben we twee soorten risico's bepaald: algemene risico's en project specifieke risico's. De risico's binnen het grondbeleid moeten afgedekt worden door de weerstandscapaciteit. Voor meer informatie over risico's en weerstandscapaciteit verwijzen wij u naar paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Reserve bovenwijkse voorzieningen en reserve Ruimtelijke investeringen

Begin 2017 is een vernieuwde nota bovenwijkse voorzieningen afgerond en op 11 mei 2017 vastgesteld. Op 27 september 2018 heeft de raad de bijwerking 2018 vastgesteld. Begrote afdrachten aan de reserve Bovenwijkse voorzieningen vinden plaats zoals bepaald in de nota bovenwijkse voorzieningen.

Overzicht van actuele prognose diverse complexen

Onderstaand overzicht geeft inzicht in de financiële stand van zaken van de projecten:

- Boekwaarden per 1-1-2019
- Nog te realiseren baten en lasten over gehele looptijd
- Verwachte resultaten (Contante waarde)
- Ingeschatte risico's

Voor een nadere toelichting op de projecten verwijzen wij naar de jaarstukken 2018 onderdeel paragraaf 6 Grondbeleid.

	Boekwaarde	Nog te maken	Nog te ontv.	Eindwaarde	Contante	Contante	Looptijd	Algemeen	Specifiek risico
	per 1-1-2019	Lasten	Baten	per einde grex	1-1-2018	1-1-2019	t/m	2019	2019
		per 1-1-2019	per 1-1-2019						
BIE Grexen									
ABC	790.601	1.514.592	3.453.990	1.160.246	1.323.877	1.071.888	2022	50.670	0
Bonegraaf-west	348.116	379.311	0	20.717	35.707	19.912	2020	0	37.931
Herenland	942.679	521.915	1.088.295	453.853	464.404	419.290	2022	94.268	0
Gem. gronden Fructus	0	406.211	648.680	230.071	nvt	212.550	2022	0	0
Herenland-west	900	28.874	0	203	nvt	199	2019	0	0
subtotaal	1.386.064	2.850.903	5.190.965	915.950	823.766	845.435			
BIE Initiatieven									
ABC SV	1.943.894	1.322.941	3.316.617	980	4.663	905	2022	194.389	0
Broedershof	112.762	110.157	174.250	50.615	169	46.761	2022	11.276	0
Heuning-oost	74.132	24.490	56.920	42.745	24.269	40.279	2021	7.413	0
Triangel Vahstal	0	62.645	0	63.866	nvt	59.003	2022	0	0
ABC SV 2e fase	26.295	48.434	0	8	nvt	8	2019	0	0
subtotaal	2.157.083	1.568.667	3.547.787	156.238	19.775	145.130		358.017	37.931
TOTAAL	3.543.147	4.419.570	8.738.752	759.712	803.991	700.305		395.948	

Paragraaf 7 Bedrijfsvoering

Algemeen

Bedrijfsvoering is een belangrijk aspect voor de ambtelijke organisatie om haar werk te kunnen doen. Wanneer we over bedrijfsvoering spreken, hanteren wij de definitie zoals het ministerie van BZK die geformuleerd heeft: "Bedrijfsvoering betreft de bedrijfsprocessen binnen een gemeente om de beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren alsmede de sturing en beheersing daarvan."

Voor een goede bedrijfsvoering zijn budget, personeel met kennis en kunde, infrastructuur, structuur, informatie en beheersinstrumenten nodig. Ook is een gezonde cultuur binnen de organisatie cruciaal om onze doelstellingen te bereiken. Onze organisatie beleeft door de dynamiek in het openbaar bestuur hectische tijden en het ziet ernaar uit dat deze hectiek permanent zal zijn. Dat vraagt een organisatie, die daarmee om kan gaan en kwaliteit blijft leveren. Het college is primair verantwoordelijk voor een adequate bedrijfsvoering. De raad heeft een kaderstellende en controlerende taak.

Visie en beleid ten aanzien van onze bedrijfsvoering

De overheid vraagt steeds meer zelfredzaamheid van inwoners, want ook in onze gemeente krijgt burgerparticipatie steeds meer vorm. Hierdoor is de gemeente steeds meer één van de maatschappelijke partijen dan een orgaan dat van bovenaf bepaalt wat goed is. Ons takenpakket, met de transities in het sociaal domein en de Omgevingswet als belangrijkste voorbeelden, verandert voortdurend, terwijl de financiële mogelijkheden beperkt zijn. Een 'blik naar buiten', flexibiliteit, een sterk strategisch en tactisch vermogen, slim samenwerken, integraal werken, klant- en resultaatgerichtheid helpen onze organisatie om de door de raad bepaalde doelen toch te bereiken. Deze uitgangspunten staan dan ook centraal in de besturings- en managementfilosofie van de organisatie, die eind 2013 door het college is vastgesteld. Hierop is de organisatieontwikkeling zich in 2014 gaan richten en deze is in de daaropvolgende jaren verder uitgewerkt.

Onze organisatiestructuur is een afgeleide van het zogenoemde directiemodel. De organisatie staat onder algemene leiding van de gemeentesecretaris, die tevens algemeen directeur is. De ambtelijke organisatie bestaat uit drie afdelingen: de Fysieke pijler, de Sociale pijler en Bedrijfsvoering. Daarnaast zijn er een stafeenheid en Control. Het kleine aantal afdelingen betekent een klein en slagvaardig managementteam, gevormd door de gemeentesecretaris en de afdelingsmanagers, die geadviseerd worden door de controller en de directieadviseur. Dit managementteam stuurt op de integraliteit en samenhang van de strategische en complexe dossiers. De afdelingsmanagers sturen de medewerkers aan, die werken op de strategische dossiers. De adjunct-afdelingsmanagers richten zich vooral op het coachen en begeleiden van onze medewerkers, die werken op de tactische en operationele dossiers en helpen de organisatie op die manier zich steeds verder te verbeteren.

De organisatiestructuur beoogt het management 'in positie' te brengen om:

- strategische en tactische beleids- en bedrijfsvoeringsdossiers in samenhang op de juiste manier op te kunnen laten pakken;
- snel en passend te kunnen inspelen op alle ontwikkelingen, die de komende jaren op ons af komen en
- medewerkers te coachen en begeleiden bij het uitvoeren van hun taken en hen te helpen bij hun ontwikkeling.

Achterliggende doelen of gewenste effecten zijn onder meer:

- een goede anticipatie op de veelheid van ontwikkelingen in de samenleving en de veelheid van nieuwe taken;
- een goede sturing op onze verbonden partijen;
- een verbetering van het integraal werken;
- eenduidig leiderschap binnen de organisatie;

- een gezonde bestuurs- en organisatiecultuur waarin lef, professionaliteit, samenwerken, resultaat, klantgerichtheid en plezier kernbegrippen zijn;
- het aanbrengen van kwaliteitsverbeteringen in de prestaties van onze organisatie, onder meer doordat elke medewerker 'het beste uit zichzelf' haalt (daarbij stellen we zowel vakinhoudelijke kwaliteit als onze kerncompetenties resultaatgerichtheid, klantgerichtheid en samenwerken centraal).

Doelmatigheid en doeltreffendheid

Op basis van de Onderzoekverordening 213a van de gemeente Neder-Betuwe 2019 worden onderzoeken verricht naar de doelmatigheid en de doeltreffendheid. Hier wordt invulling aan gegeven door jaarlijks een aantal processen te optimaliseren. Door continu vanuit de klant gedacht te verbeteren aan te brengen met zo min mogelijk verspilling wordt geprobeerd de tevredenheid van de klant, de medewerker en de organisatie te verbeteren. Deze aanpak is geen onderzoek in de gebruikelijke zin met een rapport van bevindingen en aanbevelingen, maar een verbeterproces, waarbij het beleid en de inrichting van de processen en systemen direct wordt aangepakt. In verband met deze verbetertrajecten is niet voorzien in specifieke onderzoeken. Mocht er aanleiding zijn voor een specifiek onderzoek dan wordt de Rekenkamercommissie geïnformeerd. Met deze paragraaf wordt de voortgang gemonitord.

Belangrijke ontwikkelingen

Sturing op verbonden partijen en regionale ontwikkelingen

De verbonden partijen en regionale samenwerking nemen in belang toe. Dat is zichtbaar als we kijken naar de begroting en de financiële middelen gemoeid met de verbonden partijen. Tegelijkertijd neemt de samenwerking in en met de regio toe. Ontwikkelingen in de samenleving vragen steeds meer samenwerking met andere partijen, vooral als het gaat om de zogenoemde Triple Helix van onderwijs, overheid en bedrijfsleven. Deze externe ontwikkelingen betekenen, dat de interne sturing binnen onze organisatie daarvoor gereed moet zijn. Wat betekent dat voor de medewerkers en de integrale sturing op de verbonden partijen en regionale samenwerking? Ook in 2020 willen we verder inzetten op het vaststellen van de benodigde competenties, waarover onze medewerkers moeten beschikken om de toekomstige ontwikkelingen aan te kunnen. Dit betekent ook, dat de bedrijfsvoering hierbij betrokken moet worden.

Personeelslasten (burger)raadsleden, college en griffie

In de begroting 2020 is voor (burger)raadsleden meerjarig een bedrag van € 285.017 geraamd. Voor het college is meerjarig vanaf 2020 een bedrag van € 512.844 geraamd en voor de griffie meerjarig een bedrag van € 120.164.

Personeelslasten ambtelijke organisatie

Voor de personeelslasten van de ambtelijke organisatie is in 2020 een bedrag van 9,89 miljoen geraamd. De personeelslasten voor Babsen, pensioen van oud-wethouders en nabestaanden, Appa uitkeringen en voormalig personeel zijn hierbij inbegrepen. De formatie van de ambtelijke organisatie in 2020 bedraagt in totaal 141,3 fte.

Overige personeelslasten (burger)raadsleden, college, griffie en ambtelijke organisatie)

Voor de overige personeelslasten (van (burger)raadsleden, college, griffie en ambtelijke organisatie) is in 2020 meerjarig een bedrag van € 543.029 geraamd. De overige personeelslasten hebben betrekking op reiskosten woon-werk, secundaire arbeidsvoorwaarden, verzekeringen, vergoedingen, jubilea, enz.

Vrijval vacaturegelden inzetten voor externe inhuur

Binnen de organisatie ontstaan gedurende het jaar vacatures door uitstroom van medewerkers. Het voordeel, dat hierdoor ontstaat binnen de personeelslasten wordt vrijval vacaturegelden genoemd. De leidinggevende maakt vervolgens de afweging om de vacature wel of niet in te vullen. Invulling is mogelijk op basis van een (tijdelijk) dienstverband of op basis van tijdelijke externe inhuur.

Vervanging personeel bij ziekte en zwangerschapsverlof

In de begroting 2020 is meerjarig een bedrag geraamd van € 171.700 voor de (tijdelijke) vervanging van langdurig zieke medewerkers. In het geval van zwangerschapsverlof ontvangt de werkgever een zwangerschapsuitkering van het UWV. Deze uitkering is bedoeld om de medewerkster voor een bepaalde periode (gedeeltelijk) te vervangen.

FINANCIËLE BEGROTING

A: Het overzicht baten en lasten en de toelichting

Uitgangspunten ramingen

Het financieel-economisch perspectief voor de komende jaren vraagt om een strikt begrotingsbeleid. Aanvullend op geldende wet- en regelgeving in onder meer de Gemeentewet, het Besluit Begroting en Verantwoording en onze Financiële verordening art. 212 gelden onderstaande uitgangspunten. Deze zijn voor ons leidend in ons inhoudelijke en financiële beleid en de uitvoering in de komende jaren.

1. Coalitieprogramma 2018-2022: 'Samen bouwen aan Ruimte voor de Samenleving'

Als uitvloeisel van de gemeenteraadsverkiezingen is een coalitieprogramma opgesteld. Dit programma vormt de leidraad voor het gemeentelijk beleid voor de komende jaren. Wij hebben hiervoor een uitvoeringsprogramma opgesteld.

2. Reeds bestaand beleid

Bij het opstellen van de begroting gaan we uit van het bestaande beleid. Dit betreft de (financieel) beleidsmatige situatie tot en met besluitvorming over de eerste bestuursrapportage 2019. Uitzonderingen op dit uitgangspunt zijn enerzijds nieuwe ontwikkelingen, zoals bepaald in het uitvoeringsprogramma bij het coalitieakkoord, en anderzijds nieuw beleid, bezuinigingen en dekkingsvoorstellen waarover u bij de behandeling van deze kadernota besluit.

3. Integrale afweging

De raad weegt nieuw beleid tegen elkaar en tegen de beschikbare financiële beleidsruimte af bij de besluitvorming over de begroting in het najaar. Deze begroting biedt inzicht in de ontwikkeling van de financiële beleidsruimte en in voorgesteld nieuw beleid. De inpassing van de kadernota in de begroting vindt plaats onder een hoofdstuk 'Nieuw beleid conform kadernota'. De kadernota 2020-2023 geeft daarmee richting aan de inhoud van de begroting 2020 en meerjarenraming 2021-2023.

De inpassing van eventueel nieuw beleid/nieuwe ontwikkelingen, die bekend worden na behandeling van de kadernota door de gemeenteraad, vindt plaats in de begroting onder het hoofdstuk 'Nieuw beleid na kadernota'. Definitieve besluitvorming over het nieuwe beleid conform kadernota én over het nieuwe beleid na kadernota gebeurt bij de begrotingsbehandeling in het najaar. Bij bestuursrapportages en jaarstukken worden geen besluiten genomen over het uitvoeren van nieuw beleid.

4. Nieuw beleid na begrotingsbehandeling

Als de raad besluit over een voorstel om extra geld uit te geven op een ander moment dan bij de genoemde integrale afweging moet solide dekking worden gevonden. Tenzij er sprake is van externe dekking, moet in het voorstel aangegeven worden welke adequate dekking aanwezig is. Een mogelijkheid hierbij is 'oud voor nieuw' ofwel oud beleid schrappen voor nieuw. Een beroep op een verwacht positief begrotingsoverschot of een waarschijnlijk rekeningsaldo is in principe geen acceptabele dekking.

5. Behoedzame en reële ramingen

Bij het begroten (budgetteren) gaan we uit van behoedzame en reële ramingen. De raming van de algemene uitkering uit het gemeentefonds voor een begrotingsjaar baseren wij op de mei circulaire van het voorafgaande jaar. Tussentijdse veranderingen in de hoogte van de algemene uitkering uit het gemeentefonds verrekenen wij incidenteel met het begrotingssaldo. Bijstelling van specifieke, incidentele geldstromen van rijk of provincie verrekenen wij direct met de specifieke, incidentele uitgaven die hiertegenover staan.

6. Structureel en reëel sluitende begroting

De begroting en meerjarenraming moeten structureel en reëel sluitend zijn. Het laatste jaar van de vier jaarschijven is altijd structureel sluitend. Tekorten in de voorliggende jaren worden slechts bij hoge uitzondering gedekt uit reserves.

7. Structurele uitgaven worden structureel gedekt

Tegenover structurele lasten staan structurele baten. Tegenover structurele lasten kunnen geen incidentele baten of incidentele meevallers staan. Uit het budget voor onvoorziene uitgaven worden geen structurele uitgaven gedaan.

8. Aantal inwoners

Als uitgangspunt bij het samenstellen van de begroting 2020 en de meerjarenraming 2021-2023 wordt het aantal inwoners gebaseerd op peildatum 1 januari 2019. Op die datum telde Neder-Betuwe 24.034 inwoners.

Plaatsnaam	Aantal 2015	Aantal 2016	Aantal 2017	Aantal 2018	Aantal 2019
Dodewaard	4.411	4.379	4.376	4.383	4.441
Echteld	1.083	1.056	1.027	1.025	1.037
Kesteren	5.350	5.527	5.671	5.813	6.078
Opheusden	6.008	6.132	6.215	6.309	6.303
Ochten	4.770	4.860	4.902	4.932	5.005
IJzendoorn	1.106	1.095	1.112	1.153	1.170
TOTAAL	22.728	23.049	23.303	23.615	24.034

9. Prijspeil (inflatiepercentage)

De mei circulaire 2019 geeft de kaders aan voor de verwachte prijsstijging voor het jaar 2020. De afspraak die wij met u hebben gemaakt, is dat wij voor de prijsstijging jaarlijks een stapsgewijze prijsstijging opnemen gelijk aan het percentage dat de mei circulaire voor het volgende jaar aangeeft. In de mei circulaire worden hiervoor met de algemene uitkering gemeentefonds ook middelen beschikbaar gesteld. De mei circulaire 2019 geeft voor 2020 een verwacht prijsstijgingspercentage van 1,5% aan. Wij passen de bestaande stapsgewijze prijsstijgingen hierop aan. De financiële effecten van verwachte prijsstijgingen in 2020 tot en met 2023 zijn in overeenstemming met de mei circulaire 2019 in deze begroting verwerkt.

10. Personeelslasten

De formatie 2020 wordt geraamd op basis van de formatie 2019. De meicirculaire 2019 geeft kaders aan voor de verwachte loonstijgingen voor de komende jaren. De huidige CAO tot 1 januari 2019 is verwerkt in de begroting 2019 en meerjarenraming 2020-2022. Daarnaast is er voor de jaren 2020 tot en met 2022 rekening gehouden met een verwachte loonstijging van jaarlijks 1%. De meicirculaire 2019 geeft een verwachte loonstijgingspercentage aan voor 2020 van 2,3%. Wij passen de bestaande stapsgewijze loonstijgingen hierop aan. De financiële effecten voor wat betreft verwachte loonstijgingen 2020 tot en met 2023 zijn, conform de meicirculaire 2019, in deze begroting verwerkt. Recent is de CAO 2019-2020 bekrachtigd. Hier is een loonstijging van in totaal 6,25% in opgenomen, een eenmalige uitkering van € 750 bruto en het vervallen van de voorwaarden van de werkgeversbijdrage ziektekostenverzekeringen. De financiële effecten van de CAO 2019-2020 worden verwerkt in de 3e bestuursrapportage 2019.

11. Investeringskredieten en vrijval van investeringen

In de door u in juli 2019 vastgestelde financiële verordening artikel 212 heeft u beleidskaders aangegeven over de manier waarop we omgaan met investeringen en vrijval ervan. Investeringskredieten worden beschikbaar gesteld op basis van een deugdelijke voorbereiding. De ondergrens voor investeringskredieten bedraagt € 25.000. Vrijval in investeringen wordt niet in de exploitatiesfeer ingezet. De ruimte, die ontstaat door vrijval van afschrijvingslasten, wordt benut voor vervangingsinvesteringen. Als vervanging niet nodig is, draagt de vrijval van afschrijvingslasten bij aan de financiële positie. Bij

bestuursrapportages wordt bezien of er daadwerkelijk sprake is van vrijval van kapitaallasten.

12. Reserves en voorzieningen

De basis hiervoor vormt de nota reserves en voorzieningen 2018. Deze nota is vastgesteld in de raadsvergadering van 8 maart 2018.

13. Reservepositie

De algemene reserve dient ter dekking van de risico's en om incidentele exploitatietekorten op te vangen. De algemene reserve bedraagt per 31-12-2018 € 13.374.000.

Overzicht van lasten en baten

In dit hoofdstuk zijn diverse (verplichte) financiële overzichten ondergebracht. Deze overzichten geven naast de overzichten per programma inzicht in de exploitatie en de financiële positie. In verband met afronding op duizendtallen kunnen kleine verschillen ontstaan. Voor de onderstaande tabellen geldt dat een bedrag met een +/- teken een voordeel is.

Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid gesplitst naar lasten en baten

Bedragen x € 1000													
Bestaand en nieuw beleid Programma's	2020			2021			2022			2023			
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	
P1 Bestuur en Dienstverlening	2.614	-335	2.280	2.560	-335	2.226	2.558	-335	2.223	2.566	-335	2.231	
P2 Openbare Orde en Veiligheid	2.076	-22	2.054	2.074	-22	2.052	2.074	-22	2.052	2.061	-22	2.039	
P3 Fysieke Leefomgeving	13.424	-7.477	5.948	12.845	-7.521	5.324	12.963	-7.161	5.803	12.854	-7.186	5.667	
P4 Economie	4.285	-3.768	517	2.753	-2.287	466	1.330	-864	466	1.330	-864	466	
P5 Wmo, Jeugd en Participatiewet	20.699	-4.392	16.307	20.600	-4.392	16.208	20.512	-4.392	16.120	20.565	-4.392	16.173	
P6 Onderwijs, Sport en Welzijn	5.356	-1.382	3.974	5.304	-1.382	3.921	5.279	-1.382	3.896	5.279	-1.382	3.896	
AD Algemene dekkingsmid. overhead VPB onvoorzien	7.665	-38.798	-31.133	7.863	-39.324	-31.462	8.105	-37.747	-29.642	8.295	-38.699	-30.404	
MR Mutaties in reserves	1.481	-1.738	-257	1.481	-398	1.083		-998	-998		-202	-202	
Geraamd resultaat inclusief mutaties in reserves	57.601	-57.911	-310	55.479	-55.661	-182	52.820	-52.900	-80	52.949	-53.081	-132	
+ = tekort - = overschot													

Overzicht Lasten en baten per programma

Bestaand Beleid Programma's	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
P1 Bestuur en Dienstverlening	2.018	2.139	1.991	2.024	2.021	2.029
P2 Openbare Orde en Veiligheid	2.094	1.854	1.877	1.854	1.854	1.854
P3 Fysieke Leefomgeving	4.743	7.835	5.136	5.010	5.440	5.440
P4 Economie	410	930	362	362	340	340
P5 Wmo, Jeugd en Participatiewet	16.028	15.685	15.670	15.782	15.959	15.959
P6 Onderwijs, Sport en Welzijn	3.819	3.987	3.912	3.932	3.907	3.907
Algemene dekkingsmid, overhead, VPB, AD onvoorzien	-32.084	-30.182	-30.142	-30.514	-29.479	-29.479
MR Mutaties in reserves	1.981	-1.968	1.157	1.285	-196	-196
Geraamd resultaat bestaand beleid	-991	279	-38	-264	-154	-146
+ = tekort - = overschot						

Nieuw beleid conform kadernota Programma's	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
P1 Bestuur en Dienstverlening			90			
P2 Openbare Orde en Veiligheid			2	2	2	2
P3 Fysieke Leefomgeving			816	266	277	141
P4 Economie			50			
P5 Wmo, Jeugd en Participatiewet			647	361	96	103
P6 Onderwijs, Sport en Welzijn			77	5	5	4
Algemene dekkingsmid, overhead, VPB, AD onvoorzien			-443	-356	389	-267
MR Mutaties in reserves			-1.413	-202	-802	-6
Geraamd resultaat nieuw beleid			-174	75	-34	-22
+ = tekort - = overschot						

Nieuw beleid na kadernota Programma's	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
P1 Bestuur en Dienstverlening			199	201	202	202
P2 Openbare Orde en Veiligheid			175	196	196	183
P3 Fysieke Leefomgeving			-4	48	87	87
P4 Economie			104	104	126	126
P5 Wmo, Jeugd en Participatiewet			-10	65	65	111
P6 Onderwijs, Sport en Welzijn			-15	-15	-15	-15
Algemene dekkingsmid, overhead, VPB, AD onvoorzien			-548	-591	-552	-658
MR Mutaties in reserves						
Geraamd resultaat nieuw beleid			-98	8	109	36
+ = tekort - = overschot						

Bestaand en nieuw beleid Programma's	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
P1 Bestuur en Dienstverlening	2.018	2.139	2.280	2.226	2.223	2.231
P2 Openbare Orde en Veiligheid	2.094	1.854	2.054	2.052	2.052	2.039
P3 Fysieke Leefomgeving	4.743	7.835	5.948	5.324	5.803	5.667
P4 Economie	410	930	517	466	466	466
P5 Wmo, Jeugd en Participatiewet	16.028	15.685	16.307	16.208	16.120	16.173
P6 Onderwijs, Sport en Welzijn	3.819	3.987	3.974	3.921	3.896	3.896
Algemene dekkingsmid, overhead, VPB, AD onvoorzien	-32.084	-30.182	-31.133	-31.462	-29.642	-30.404
MR Mutaties in reserves	1.981	-1.968	-257	1.083	-998	-202
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	-991	279	-310	-182	-80	-132
+ = tekort - = overschot						

Incidentele lasten en baten

In het overzicht hieronder zijn de geraamde incidentele baten en lasten per programma weergegeven, waarbij ten minste de belangrijkste posten afzonderlijk worden gespecificeerd en de overige posten als een totaalbedrag kunnen worden opgenomen.

Overzicht van incidentele lasten en baten					
Bedragen x 1000	Progr.	Begroting	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022	2023
Incidentele lasten					
75 jaar bevrijding	P1	90			
JOP Opheusden	P3	15			
Actualisatie Landschaps Ontwikkelplan (LOP)	P3	14			
Kosten voorbereiding aanleg rondwegen (Opheusden en Ochten)	P3	500			
Herinrichting plantvakken Hoofdstraat Kesteren	P3	10			
Niet-vergunning gebonden Toezicht & Handhaving Wabo-taken	P3	150	150	150	
Gemeentelijke Vastgoed	P3	25			
Realisatie skatepark op multifunctionele sportaccommodatie	P3	33			
Ambulantisering en doordecentralisatie GGZ (Beschermd wonen)	P5	46	46	46	
Eerste inrichting Onderwijsleerpakket	P6	12			
AED's	P6	26			
Totaal incidentele lasten		921	196	196	
Incidentele baten					
Onttrekking uit de algemene reserve ter dekking van incidentele uitgaven	AD	-921	-196	-196	
Inzet algemene reserve voor consistente lijn financiële positie	AD	-450		-600	
Totaal incidentele baten		-1.371	-196	-796	
Totaal aan incidentele lasten en baten 2020-2023		-450		-600	

B: Uiteenzetting financiële positie en de toelichting

Inhoud

De uiteenzetting van de financiële positie is een onderdeel van de begroting, dat voorgeschreven wordt vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Artikel 20 van het BBV geeft aan, dat de uiteenzetting van de financiële positie uit drie delen bestaat:

1. Een raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en het nieuwe beleid dat in de programma's is opgenomen;
2. een vooruitblik van de begin- en eindbalans van het begrotingsjaar, die tenminste de posten bevat om het EMU-saldo te kunnen berekenen;
3. het EMU-saldo over het vorige begrotingsjaar, de berekening van het geraamde bedrag over het begrotingsjaar en het volgende jaar.

Afzonderlijke aandacht wordt tenminste besteed aan:

- I. de jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume;
- II. de investeringen; onderscheiden naar investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut;
- III. de financiering;
- IV. de stand en het gespecificeerde verloop van de reserves.
- V. de stand en het gespecificeerde verloop van de voorzieningen.

De financiële positie

De ramingen van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid, dat voor de begrotingsjaren in de programma's is opgenomen, worden in de financiële positie weergegeven. Deze financiële positie van de gemeente Neder-Betuwe is gesplitst in bestaand beleid en nieuw beleid. Het bestaande beleid is gebaseerd op de eerste bestuursrapportage 2019.

Bestaand beleid

In de begroting 2020 en de meerjarenraming 2021-2023 gaat bestaand beleid over de situatie tot en met de eerste bestuursrapportage 2019. Op basis van bestaand beleid, zoals vermeld in de eerste bestuursrapportage 2019, geeft de financiële positie voor de jaren 2020 tot en met 2029 een sluitend beeld te zien. Voor 2020 gaat het om een overschot van € 38.000, voor 2021 een overschot van € 264.000, voor 2022 een overschot van € 154.000 en voor 2023 een overschot van € 146.000.

De financiële positie bestaand beleid is hieronder weergegeven.

Overzicht Financiële Positie						
Bedragen x € 1.000	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bedragen x € 1.000						
Bestaand Beleid						
Lasten	61.323	60.996	52.795	54.293	52.098	52.106
Baten	-62.314	-60.718	-52.833	-54.558	-52.252	-52.252
Geraamd resultaat bestaand beleid	-991	279	-38	-264	-154	-146

Schommelingen in bestaand beleid

Jaarschijven 2020-2021

De lasten stijgen in 2021 ten opzichte van 2020 met afgerond € 1,5 miljoen. De grootste verschillen (>€ 100.000) worden hieronder toegelicht

- Lasten stijgen met € 1,1 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de grondexploitaties;
- Lasten stijgen met € 0,15 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen een hogere post onvoorzien programma 5 (ingeleverd bij nieuw beleid conform kadernota, waarbij het verschil in bedragen wordt veroorzaakt door de mutaties vanuit de mei circulaire 2019);
- Lasten stijgen met € 0,25 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden in mutaties in opgenomen stelposten prijsstijging (hoger), IBP (hoger) en BCF (lager);

De baten stijgen in 2021 ten opzichte van 2020 met afgerond € 1,7 miljoen. De grootste verschillen (>€ 100.000) worden hieronder toegelicht.

- Baten stijgen met € 0,2 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen een hogere onttrekking uit de voorziening GRP vanwege het investeringsplan en daaraan gekoppeld BTW voordeel;
- Baten stijgen met € 1,1 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de grondexploitaties;
- De baten stijgen met € 0,75 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden in een hogere algemene uitkering;
- Baten dalen met € 0,1 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen mutaties in reserves (lagere onttrekkingen);
- Baten dalen met € 0,2 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden in overige kleine ontwikkelingen.

Jaarschijven 2021-2022

De lasten dalen in 2022 ten opzichte van 2021 met afgerond € 2,2 miljoen. De grootste verschillen (>€ 100.000) worden hieronder toegelicht:

- Lasten stijgen met € 0,15 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen het GRP en wegenbeheer vanwege hogere kapitaallasten;
- Lasten dalen met € 1,2 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de grondexploitaties;
- Lasten stijgen met € 0,2 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen een hogere post onvoorzien programma 5 (ingeleverd bij nieuw beleid conform kadernota, waarbij het verschil in bedragen wordt veroorzaakt door de mutaties vanuit de mei circulaire 2019);
- Lasten stijgen met € 0,25 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden in mutaties in opgenomen stelposten prijsstijging (hoger), IBP (hoger) en BCF (lager);
- Lasten dalen met € 1,5 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de precarioheffing. Er vindt geen storting meer plaats in de reserve precarioheffing vanwege het vervallen van de precarioheffing per 2022;
- Lasten dalen met € 0,1 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden in overige kleine ontwikkelingen.

De baten dalen in 2022 ten opzichte van 2021 met afgerond € 2,3 miljoen. De grootste verschillen (>€ 100.000) worden hieronder toegelicht:

- Baten dalen met € 0,3 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen een lagere onttrekking uit de voorziening GRP vanwege het investeringsplan en daaraan gekoppeld BTW voordeel;
- Baten dalen met € 1,2 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de grondexploitaties;
- De baten stijgen met € 0,7 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden in een hogere algemene uitkering;
- Baten dalen met € 1,5 miljoen, waarvan de oorzaak gevonden moet worden in het vervallen van de precarioheffing per 2022.

Jaarschijven 2022-2023

De lasten en baten binnen het bestaand beleid van jaarschijf 2023 zijn nagenoeg gelijk aan de lasten en baten van jaarschijf 2022. Er is geen sprake van noemenswaardige verschillen.

Nieuw Beleid

In de begroting 2019 en de meerjarenraming 2020-2022 zijn onder 'nieuw beleid' ontwikkelingen opgenomen, die gerelateerd zijn aan het coalitieprogramma 2018-2022: 'Samen bouwen aan Ruimte voor de Samenleving'.

Daarnaast is nog sprake van nieuw beleid zoals opgenomen in de kadernota 2020-2023 en enkele overige ontwikkelingen opgenomen in het onderdeel 'nieuw beleid na kadernota'.

Nieuw beleid conform kadernota

In de begroting 2020 en de meerjarenraming 2021-2023 is onder nieuw beleid conform kadernota het nieuwe beleid uit de kadernota 2020-2023 opgenomen.

Het betreft de volgende onderwerpen als nieuw beleid:

- Vrijdagmiddag openstelling gemeentehuis
- 75 jaar bevrijding
- Inzet Legitiem (Burgerzaken) t.b.v. inventarisatie van adressen voor huisvesting van arbeidsmigranten
- Gemeentelijke blijk van Waardering
- Wet verplichte Geestelijke gezondheidszorg
- Camerabeveiliging in de openbare ruimte
- Veiligheidsstrategie Oost-Nederland
- JOP Opheusden
- Actualisatie Landschaps Ontwikkelplan (LOP)
- Kosten voorbereiding aanleg rondwegen (Opheusden en Ochten)
- Herinrichting dr. M. van Drielplein in Ochten
- Lange Afstand Fietsroute Gorinchem-Nijmegen: Gastvrije Waaldijk
- Herinrichting plantvakken Hoofdstraat Kesteren
- Doorontwikkeling Integrale Visie Openbare Ruimte (IVOR) naar Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR)
- Kennisontwikkeling recreatief-toeristische ondernemers
- Niet-vergunning gebonden Toezicht & Handhaving Wabo-taken ('vrije veld-toezicht')
- Gemeentelijk Vastgoed
- Woonvisie 2021-2025 opstellen
- Processturing Uitvoeringsprogramma Klimaatnota
- Realisatie skatepark op multifunctionele sportaccommodatie
- Verduurzaming openbare verlichting
- Ambulantisering en door-decentralisatie GGZ (Beschermd wonen)
- Gemeentebreed invoeren van schoolmaatschappelijk werk/inzet op preventie
- Inzet gedragsdeskundige bij huisartsenpraktijk en Kernpunt
- Inzet van Buurtgezinnen/Inzet op preventie
- Voorkomen van eenzaamheid
- Voorlichting over vaccineren
- Bijstelling budgetten 3D algemene uitkering mei circulaire 2019
- Eerste inrichting Onderwijsleerpakket
- Veranderopgave Wet Inburgering
- AED's
- Geo informatie
- I&A programmagids
- Privacy Officer
- Traineeship regio Rivierenland
- HR21 (her)waarderingen

- Naar een kwalitatief en kwantitatief organisatiebreed toekomstbestendige juridische formatie
- Naar een kwalitatief en kwantitatief toekomstbestendige formatie van de Fysieke Pijler
- Bereiken 24.000 inwoner grens
- Budgettering Areaaluitbreiding op basis nieuwbouwwoningen
- 2% OZB verlaging voor 2023
- Bijstelling algemene uitkering mei circulaire 2019

De financiële gevolgen van de kadernota 2020-2023 zijn hieronder weergegeven.

Totaal Nieuw Beleid 2020-2023 conform kadernota				
Bedragen x € 1.000	begroting 2020	Meerjarenraming		
		2021	2022	2023
<u>Nieuw Beleid conform kadernota</u>				
Lasten	2.168	1.116	842	1.010
Baten	-2.343	-1.041	-876	-1.032
Totaal Nieuw Beleid conform kadernota + = tekort - = overschot	-174	75	-34	-22

Nieuw beleid na kadernota

Daarnaast zijn in deze begroting 2020 en de meerjarenraming 2021-2023 onder nieuw beleid na kadernota nog enkele aanvullende onderwerpen opgenomen. Hieronder volgt een uiteenzetting van de onderwerpen:

- Actualisatie urenrekeningen en kostendekking leges
In het kader van het jaarlijks samenstellen van de urenrekeningen en het bepalen van de kostendekking van leges is de beschikbare ambtelijke capaciteit op een juiste wijze toegeschreven naar de betreffende taakvelden. Dit is gebaseerd op de meest recente rijksnotities in de BBV. Het gevolg is dat binnen al de programma's een verschuiving in ambtelijke uren heeft plaatsgevonden. Daarnaast is de kostendekking leges geactualiseerd, wat heeft geresulteerd in een actualisatie van de legesopbrengsten en bijkomende kosten. Het effect op onze financiële positie van deze twee onderwerpen bedraagt in totaliteit voor alle programma's in deze begroting voor 2020 € 205.000 voordelig en loopt af naar € 163.000 voordelig in 2023.
- Actualisatie grondexploitaties
De actualisatie van de grondexploitaties zoals uitgevoerd in de jaarrekening 2018 per 1-1-2019 is nu meerjarig verwerkt in deze begroting 2020. In totaliteit is sprake van een nadelig effect van € 10.000 in 2020 oplopend naar € 87.000 in 2023. Het nadeel is grotendeels het gevolg van minder rente kunnen toerekenen naar de grondexploitaties op basis van de bijgestelde lasten en baten binnen de grondexploitaties.
- Actualisatie financieringspositie
Jaarlijks actualiseren wij de financieringspositie van de gemeente en bepalen wij hoeveel financieringsmiddelen nodig zijn om alle uit te voeren activiteiten te kunnen blijven doen. Door de actualisatie blijkt dat er meer rente nodig is dan er nu aanwezig is. Het betreft een nadeel van € 28.000 in 2020 oplopend naar een nadeel van € 36.000 in 2023.
- Motie wegenbeheer
Bij de vaststelling van de jaarstukken 2018 heeft u een motie 'Wegenbeheerplan' aangenomen. Door nu jaarlijks de storting in de voorziening wegen te verhogen met € 50.000 is de voorziening toereikend en is het beheerplan financieel op orde.
- Overige kleine verschillen
Overige kleine financiële effecten voor 2020 zijn € 19.000 nadelig oplopend naar € 27.000 nadelig in 2023.

De financiële gevolgen van de effecten na de kadernota 2020-2023 zijn hieronder weergegeven.

Totaal Nieuw Beleid 2020-2023 na kadernota				
Bedragen x € 1.000	begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023
Bedragen x €1.000				
<u>Nieuw Beleid na kadernota</u>				
Lasten	2.637	70	-120	-166
Baten	-2.736	-62	228	203
Totaal Nieuw Beleid 2020-2023 na kadernota	-98	8	109	36
+ = tekort - = overschot				

Totaal beleid (bestaand en nieuw)

Rekening houdend met het opgenomen nieuw beleid (conform en na kadernota) bieden wij u nu een begroting 2020 en meerjarenraming 2021-2023 aan met een overschot van € 310.000 voor 2020, € 182.000 voor 2021, € 80.000 voor 2022 en € 132.000 voor 2023.

Hieronder volgt een totaaloverzicht van de financiële positie.

Overzicht Financiële Positie						
Bedragen x € 1.000	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bedragen x € 1.000						
<u>Bestaand Beleid</u>						
Lasten	61.323	60.996	52.795	54.293	52.098	52.106
Baten	-62.314	-60.718	-52.833	-54.558	-52.252	-52.252
Geraamd resultaat bestaand beleid	-991	279	-38	-264	-154	-146
<u>Nieuw Beleid</u>						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten			2.168	1.116	842	1.010
Baten			-2.343	-1.041	-876	-1.032
Nieuw beleid conform kadernota			-174	75	-34	-22
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			2.637	70	-120	-166
Baten			-2.736	-62	228	203
Nieuw beleid na kadernota			-98	8	109	36
Geraamd resultaat nieuw beleid			-273	82	74	14
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	-991	279	-310	-182	-80	-132

Overzicht Financiële Positie met effect mutaties reserves						
	rekening 2017	begroting 2018	begroting 2019	Meerjarenraming		
				2020	2021	2022
Geraamd resultaat begroting exclusief mutaties in reserves	-2.972	2.247	-54	-1.265	918	69
Geraamde mutaties in reserves	1.981	-1.968	-257	1.083	-998	-202
Geraamd resultaat begroting inclusief mutaties in reserves	-991	279	-310	-182	-80	-132

Financiële positie 2020-2023 gecorrigeerd met incidentele lasten en baten

In onderstaand overzicht is onze financiële positie gecorrigeerd met incidentele lasten en baten. Voor meer informatie over incidentele lasten en baten verwijzen wij u naar de bijlage 'Overzicht van incidentele lasten en baten', die u achter in dit document kunt vinden.

Financiële Positie gecorrigeerd met incidentele lasten en baten				
Bedragen x 1000	begroting 2020	Meerjarenraming		
		2021	2022	2023
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	-310	-182	-80	-132
<u>Incidentele lasten en baten</u>				
Incidentele lasten	921	196	196	
Incidentele baten	-1.371	-196	-796	
Totaal incidentele lasten en baten	-450		-600	
Geraamd structureel begrotingspositie (Financiële positie gecorrigeerd met incidentele lasten en baten)	140	-182	520	-132

Het geraamde resultaat gecorrigeerd met incidentele lasten en baten laat voor het jaar 2020 en 2022 een tekort zien. Dit is ook de reden om voor deze jaren een incidentele onttrekking te doen (€ 450.000 voor 2020 en € 600.000 voor 2022) uit de algemene reserve om tot een consistent financieel resultaat te komen zoals het geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid laat zien.

Conclusie financiële positie

Conform artikel 189 van de gemeentewet moet u erop toezien, dat de begroting reëel en structureel in evenwicht (sluitend) is. Wij moeten u een reële en structureel sluitende begroting 2020 en een meerjarenraming 2021-2023 ter vaststelling aanbieden. Met deze begroting voldoen wij aan deze wettelijk gestelde eisen.

De begroting is meerjarig sluitend. De ratio weerstandsvermogen ligt de voor het komend jaar rond de 1,9 en wordt daarmee als ruim voldoende gekwalificeerd. De strikt toegepaste begrotingsdiscipline in de afgelopen jaren heeft ervoor gezorgd, dat onze financiën op orde zijn en dit heeft een positieve invloed op onze vermogenspositie.

Dit is de tweede begroting binnen deze raadsperiode. Een periode met daaraan gekoppeld een stevige ambitie. Een solide financiële positie is niet alleen noodzakelijk om nu en in de toekomst onze ambities waar te blijven maken, maar is zeker ook cruciaal voor de zelfstandigheid van onze gemeente. De in het verleden noodzakelijke financiële pas op de plaats heeft ervoor gezorgd, dat we als Neder-Betuwe de zaken financieel goed op orde hebben. De solide financiële basis is essentieel gebleken om de noodzakelijke stappen vooruit te zetten in de komende jaren. De toekomst ziet er goed uit, wij willen vooruit en het beste voor Neder-Betuwe.

Met deze begroting blijven wij een financieel gezonde gemeente, maar wel moeten we constateren, dat de budgettaire ruimte, die nodig is om financiële tegenvallers te kunnen opvangen, door alle nieuwe voorgestelde bestedingen en investeringen is gedaald.

In deze begroting zijn veel doelen vanuit het coalitieprogramma opgenomen. Wij blijven een financieel solide en toekomstgerichte begroting en meerjarenraming houden, maar de benodigde budgettaire ruimte voor de komende jaren is en blijft een punt van aandacht. Dit is zeker het geval gezien de ontwikkelingen binnen het sociaal domein, die op dit moment nog onzeker zijn.

In deze begroting en meerjarenraming zijn de financiële effecten van de september circulaire 2019 niet meegenomen. De uitkomsten hiervan zullen via een afzonderlijke raadsinformatiebrief aan u worden gemeld.

Geprognosticeerde balans meerjarig

ACTIVA							PASSIVA						
Bedragen per 31-12													
Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Vaste activa:							Vaste Passiva:						
Materiële en immateriële vaste activa	48.340	58.521	65.889	69.064	70.309	71.544	Eigen vermogen:						
Financiële vaste activa (kapitaalverstrekking) 3101 is 36 a	87	87	87	87	87	87	- Algemene reserve	13.374	10.381	9.461	9.265	8.469	8.469
Financiële vaste activa (overige langl. Leningen) 3301 is 36 c	893	815	739	662	657	652	- Bestemmingsreserves	14.504	15.528	16.192	17.471	17.270	17.068
							- Nog te bestemmen resultaat	991					
							- Voorzieningen	2.860	4.096	3.812	3.516	3.711	3.166
							Waarborgsommen	4	4	4	4	4	4
							Langlopende leningen (bestaande portefeuille)	16.891	23.563	20.276	16.990	13.855	11.820
							Nog af te sluiten leningen		5.242	15.547	19.699	24.714	30.130
Overlopende activa	4.885	4.885	4.885	4.885	4.885	4.885	Overlopende passiva	3.368	3.368	3.368	3.368	3.368	3.368
Vlottende activa:							Vlottende passiva:						
Vorraden (Grex)	945	1.663	417	-610	-874	64	Kortlopende schulden	11.200	11.200	11.200	11.200	11.200	11.200
Overige vlottende activa	7.688	7.058	7.490	7.070	7.172	7.638							
Liquide middelen	354	354	354	354	354	354							
Totaal	63.192	73.383	79.860	81.513	82.591	85.225	Totaal	63.192	73.383	79.860	81.513	82.591	85.225

Berekening EMU-saldo meerjarig

Centraal Bureau voor de
Statistiek

www.cbs.nl/kredo

Vragenlijst

Berekening EMU-saldo

Gemeente Neder-Betuwe (1740)

Algemene gegevens:	
Overheidslaag:	Gemeente
Berichtgevenaam:	Neder-Betuwe
Berichtgevenummer:	1740
Jaar:	2020
Naam contactpersoon:	
Telefoon:	
E-mail:	
Bestandsnaam:	EMU200061740.XLS

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
	x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2019, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000,- Volgens begroting 2020	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2020	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2020	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2020
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-293	54	1.265	-918	-69
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	10.181	7.368	3.175	1.245	1.235
3. Mutatie voorzieningen	1.236	-284	-296	195	-545
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	277	-1.246	-1.027	-264	938
5. Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa					
Berekend EMU-saldo	-9.515	-6.352	-1.179	-1.704	-2.787

I. Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en gemeenten (BBV) moet in de programmabegroting afzonderlijk aandacht worden besteed aan de verplichtingen van jaarlijks terugkerende arbeidskosten van vergelijkbaar volume. Voor deze verplichtingen mogen geen voorzieningen worden gevormd.

Aan arbeidskosten gerelateerde verplichtingen zijn:

- **Voormalig personeel**

De verplichtingen voor voormalig personeel worden jaarlijks in de begroting opgenomen. Dit gaat o.a. over ziekte-uitkeringen en/of werkloosheidsuitkeringen van personeel uit dienst. Vanaf 2020 is er een bedrag opgenomen van € 43.475 aflopend naar € 21.738 in 2021. Vanaf 2022 zijn er op dit moment geen verplichtingen meer aanwezig voor voormalig personeel.

- **Pensioen oud-wethouders en nabestaanden**

Dit gaat over de verplichtingen aan oud-wethouders als gevolg van pensioen of nabestaandenpensioen voor invoering van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa regeling). Voor de huidige pensioenen van oud-wethouders of hun nabestaanden is meerjarig vanaf 2020 een bedrag van € 36.682 opgenomen in de begroting.

- **Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa uitkeringen)**

Wethouders, die aftreden of niet worden herkozen, hebben recht op een Appa uitkering. De gemeente kan zich hier niet voor verzekeren. De uitkeringslasten dienen, als deze zich voordoen, ten laste te worden gebracht van de lopende exploitatie, wat een negatieve invloed zal hebben op de financiële positie van de gemeente. Het eerste jaar ontvangt de ex-wethouder 80% van het laatste inkomen. Dat bedrag is inclusief vakantiegeld en eindejaarsuitkering. De resterende uitkeringsduur ontvangt de ex-wethouder 70%. Inkomsten die de ex-wethouder genereert, worden uiteraard gekort op de Appa uitkering. In het eerste jaar mag er tot 20% worden bijverdiend zonder korting op de Appa uitkering. De resterende uitkeringsduur is deze marge 30%. Op basis van twee wethouders, die een Appa uitkering ontvangen, is in de begroting 2020 een bedrag van € 42.177 opgenomen, aflopend naar een bedrag van € 10.038 in 2021.

- **Arbeidsongeschiktheidsverzekering van (ex-) burgemeesters en (ex-) wethouders**

Alle kosten van (volledige én gedeeltelijke) arbeidsongeschiktheid van (ex-) burgemeesters en (ex-)wethouders komen volledig voor rekening van de gemeente Neder-Betuwe. Deze kosten kunnen enorm oplopen en daardoor een grote invloed hebben op de gemeentelijke financiën. Hiervoor hebben we een arbeidsongeschiktheidsverzekering afgesloten bij Centraal Beheer (via VNG). Om dit risico af te dekken is hiervoor in de begroting 2020 meerjarig een bedrag van € 18.500 opgenomen.

- **Regeling FPU**

Een medewerker die (geheel of gedeeltelijk) FPU-ontslag krijgt, ontvangt een FPU-uitkering van het ABP en een aanvulling hierop van de werkgever. Binnen de huidige organisatie zijn geen medewerkers meer aanwezig, die gebruik kunnen maken van deze regeling. In de begroting is hier dan ook niets voor opgenomen.

- **Opgebouwde vakantierechten**

Het IKB (Individueel Keuzebudget) is een persoonlijk budget, dat elke medewerker maandelijks opbouwt en flexibel kan inzetten voor bepaalde doelen. Het IKB bedraagt per 1 juli 2018 17,05 % van het bruto salaris en bestaat uit de volgende bronnen: 6,75% eindejaarsuitkering, 8% vakantietoelage, 1,5% levensloopbijdrage en 0,8% aan bovenwettelijk verlof. Het is fiscaal niet toegestaan om (een deel van) het IKB mee te nemen naar het volgende kalenderjaar. In de maand december worden jaarlijks (de restanten van) de opgebouwde rechten automatisch uitgekeerd.

II. Investerings met economisch nut en investeringen met maatschappelijk nut

Alle investeringen moeten geactiveerd worden en over de verwachte levensduur worden afgeschreven. Overeenkomend met de BBV voorschriften moeten investeringen als volgt onderscheiden worden:

- investeringen met een economisch nut (verhandelbaar),
- investeringen met economisch nut waar heffingen tegenover staan (bijvoorbeeld rioolheffingen),
- investeringen met een maatschappelijk nut (niet verhandelbaar, bijvoorbeeld wegen, fietspaden, etc.)

In de begroting 2019 en meerjarenraming 2020-2022 zijn alle investeringen geactiveerd en over de verwachte levensduur afgeschreven. Ook is het onderscheid voor investeringen in overeenstemming met de BBV voorschriften toegepast. Investerings, die betrekking hebben op nieuw beleid, zijn in deze begroting per programma afzonderlijk opgenomen.

III. De financiering

Voor verdere informatie over de financiering wordt verwezen naar de paragraaf financiering.

IV. Specificaties van de stand en het verloop van reserves en voorzieningen

Naam reserve/voorziening	Saldo begin begrotingsjaar (1-1-2019)	Vermeer- dingen	Verminder.	Saldo begin begrotingsjaar (1-1-2020)	Vermeer- dingen	Verminder.	Saldo begin begrotingsjaar (1-1-2021)	Vermeer- dingen	Verminder.	Saldo begin begrotingsjaar (1-1-2022)	Vermeer- dingen	Verminder.	Saldo begin begrotingsjaar (1-1-2023)	Vermeer- dingen	Verminder.	Saldo begin begrotingsjaar (1-1-2024)
RESERVES																
Algemene reserve	13.373.937	29.913	3.022.377	10.381.473	495.319	1.415.900	9.460.892	0	196.000	9.264.892	0	796.000	8.468.892	0	0	8.468.892
Algemene reserve	13.373.937	29.913	3.022.377	10.381.473	495.319	1.415.900	9.460.892	0	196.000	9.264.892	0	796.000	8.468.892	0	0	8.468.892
Reserve bovenwijkse voorziening	672.394	0	0	672.394		42.500	629.894	0	6.000	623.894	0	5.960	617.934	0	5.920	612.014
Reserve Fonds Ruimtelijke Inv.	122.120	0	30.000	92.120			92.120	0	0	92.120	0	0	92.120	0	0	92.120
Reserve Drie Decentralisaties	819.003	0	240.203	578.800	0	578.800	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve Precariobelasting	6.659.272	1.480.960	0	8.140.232	1.480.960	0	9.621.192	1.480.960	0	11.102.152	0	0	11.102.152	0	0	11.102.152
Reserve Laanboomgebouw	103.928	0	0	103.928	0	0	103.928	0	0	103.928	0	0	103.928	0	0	103.928
Bestemmingsreserves	8.376.717	1.480.960	270.203	9.587.474	1.480.960	621.300	10.447.134	1.480.960	6.000	11.922.094	0	5.960	11.916.134	0	5.920	11.910.214
Reserve huisvesting v Lodenstein College	6.127.465		186.760	5.940.705	0	195.760	5.744.945	0	195.760	5.549.185	0	195.760	5.353.425		195.760	5.157.665
Bestemmingsres. waar invest. tegenover staan	6.127.465	0	186.760	5.940.705	0	195.760	5.744.945	0	195.760	5.549.185	0	195.760	5.353.425	0	195.760	5.157.665
Totaal bestemmingsreserves	14.504.182	1.480.960	456.963	15.528.179	1.480.960	817.060	16.192.079	1.480.960	201.760	17.471.279	0	201.720	17.269.559	0	201.680	17.067.879
TOTAAL RESERVES	27.878.119	1.510.873	3.479.340	25.909.652	1.976.279	2.232.960	25.652.971	1.480.960	397.760	26.736.171	0	997.720	25.738.451	0	201.680	25.536.771
VOORZIENINGEN																
Voorziening wethouders pensioenen	613.178	78.019	0	691.197	0	0	691.197	0	0	691.197	0	0	691.197	0	0	691.197
Totaal voorz. voor verpl, verliezen, risico's	613.178	78.019	0	691.197	0	0	691.197	0	0	691.197	0	0	691.197	0	0	691.197
Voorziening onderhoud wegen (incl. kunstwerken)	1.144.208	1.245.898	1.316.015	1.074.091	1.163.898	1.277.575	960.414	1.163.898	1.277.174	847.138	1.163.898	1.270.029	741.007	1.163.898	1.278.961	625.944
Voorziening onderhoud gebouwen	302.339	325.116	162.668	464.787	318.311	342.750	440.348	318.311	162.557	596.102	318.311	67.960	846.453	318.311	678.257	486.507
Voorziening riolering	209.337	329.576	0	538.913	0	62.859	476.054	0	309.840	166.214	74.688	0	240.902	48.077	0	288.979
Voorziening Verkeer en Vervoer	343.827	862.981	206.000	1.000.808	32.231	81.000	952.039	32.231	94.000	890.270	32.231	84.500	838.001	32.231	113.000	757.232
Voorziening vervang openbare verlicht	0			0			0			0			0			0
Voorziening Onderhoud Begraafplaatsen	116.435	26.000	21.500	120.935	26.000	20.000	126.935	26.000	14.000	138.935	26.000	94.089	70.846	26.000	34.089	62.757
Voorziening speelruimtebeleid	131.242	62.250	70.492	123.000	84.757	124.500	83.257	84.757	63.500	104.514	91.757	48.000	148.271	91.757	113.750	126.278
Totaal Egalisatievoorzieningen	2.247.388	2.851.821	1.776.675	3.322.534	1.625.197	1.908.684	3.039.047	1.625.197	1.921.071	2.743.173	1.706.885	1.564.578	2.885.480	1.680.274	2.218.057	2.347.697
TOTAAL VOORZIENINGEN	2.860.566	2.929.840	1.776.675	4.013.731	1.625.197	1.908.684	3.730.244	1.625.197	1.921.071	3.434.370	1.706.885	1.564.578	3.576.677	1.680.274	2.218.057	3.038.894
TOTAAL RESERVES EN VOORZIENINGEN	30.738.685	4.440.713	5.256.015	29.923.383	3.601.476	4.141.644	29.383.215	3.106.157	2.318.831	30.170.541	1.706.885	2.562.298	29.315.128	1.680.274	2.419.737	28.575.665

TOELICHTING OP STRUCTURELE EN INCIDENTELE TOEVOEGINGEN EN ONTTREKKINGEN AAN RESEVES PER PROGRAMMA

Programma 3 Fysieke leefomgeving

Voor begrotingsjaar 2019 en meerjarenraming 2020-2022 zijn geen mutaties in reserves voorzien, die betrekking hebben op programma 3 Fysieke leefomgeving.

Programma 5 Sociaal domein (bestemmingsreserve VLC en reserve 3D)

Voor begrotingsjaar 2019 en meerjarenraming 2020-2022 gaan de mutaties in reserves over de onttrekking van de jaarlijkse middelen uit de bestemmingsreserve Van Lodenstein College ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten van de onderbouw.

Aanvullend op de onttrekking uit de bestemmingsreserve Van Lodenstein College gaan het de mutaties in reserves in de jaarschijven 2017 en 2018 om het incidenteel beschikbaar stellen van middelen ter hoogte van € 400.520 voor capaciteitsbehoefte sociaal domein (besluitvorming 1e bestuursrapportage 2017). De niet benutte beschikbaar gestelde middelen zijn eind 2017 weer teruggestort in de reserve 3D, waarna deze weer beschikbaar zijn gesteld voor het jaar 2018.

Algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien (algemene reserve en reserve precariobelasting)

Voor begrotingsjaar 2019 en meerjarenraming 2020-2022 gaan de mutaties in reserves over de jaarlijkse storting van de op te leggen precariobelasting. Daarnaast gaat het om de eenmalige onttrekking uit de algemene reserve ter dekking van incidentele lasten 2019 (€ 2.607.000) en 2020 (€ 45.000). Vanwege de diverse lopende rechtszaken in Nederland is er voorlopig voor gekozen om de precariobelasting te storten in de reserve precariobelasting. Deze precariobelasting kan worden opgelegd tot en met 2021. Bij jaarschijf 2022 ziet u bij bestaand beleid ook de jaarlijkse storting staan, die bij het onderdeel nieuw beleid wordt gecorrigeerd. Vanaf 2022 wordt er geen precariobelasting meer opgelegd en gestort in de reserve precariobelasting.

Voor 2018 heeft een onttrekking uit de algemene reserve plaatsgevonden ter dekking van incidentele lasten (inclusief doorgeschoven werkzaamheden 2017) en een onttrekking voor winkelconcentratie in Kesteren (€ 255.000) en de spoorwegovergang Polsestraat (€ 170.000). Naast de reguliere storting precariobelasting is ook in 2018 met terugwerkende kracht vanaf 2017 een precariobelasting opgelegd en gestort in de reserve precariobelasting voor elektrakabels.

C: Het overzicht van lasten en baten per taakveld

Lasten per programma/ taakveld	2020	2021	2022	2023
** Burgerzaken	778.529	809.029	809.029	809.029
** Bestuur	1.835.610	1.751.118	1.748.712	1.756.494
*** BESTUUR EN DIENSTVERLENING	2.614.139	2.560.147	2.557.741	2.565.523
** Crisisbeheersing en brandweer	1.636.983	1.634.819	1.634.819	1.622.348
** Openbare orde en veiligheid	438.943	438.943	438.943	438.943
*** OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID	2.075.926	2.073.762	2.073.762	2.061.291
** Wonen en bouwen	542.125	512.125	512.125	362.125
** Grondexploitatie (niet-bedrijventerreine	872.473	759.640	749.879	749.879
** Ruimtelijke ordening	887.285	887.285	887.285	887.285
** Begraafplaatsen en crematoria	303.030	302.673	302.317	302.317
** Milieubeheer	1.903.844	1.908.844	1.900.844	1.900.844
** Afval	1.948.026	1.948.026	1.948.026	1.948.026
** Riolering	1.596.674	1.650.923	1.745.460	1.771.097
** Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.499.108	1.448.408	1.448.408	1.448.408
** Cultureel erfgoed	93.969	93.969	93.969	93.969
** Openbaar vervoer	129.563	129.563	129.563	129.563
** Verkeer en vervoer	3.167.777	2.769.398	2.821.861	2.836.501
** Beheer overige gebouwen en gronden	400.450	374.285	363.537	363.537
*** FYSIEKE LEEFOMGEVING	13.344.325	12.785.140	12.903.276	12.793.553
** Economische promotie	147.082	97.063	97.044	97.044
** Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	48.904	48.904	48.904	48.904
** Fysieke bedrijfsinfrastructuur	3.929.637	2.427.714	1.004.410	1.004.410
** Economische ontwikkeling	179.325	179.325	179.325	179.325
*** ECONOMIE	4.304.948	2.753.006	1.329.683	1.329.683
** Volksgezondheid	1.045.866	1.022.923	1.023.282	1.023.668
** Geëscaleerde zorg 18-	936.819	936.819	936.819	936.819
** Geëscaleerde zorg 18+	244.231	244.231	244.231	244.231
** Maatwerkdienstverlening 18-	5.473.912	5.488.748	5.499.273	5.510.764
** Maatwerkdienstverlening 18+	507.871	509.831	510.920	512.073
** Maatwerkvoorziening (WMO)	739.962	739.962	739.962	739.962
** Arbeidsparticipatie	436.916	409.426	409.426	409.426
** Begeleide participatie	3.834.264	3.761.191	3.661.680	3.701.885
** Inkomensregelingen	5.433.477	5.433.477	5.433.477	5.433.477
** Wijkteams	957.855	957.855	957.855	957.855
** Samenkracht en burgerparticipatie	1.087.968	1.095.475	1.095.335	1.095.335
*** WMO, JEUGDZORG EN PARTICIPATIEWET	20.699.141	20.599.938	20.512.260	20.565.495
** Media	383.644	383.644	383.644	383.644
** Cult.presentatie, -productie en -partic.	269.886	238.469	236.351	236.351
** Sportaccommodaties	1.235.000	1.168.086	1.163.498	1.163.498
** Sportbeleid en activering	309.099	308.932	308.766	308.766
** Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.601.456	1.587.103	1.587.299	1.587.299
** Onderwijshuisvesting	1.321.786	1.381.769	1.363.495	1.363.453
** Openbaar basisonderwijs	235.490	235.505	235.519	235.519
*** ONDERWIJS, SPORT EN WELZIJN	5.356.361	5.303.510	5.278.574	5.278.532
** Overige baten en lasten	172.557	372.557	572.556	772.556
** Belastingen overig	70.646	70.646	70.646	70.646
** OZB niet-woningen	52.133	52.133	52.133	52.133
** OZB woningen	291.477	291.477	291.477	291.477
** Treasury	99.064	134.568	110.015	50.167
** Overhead	7.039.052	7.001.303	7.067.767	7.117.913
*** ALG.DEKK.MIDD, OVERHEAD, VPB, ONVOORZIEN	7.724.928	7.922.684	8.164.594	8.354.892

**** PROGRAMMA'S	56.119.768	53.998.186	52.819.890	52.948.968
**** Stortingen (+) en onttrekkingen (-)	1.976.279	1.480.960		
**** Resultaat van baten (+) en lasten (-)	310.473	182.004	79.797	132.403
**** Totaal lasten	58.406.520	55.661.150	52.899.687	53.081.371

Baten per programma / taakveld	2020	2021	2022	2023
** Burgerzaken	334.591-	334.591-	334.591-	334.591-
*** BESTUUR EN DIENSTVERLENING	334.591-	334.591-	334.591-	334.591-
** Crisisbeheersing en brandweer				
** Openbare orde en veiligheid	22.032-	22.032-	22.032-	22.032-
*** OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID	22.032-	22.032-	22.032-	22.032-
** Wonen en bouwen	1.139.384-	1.037.953-	997.953-	997.953-
** Grondexploitatie (niet-bedrijventerreine	822.832-	709.999-	700.238-	700.238-
** Ruimtelijke ordening	485.692-	485.692-	485.692-	485.692-
** Begraafplaatsen en crematoria	297.024-	297.024-	297.024-	297.024-
** Milieubeheer				
** Afval	2.138.000-	2.138.000-	2.138.000-	2.138.000-
** Riolering	2.203.117-	2.462.151-	2.151.160-	2.176.797-
** Openbaar groen en (openlucht) recreatie	177.209-	177.209-	177.209-	177.209-
** Cultureel erfgoed	0	0	0	0
** Openbaar vervoer	68.100-	68.100-	68.100-	68.100-
** Verkeer en vervoer	85.168-	85.168-	85.168-	85.168-
** Beheer overige gebouwen en gronden	59.977-	59.977-	59.977-	59.977-
*** FYSIEKE LEEFOMGEVING	7.476.504-	7.521.274-	7.160.522-	7.186.159-
** Economische promotie				
** Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	3.269-	3.269-	3.269-	3.269-
** Fysieke bedrijfsinfrastructuur	3.765.164-	2.283.480-	860.416-	860.416-
*** ECONOMIE	3.768.433-	2.286.749-	863.685-	863.685-
** Volksgezondheid				
** Maatwerkdienstverlening 18+	150.000-	150.000-	150.000-	150.000-
** Inkomensregelingen	4.242.328-	4.242.328-	4.242.328-	4.242.328-
*** WMO, JEUGDZORG EN PARTICIPATIEWET	4.392.328-	4.392.328-	4.392.328-	4.392.328-
** Cult.presentatie, -productie en -partic.	55.404-	55.404-	55.404-	55.404-
** Sportaccommodaties	683.822-	683.822-	683.822-	683.822-
** Sportbeleid en activering	24.922-	24.922-	24.922-	24.922-
** Onderwijsbeleid en leerlingzaken	618.012-	618.012-	618.012-	618.012-
*** ONDERWIJS, SPORT EN WELZIJN	1.382.160-	1.382.160-	1.382.160-	1.382.160-
** Alg.uitkeringen en ov. uitkeringen GF	32.121.652-	32.780.021-	32.776.731-	33.823.818-
** Overige baten en lasten				
** Belastingen overig	1.696.805-	1.696.805-	215.845-	215.845-
** OZB niet-woningen	1.484.042-	1.453.851-	1.424.775-	1.396.279-
** OZB woningen	3.330.398-	3.264.070-	3.199.789-	3.133.285-
** Treasury	91.173-	91.173-	91.173-	91.173-
** Overhead	73.442-	38.336-	38.336-	38.336-
*** ALG.DEKK.MIDD, OVERHEAD, VPB, ONVOORZIEN	38.797.512-	39.324.256-	37.746.649-	38.698.736-
**** PROGRAMMA'S	56.173.560-	55.263.390-	51.901.967-	52.879.691-
**** Stortingen (+) en onttrekkingen (-)	2.232.960-	397.760-	997.720-	201.680-
**** Totaal baten	58.406.520-	55.661.150-	52.899.687-	53.081.371-